

మయూర క్రేంకృతి

మయూరుని సూర్యశతకమునకు గద్యపద్యానుకృతి

“ శాంతి శ్రీ ”

జంధ్యాల వేంకటేశ్వర శాస్త్రి

ప్రశాంతి నిలయం

ప్రథమ ముద్రణము :

ప్రతులు వెయ్యి

సర్వస్వామ్యములు రచయితవి

ఆర్థరత్న ప్రచారకులైన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానములవారి

ఆర్థిక సహాయముతో ప్రచురింపబడినది

ప్రతులకు :

1. జంధ్యాల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి

పుట్టపర్తి - ప్రశాంతినిలయము

అనంతపురంజిల్లా

2. నవోదయ పబ్లిషర్స్

విజయవాడ-2

వెల : రూ 30

55520

ముద్రణ :

చైతన్య ప్రింటర్స్

డా॥ రామచంద్రరావురోడ్డు, నూర్పూర్, నూర్పూర్

విజయవాడ-2

భగవాన్ శ్రీ సత్యసాయి చరణ కమలములపై
ఈ కృతి సమర్పితము

— శాంతిశ్రీ

శ్రీనాథయ్య
శ్రీ గోరింటా
శ్రీ శివశక్తి మహాలక్ష్మి
మొదల

న వ మ ల్లి క లు

డాక్టర్. కరుణశ్రీ

స్వామి నొక్కమాటు సంస్మరించిన చాలు
వెండికొండ నవ్వుచుండినట్లు
గుండెలోన శివుడు తాండవించినయట్లు
నిత్య శాంతిదాయి ! సత్యసాయి !

సాయిమాత ఒక్కసారి నవ్విిన చాలు
సురలు విరులవాన కురిసినట్లు
నవ వసంత లక్ష్మి నాట్యమాడినయట్లు
నిత్య శాంతిదాయి ! సత్యసాయి !

ప్రభువు పెదవి విప్పి పలుకరించిన చాలు
ముగ్ధ మధుర మురళి మ్రోగినట్లు
సరస రాగలహరి జాలువారినయట్లు
నిత్యశాంతిదాయి ! సత్యసాయి !

కృతిపేరు “మయూర క్రేం
కృతి” “శాంతిశ్రీ” బుధాళి కిడు నూత్న బహూ
కృతి; “సూర్య శతకము”న కను
కృతి; వెలుగుత జగతి ప్రగతి కిది జాగృతియై !

శుభాకాంక్షలు

కళాప్రపూర్ణ

మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి

సంస్కృత కవితా లోకమున సుప్రతీతమైన మయూరుని సూర్యశతకమునకు వ్యాఖ్యా సహితమైన ఆంధ్ర పద్యానువాదమును కావించిన శాంతిశ్రీ జంధ్యాల వేంకటేశ్వర శాస్త్రిగారు ఆధునిక కవితా లోకమున సుప్రసిద్ధులు. మయూరుని కవిత రసప్రాథమైనది. ప్రతి శ్లోకము గంభీర భావ సంభృతము. ఏతాదృశమైన మూలశ్లోకములకు అనుగుణమైన అనువాద పద్ధతిలో శాంతిశ్రీగారి సీసములు అర్థ భావ భాసురములై శోభిల్లుచున్నవి. సామాన్య పాఠకులకు అవగతమగు రీతిలో శ్లోక వ్యాఖ్య సాగినది. ప్రకృతము వ్యాఖ్య యొక్క అక్కర ఎంతేని కలదు.

అభౌతికమైన ఆధ్యాత్మిక మార్గమున అదిత్యునివలె భక్తుల చిత్తములకు దీప్తినిచ్చి నడపించుచున్న భగవాన్ శ్రీ సత్యసాయిబాబా వారికి ఈ కృతి సమర్పితము చేసిన శ్రీ శాస్త్రిగారు చరితార్థులు.

సు మా ం జ లి

శ్రీ మయూర మహాకవి విరచితమైన “సూర్య శతకం” మహా మహిమోపేతం. ఇది ఆరోగ్య భాస్కరం. ఇది ఆనంద సంధాయకం. కవితా కల్యాణికి ఈ కృతి శ్రవణావంతనం. ఇది మయూర భావ సింఘం.

జయదేవుడు తన “ప్రసన్న రాఘవం”లో కవిస్తుతి యిలా చేశాడు.

యస్యాశోచిర శ్చిక్షర నికురః కర్ణపూరో మయూరో
భాసో హాసః కవికుల గురుః కాళిదాసో విలాసః
హర్షో హర్షో హృదయ వసతిః పంచబాణస్తు బాణః
కేషాం నైషో కథయ కవితా కామినీ కౌతుకాయ !

చోరకవి కవితా కామినీమణి ముఖబింబాన్ని అందగింపచేసే ముంగురుల సోయగం వంటివాడు. మయూర మహాకవి కర్ణావతంసం, భాసుడు ఆమెకు మందహాసం, కవికుల గురువు కాళిదాసు ఆమె విలాసం, హర్షుడు హర్షమే, బాణుడు పంచబాణుడు సుమా ! అటువంటి కవిత ఎవరికిష్టం కాదు ?

కవితా పనితకు కర్ణావతంసంగా విరాజిల్లిన మయూర మహాకవి కాళిదాసాదులవలె కావ్యనాటకాదులను రచించినట్లు ప్రశస్తితేడు. ఈయన రచించిన సూర్యశతకం ఒక్కటే ఈ రవిని అజరామరుణ్ణి చేసి వైచింది. సూర్యుడున్నంతకాలం సూర్యశతకం ఉంటుంది. మయూరుడు అమరుడై అందగిస్తాడు.

హర్షచరితం, కాదంబరి కృతుల్ని రచించిన బాణుడికి మయూరుడు మామగారని ఒక ఐతిహ్యం ఉన్నది. బాణమహాకవి

హర్షవర్ధనుడి ఆస్థానంలో ఉన్నట్లు చరిత్ర చెప్తున్నది. హర్షవర్ధనుడు ఏడవ శతాబ్దంలో రాజ్యపరిపాలన చేశాడు.

అహో ! ప్రభావో వాగ్దేవ్యా
యన్మాతంగ దివాకరః
శ్రీ హర్షస్యా భవత్సభ్యః
సమో బాణ మయూర యోః !

హర్షుని ఆస్థానంలో బాణుడు మయూరుడు కూడా కవి శేఖరులుగా విరాజిల్లినట్లు రాజశేఖరుని ఈ శ్లోకంవల్ల విదితమౌతున్నది.

దర్పం కవి భుజంగానాం
గతా శ్రవణ గోచరమ్
విష విద్యేవ మాయూరీ
మాయూరీ వాణీకృంతతి !

కుకవి భుజంగాల దర్పాన్ని మయూరుని వాక్కు మాయూరి యనే విషహరణ మంత్రంవలె చెవి సోకగనే నశింప చేస్తున్నదని మరొక ప్రశస్తి. ఇలా మయూర మహాకవిని గురించి అనేక ప్రశంసా వ్యాక్యాలున్నాయి.

మయూర మహాకవి ఒకానొక కారణంవల్ల రోగ పీడితుడు కాగా ఆ రోగమునుంచి విముక్తి పొందటానికి మయూరుడు ఈ శ్లోకాలతో సూర్యభగవానుణ్ణి ఆరాధించాడని, ఇందుకు సూర్యుడు ప్రసన్నుడై మయూరునికి సంపూర్ణమైన ఆరోగ్యాన్ని ప్రసాదించాడని అంటారు.

ఈ మయూరుని సూర్య శతకం ప్రౌఢ కావ్యం. ఇందులో కవితా చమత్కారాలు కోకొల్లలు. అలంకారాల కలంకారీ తనాలు అనేకం. భావనా వైభవం అద్భుతం. ఒకే ఒక్క లక్ష్యభూతుడైన సూర్యుణ్ణి ఈ విధంగా శతాధిక ఊహలతో భావన చేయటం ఆ..

మయూర మహా కవికే సాధ్యమయింది. ఆ మహా కవికి సహస్రాభి వందనాలు.

ఈ సూర్యశతకానికి పల్లభదేవాదులు వ్యాఖ్యలు వెల యించారు. శ్రీనాథుడు కొన్ని శ్లోకాలను తెలుగు చేసికొని తన కాళీ ఖండంలో చేర్చుకొన్నాడు. ఆధునికులలో ఆకొండి వ్యాసమూర్తి గారు, పడ్డాది సుబ్బారాయుడుగారు పద్యానువాదాలు చేశారు. పండిత ప్రవరులు వింజమూరి శేషఫణి శర్మగారు వ్యాఖ్యను వెలువ రించారు.

మయూరుని కృతిపై నాకూ మనసయింది. ఫలితంగా ఈ ఆకృతి ధరించింది. ఈ కృతికి “మయూర క్రేంకృతి” అని నామకరణ ముంచాను. ఇది నాకు కూడా ఆరోగ్య భాస్కరమయింది. శక్తిలేక పోయినా ఏదో భక్తితో ఈ కృతిని వెలయించాను. ఒప్పులు మయూర మహాకవిని దొంగలు నావి అని వినఘ్రతతో విన్నవిస్తున్నాను.

ఈ కృతికి శుభాశీస్సులను ప్రసాదించిన “కరుణశ్రీ” బాబాయి గారికీ, మధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారికి హృదయ పూర్వకమైన అభివందనాలు.

ఈ పుస్తక ప్రచురణకు ఆర్థిక సహకారాన్ని అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల కార్యనిర్వహణాధికారిగారికి, సప్తగిరి సంపాదకులు సుబ్బారావుగారికి కృతజ్ఞతాభినందనలు.

“అరుణ”రాగ రంజితుడైన శ్రీ సత్యసాయి చరణ కమలా లపై ప్రేమతో ఈ కృతిని సమర్పిస్తున్నాను.

—శాంతిశ్రీ

నా స్వామి !

నిను తలంచి మనస్సును నిలుపలేను
జప తపములు దీక్షతో సలుపలేను
తేనిగొప్ప పూసికొను అజ్ఞాని నేను
నన్ను కాపాడరా ! తండ్రి ! నశిననేత్ర !

కష్టసుఖములతోడి సత్కార్యపూర్ణ
జీవనఫలంబె నేను కాంక్షిచు వరము
నిను ప్రతిక్షించు విరహ వేదనములోన
ఎన్ని జన్మములైన కాంక్షింతు దేవ !

ఇది మయూరమహాకవి కృతివరేణ్య
మిది మనోజ్ఞ మయూర క్రేంకృతియె నిజము
దీని సత్యకళావీధి తెలియజెప్ప
ఏను జాలను ! సత్యసాయీరవీంద్ర !

నీ పవిత్ర శ్రీచరణ సాన్నిధ్యసీమ
చెదురుగా పూచినట్టి ఈ చిన్నిపూలు
నీవె - నీ పూజకర్పింతునో విధాయి !
సర్వలోకాతిశయి ! శ్రీసత్యసాయి !
నాది ఏమున్నదోయి ! బసందదాయ !
దేవ ! కృతిరర్థ కృతిభర్త వీవె అండ్రి !

ఓం శ్రీ సాయిరాం

పూర్వభాగాన సూర్యుడు పొటమరించె
 వర్షమేఘమ్ము పశ్చిమ ప్రాంగణాన
 సప్తవర్ణాల ఇంద్రుని చాపమెత్తె
 అంధముగ మయూరమ్ము నాట్యమ్ముచేసె

జగతినిండిన 'దరుణమ్ము' సప్తరుచుల
 అంధకారాసురులు పలాయనము చెప్పె
 రవిమహారాజు భువనబాంధవుడు వచ్చె
 తమలములు విచ్చె విప్రు లర్హములనిచ్చె

సదయ బ్రహ్మస్వరూపమ్ము ఉదయవేళ
 త్ర్యంబక స్వరూపమ్ము మధ్యాహ్నవేళ
 మాధవ స్వరూపము మునిమాపువేళ
 మూడు రూపుల దేవుండు ప్రొద్దువేల్పు

సూర్యభగవానుని-అనంత శౌర్యయుతుని-
 పాపజీమూత పవనుని-దీపకరుని-
 యోగవర్తిని-భవభయరోగహరుని-
 కాలమూర్తిని-సర్వప్రకాశవరుని-
 ఆదిదేవుని-ప్రభువుని-ఆత్మవిభుని-
 ఉత్సహించి భజింతు శుభోదయాన

సూర్య ప్రబంధము

1. శ్లోకం

జంభారాతీభకుంభోద్భవమిష దభతస్సోంద్రసిందూరరేణుం
రక్తాస్సిక్తా ఇవో ఘైరుదయగిరితటీభాతుధారాద్రవస్య
ఆయాంత్యా తుల్యరాలం కమలపనరుచేవారుణా వో విభూత్యై
భూయాసుర్వాసయంతో భువనమభినవా భానవో భావనీయా:

పద్యం

ప్రాచీన దిక్కుంభి భద్రకుంభమ్ముపై
తోరమై పొంగు సిందూరరణమొ!
ఉదయాద్రి గైరికాభ్యుత్థాన పరిపూర్ణ
రంజిత ధాతుధారా ద్రవంబో!
వరణీయ బాలభాస్కర దీప్తితోపచ్ఛు
అరవిందపనముల అరుణిమంబో!
కూరుపు బంగారుతొయ్యలి నుదుటిపై
కోర్కిమై చిందాడు చుండుమంబో!

నా ప్రళాంబు భాస్కర సుప్రభాత
సత్య సౌందర్య దివ్య ప్రళాంతి కాంతి
పెలుగుచున్నది మన పుణ్యఫలము వోలె
అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

శ్రీసూర్యనారాయణుడు దివ్యప్రభలతో ఉదయింపబోతున్నాడు. ఆకాశంలో అరుణకిరణ కాంతులు అందంగా అద్భుతంగా అలముకొన్నాయి. విహంగాలు కిలకిలారావాలు చేస్తున్నాయి. ప్రకృతి పులకించిపోతున్నది. తూర్పు తెలతెలవారుతున్నది. శ్రీసూర్య భగవానుడు చిత్రాంబరుడై ఉదయిస్తున్నాడు. దేవతలు ప్రొద్దు వేలుపుపై పసుపు కుంకుమల వసంతం చల్లుతున్నారు.

అదిగో లోకబాంధవునికి లోకం స్వాగతం పలుకుతున్నది. ఇంద్రుని ఐరావత కుంభస్థలాలపైనుంచి సిందూరం పొంగి పొరలుతున్నది. ఆ కాంతులే కాబోలు ఆ అరుణకాంతులు. ఉదయ పర్వత సానువులందరి గైరికాది ధాతువుల నుంచి స్రవించే ద్రవ ధారలలో తడిసినందువల్ల కాబోలు ఆ సూర్యకిరణాలు రాగరంజితములై ప్రకాశిస్తున్నాయి. కమలబాంధవుడు వస్తున్నాడని కమల వనాలు ఒక్కసారిగా పులకించి పుష్పించినాయి. ఆ పుష్పాల ఎఱ్ఱని కాంతివల్ల కాబోలు ఆ సూర్యప్రభలు ఎఱ్ఱబడి తళతళలాడుతున్నాయి. తూర్పుదిక్కు అనే సుందరీమతల్లి ఘోలభాగంపై దుంకుమ తిలకమా అన్నట్లు సూర్యుని అరుణవర్ణప్రభ అందగిస్తున్నది.

సూర్యభగవానుని తొలి బంగారు లేత కిరణాలు లోకానికి సన్మంగళాలు చేకూరుస్తున్నాయి. సరల విభూతుల నందజేస్తున్నాయి.

★

★

“ఓమ్ తత్ సవితుః వరేణ్యమ్”

2. శ్లోకం

భక్తిప్రహ్వాయ దాచుం ముకుళపుటకుటీకోటరక్రోడదీనాం
 లక్ష్మీమాత్రస్థుకామా ఇవ కమలవనోద్భూతనం కుర్వతే యే
 కాటాకారాంధకారాననపతితజగత్సాధ్వసధ్వంసరల్పాః
 కల్యాణం వః క్రియానుః కిసలయరుదయస్తే తరా భాస్కరస్య

పద్యం

ముకుళిత పంకజమ్ములలోన బందియా
 ఇందిర చెరవిడిపించదలచి
 ఆ సుందరీమణి నత్యంత హర్షాన
 శ్రీవిష్ణుమూర్తి రర్పించ నెంచి
 ముదముతో రాజీవ హృదయమ్ము విచ్చగా
 నీటుగా తగిన ఏర్పాటుచేసి
 కాదుచీరటీపంటి చోరుల తెగటార్చి
 జగతికి శ్రేయమ్ము నలుపగోరి

పచ్చనాకుల తోరణ పం కినుండి
 అరుణకిరణాలు లోకాన బరపి నేడు
 పచ్చుచున్నది దివ్య దివారరార్చి
 అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

సూర్యుడు తన భక్తుల్ని శ్రీమంచుల్ని చేద్దామని లక్ష్మీదేవి కోసం వెతకసాగాడు. ఈ వెదుడుటలో సూర్యుడు కాస్త కనుమరు గయ్యాడు. అంతలో అంధకారం వ్యాపించింది. కమలాలు ముడుచుకు పోయాయి. తిమిరాసురుడు లక్ష్మిని నశింప గుహల్లో బంది చేశాడు. లోకం చీకట్లో చికాకె పోయింది.

జగచ్చజువు అయిన కమలబాంధవుడు లక్ష్మికి విముక్తి కలిగించటంకోసం వీర కంఠం ధరించాడు. ఉపకారానికి ఉపక్రమించాడు. ఆ క్షణమే అంధకారాసురులపై దండెత్తాడు. నహస్ర కిరణాలవంటి బాణాలు వేసి తిమిర సైన్యాన్ని పారద్రోలాడు. తిమిరం మటుమాయమయింది. లోకం భీతిని వదిలింది.

పద్మవనాలు వికసించాయి. లక్ష్మీదేవి రళకళలాడుతూ భక్తుల్ని కటాక్షించింది. విష్ణు వక్షస్థలంపై లక్ష్మీదేవి ప్రకాశించింది. భక్తులకై లక్ష్మిని విడిపించటం భార్యాభర్తల్ని కలవటం అంధకారం హరించటం అర్తుల్ని ఆపదల్లో ఆదుకోవటం అదిత్యుడికి అతి సహజ గుణాలు.

లోకమంతా ఉత్సాహ కాంతులు వెల్లివిరిశాయి. మంగళ తోరణాలు ద్వారాలపై మిలమిలలాడాయి. మామిడి చివురాకు తోరణ కిరణాలు దళదిశలా వ్యాపించాయి. దేవాలయాలలో మంగళతూర్య నాదాలు మారుమ్రోగాయి. స్వామి దర్శనమిచ్చాడు. జగత్తుకు మంగళం కలిగింది.

★

★

“నమస్త సన్మంగళాని భవంతు”

3. శ్లోకం

గిర్భేష్టంభోరుహాణాం శిఖరిషు చ శితాగ్రేషు తుల్యం పతంతః
ప్రారంభే వాసరస్య వ్యవరతినమయే చైకరూపాస్తదైవ
నిష్పర్యాయం ప్రవృత్తాత్రిభువనభవనప్రాంగణే పాంతు యుష్మా
నూష్మాణం సంతతాచ్ఛశ్రమజమివ ధృశం నిత్రతో బ్రధ్నపాదాః

పద్యం

సుందర సుకుమార సూక్ష్మాతిసూక్ష్మమౌ
పద్మాంతరంగాన ప్రతిఫలించి
కతినాతికతిన శుష్క మహాద్రి శిఖరాగ్ర
భూముల సంచారముల నొనర్చి
ఉభయసంధ్యలలోన ఒక్కరీతిగ మంగ
ళారుణప్రభలలో పరిమళించి
ముల్లోకములముందు ముద్దులుగారగా
పద్మరాగాలు నింపారవోసి

అమిత దీర్ఘప్రయాణాల శ్రమలకోర్చి
వెచ్చవెచ్చని ఊర్పుల పెచ్చురేగి
ఉష్ణమెక్కుడైవచ్చె సూర్యుని వెలుంగు
అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

అవిగో! చిత్రభానుని విచిత్ర కిరణాలు. అవి కిరణాలు కావు పద్మబాంధవుని పవిత్ర పాదాలు. ఆ కిరణాలు శుభములకు అవిష్కరణాలు. ప్రకృతికి అలంకరణాలు. ఇవి చాలా శక్తిమంతాలు. భక్తి భరితాలు. వీటి స్వభావం చాలా చిత్రంగా ఉంటుంది.

ఇవి అతి సుకుమారమైనవి అంతేకాదు రతినాతికరినమైనవి. పద్మాల హృదయాలలో జొరబడి ఆనందం అందించి చక్కిలిగింతలు పెడతాయి. పర్వత పాషాణ చిత్తాల్లోనూ ప్రవేశించి చైతన్యాన్ని కలుగజేస్తాయి.

ఇవి ఉదయ వేళల్లో అభ్యుదయకరంగా హాయిగా నులి వెచ్చగా తాకుతాయి. ఆహ్లాదాన్ని అందిస్తాయి. ఇవి నిరంతరం మండుటాకాశంలో శ్రమించి శ్రమించి గమించటంవల్ల వేడెక్కిపోతుంటాయి. మధ్యాహ్నవేళల్లో మానవులలోని మగత వదిలిస్తాయి. మళ్ళీ సాయంత్రాలం సరస వీచిరల్ని ప్రసరింపజేస్తాయి. ఉభయ సంద్యల్లోను ఒరే విధంగా సువర్ణ సువిలసితాలై ప్రకాశిస్తాయి. అరుణాసన రాగరంజితాలై ఆనందం అందిస్తాయి. త్రిభువన భవన ప్రాంగణాల్లో చలువపందిరి వేసి మంగళ తోరణాలు కడుతుంటాయి.

సూర్యదేవుని పాదపద్మములైన ఈ కిరణాలకు ప్రణామాలు!

★

★

“మంగళం మహద్”

4. శ్లోకం

ప్రభ్రశ్యత్పుత్తరీయత్విషి తమసి సముద్వీక్ష్య వీతాప్యతీన్ ప్రా
గ్గంతూస్తంతూన్యథా యానతను వితనుతే తిగ్మరోచిర్మరీచీన్
తే సాంద్రీభూయ నద్యః క్రమవిశదదశారాదశాశీవిశాలం
శశ్వత్సంపాదయంతోఽంబరమమలమలం మంగళం వోదిశంతు

పద్యం

రాత్రికాలమ్మునన్ ప్రజలు చీకటివంటి
దుప్పటి నిండుగా రప్పకొనిరి
తెలవారుసమయాన మెలమెల్లగా జారి
పోయె దుప్పటి ఉత్తరీయములును
అంత దిగంబరులైన అల్పులజూచి
రవిరాజు కిరణవస్త్రమ్ములొసగె
అవి దిక్కులనుకప్పి అంబర మాన్యత
కాపాడజాలె లోకమ్మునందు

అట్టి సూర్యదేవుని కిరణాంచలములు
జనుల చిర మానమర్యాద ధనములెల్ల
ప్రీతి కాపాడినందుకు ప్రేమతోడ
అనుజ! పల్కుమా! దేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

లోక బాంధవుని ఆగమనం తెలిపే తూర్పు రేకలు ఉదయి
స్తున్నాయి. ద్విజ బృందాలు చేలుకొన్నాయి. మంగళ వాద్యాలు
ప్రభాత గీతాలు వినిపిస్తున్నాయి. తూర్పు రెల్లవారింది. ఆ దృశ్యం
మనోజ్ఞంగా ఉంది. అది చూచి రవీంద్రుడు రమణీయ రల్పన చేశాడు.

ప్రజలంతా పగలంతా శ్రమించి రాత్రి తిమిరోత్తరీయాన్ని
దట్టంగా రప్పకొని గాఢంగా నిద్రపోయారు. ఆ దుప్పటి నల్లగా
నులివెచ్చగా ఉంది. అందువల్ల వారికి ఆ రాత్రి వాగా నిద్ర పట్టింది.
ఆ నిద్రలో చీకటి దుప్పటి జారిపోయింది. భక్తున రెల్లవారింది.
గుడ్డలు తొలగిపోవటంతో వారు బట్టబయలయ్యారు.

అప్పుడే వచ్చిన అంశుమాలి ఇది గమనించాడు. సత్వరం
సహాయం అందించి వారి మానం కాపాడాలని నిశ్చయించాడు.
వెంటనే వేయి చేతులతో వేలకొలది వెలుగు దారాలు వెలుపరించి
నూతన వస్త్రం అల్లాడు. ఆ నూతనాంబరాలకు దశదిశలు అనే రంగు
రంగుల జరీ అంచులు అమర్చాడు. అవి ధగ ధగ మెరుస్తున్నాయి.
ఆదిత్యుడు ఆనురాగంతో వాటిని ప్రాణికోటిపై కప్పి వాటిని
అదుకొన్నాడు.

ఆ నూతనాంబరాలు సకల ప్రాణికోటికి భుజదాయకాలు.
వాటిని తయారుచేసిన ఆ కిరణాలు మంగళము నొసగుగార.

★

★

“భుభం భూయాత్”

6. శ్లోకం

నృక్కుర్వన్నోషధీశీ ముషితరుచి శుచేహృషధీఃప్రోషితాఘా
 ఘాన్వద్ధాశ్చోద్ధతేన ప్రథమమిప కృతాఘ్యుద్ధతిః హిపతేన
 విశుద్ధేదప్రదానస్త్వత్తప ద్విషదో దర్శయన్ ప్రాతరద్రదే
 రాతామ్రస్తీ ప్రధానోరనధిమతమదే స్త్రాధభస్త్రుద్ధమో వః

పద్యం

ఉదయకాలంబున ఓషధీనాథుండు
 ఏలనో! కాంతిని కోలుపోయె
 ఉడురాజు పీడి మహాషభులేలనో!
 కించిత్కణ తిరస్కృతములయ్యె
 సూర్యకాంతసుమారు శోభిల్లి కాబోలు!
 తరణితి సుస్వాగతమ్ము పలికె
 పక్షముల్ ఖండింపబడుటచే కాబోలు!
 అరుణమయ్యెను ఉదయాద్ర శిలలు

కాను కాదిందులకు మహాకారణమ్ము -
 దివము వెలిగించు థాస్కర దేవదేవు
 షష్ట్యలంబగు శుభ కిరణోదయమ్ము -
 అసుణ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

శుభంతరమైన ప్రాతఃకాలంలో ఉజ్జోరేఖలు ఉదయిస్తున్నాయి. పసుపు కుంకుమ వర్ణితమైన ఆ రేఖలు జాలభాస్కరస్వామి అగమన సూచకాలు.

ఆ రేఖలు చూచి ఓషధీశుడైన చంద్రుని ముఖం వెలవెలా పోయింది. ఓషధీశుని విరహంచేత కాబోలు ఓషధులు కాంతులు కోలుపోయాయి. భాస్కరదేవుని ప్రతాపంవలె అరుణకాంతి దిశల వ్యాప్తిచెందింది. సూర్యకాంతమణులనుంచి అగ్నిజ్యోతులు ఉబికివచ్చి సూర్యభగవానునికి కర్పూర నీరాసనాలు సమర్పిస్తున్నాయి.

ప్రాక్ పర్వతరాజ శిఖరాలు ఇంద్రుని వజ్రాయుధ ప్రహారాల చేత రాగరంజితమైనాయి. పర్వత పక్షలు భేదించబడటంచేత అంతా రత్తసిక్తారుణ ప్రభలు దిశల వ్యాపించాయి.

ఆ అరుణకాంతులు శత్రుభంజనం సూచిస్తూ ఆనంద మందారాలై ప్రజకు అశీస్సులు అనుగ్రహిస్తున్నాయి. అనిష్టాలు తొలగిస్తున్నాయి.

★

★

“తద్వం పరుణ పశ్యసి”

—సౌర పాఠం

6. శ్లోకం

నీర్ల పూహాం హి పాశే న్న చిథి రపఘనైర్లరరాప్య త్త ఘోషాన్
 దీర్ఘాఘ్రాదానఘాఘైః పునరపి ఘటయత్యేర డల్లాఘయన్యః
 మర్కాంశో న్నన్యవోఽంతర్ద్విగుణఘనఘృడానిఘ్ననిర్విఘ్నవృత్తైః
 దర్తాదాస్సిద్ధసంఘైర్ద్విదధతు ఘృణయశ్శిఘ్రమంహోవిఘాతమ్

పద్యం

వికలాంగములుకల్గి వికృతధర్మనియొనర్చు
 వ్యాధి పీడితులైన వారిపైన
 శుష్కగాత్రముకల్గి శోణితములు నొల్కు
 బహురోగములత్రుంగు ప్రజలపైన
 దీనాదిదీనులై దినవెచ్చమునులేని
 గర్భదరిద్రపర్గముపైన
 జ్ఞానము కొరమాలి మానము తెగనమ్మి
 బ్రతుకుబండలు లాగు బడుగుపైన

అమిత కారుణ్యము వహించు అంశుమాలి
 రోగహరణ ధన్వంతరీ యోగమూని
 హర్షవర్ధన కిరణాలు అంపినాడు
 అనుజ ! పల్కుమా ! వేగము స్వాగతము !

వాఙ్మయము

అదిగో! బాలభాస్కర కిరణాలు వస్తున్నాయి. అవి ఆరోగ్య భాస్కర కిరణాలు, అవి భక్తులకు యశస్కరాలు, అవి ప్రకృతి వైద్య పరికరాలు. రోగహరణాలు. ఆయుఃకారణాలు. అవి లేజన్సుకు దోహదాలు.

ప్రజలు పూర్వజన్మ సంచితాలుగా, ప్రారబ్ధకర్మ ఫలితాలుగా కష్టాలను అనుభవిస్తుంటారు. క్షేణాలు మానసిక రోగాలు అనారోగ్యాలు పొందుతుంటారు. అర్థితో అల్లాడి వికలమైన అవయవాలతో బాధలుపడుతూ దుర్బర దుఃఖాలు పొందుతుంటారు. నీరస వ్యాధులతో నీరుకారిపోతుంటారు.

ఇది పరికించిన పద్మబాంధవుడు పరుగు పరుగున వస్తున్నాడు. ప్రజల వ్యాధుల్ని పారకొట్టాలని అందరినీ ఆనందపరచాలని అనేక బౌద్ధ కిరణాలు వెస్తున్నాడు. లోకబాంధవుడు పైకి తీక్షణ కిరణుడుగా ఉన్నా మనస్సులో ప్రజలపై ఎంత దయో చెప్పనలవి కాదు కదా!

ఆ జగద్బాంధవుణ్ణి కారుణ్య ప్రసార ప్రభువుని అమరులు సిద్ధులు అర్పిస్తున్నారు. ఆయనకు ప్రణమిల్లుతున్నారు. అడుగడుగునా ఆదిమ ఋషులు అనురాగహస్తాలు చోదించి “వైద్యో నారాయణో హరిః” అని స్తుతిస్తున్నారు.

“భాస్కరం భువనేశ్వరమ్”

7. శ్లోకం

దిక్షాణా వామనత్వం ప్రథమమథ తథైవాంశపః ప్రాంశవో పః
క్రాంతాకాశాంతరాశా స్తదను దశదిశః పూరయంతస్తతోఽపి
ధ్వాంతాదాచ్ఛిద్య దేవద్విష ఇవ బలినో విశ్వమాశ్వశ్చవనాః
కృచ్చ్రాచ్చ్యుచ్చాయ హేలోపహసిత హరయో హరిదశ్వా హరంతు

పద్యం

శుభమంచు కన్నించె సూర్యమయూఖాలు

తపనీయ వామనత్వము వహించి

ఆపైన కన్నించె ఆదిత్య కిరణాలు

అర్చున్నతాద్ర మధ్యమున నిలిచి

శాంతట దశదిశల్ వ్యాపించె దీప్తులు

అసమానసరణి బ్రహ్మాండమెల్ల

అటుపై మరీచిక లద్భుతావహముగా

మహితమైన త్రివిక్రమమ్ములయ్యె

తిమిర బలిదైత్య దీర్ఘ హస్తములనుండి

విశ్వలక్ష్మిని కాపాడు విష్ణుమూర్తి

సూర్యతేజస్సుతోనిండె చూచినావ!

అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

అడుగో! సూర్యభగవానుడు చూర్వుకొండపై ఉదయిస్తున్నాడు. ఎంత అందంగా ఉన్నాడు. చిన్నదింబం. అరుణమూర్తి చూడటానికి వామనమూర్తివలె ఉన్నాడు.

సూర్యప్రభలు అంతలోనే ఉన్నతములై క్రమంగా త్రివిక్రమాలౌచున్నాయి. త్రిలోకాల్ని ఆక్రమించేటట్లున్నాయి. సూర్య నారాయణుడు అదినారాయణుడే. ఆయన విశ్వమంతా నిండి విష్ణు పయ్యాడు.

సూర్యుని తీరణాలు మొదట్లో చూర్వుకొండపై హిట్టివై చిట్టివై ఎర్రఎర్రగా బంగారుజ్యోతులై మెరిసిపోతూ ఆరాళానికే అందాల అభరణాలై ప్రకాశించాయి.

ఆ తరువాత అవి బంగారు శభాకలై తదుపరి వజ్రరూపాలై ఉష్ణతీరణాలై ధగధగలాడుతూ ఉన్నత మయూఖాలై మద్యాన్న సమయంతో మంటలు మండించాయి. సూర్యుడు తన ప్రభావరోచిన్ని విరజిమ్ముసాగాడు.

ఆ విష్ణు ప్రభలు త్రివిక్రమస్ఫూర్తితో గాఢాంధకారంనుంచి బలిదైత్యునినుండి వలె విశ్వాన్ని విడిపించి వెలుగులు నింపాయి. ఆ హరివశ్యతీరణాలు ప్రజలకు ఆయురారోగ్యాలు కలిగించుగార!

★

★

దిగ్విజయోస్తు!

8. శ్లోకం

ఉద్గాఢే నారుణిమ్నా విదధతి బహుళం యేఽరుణస్యారుణతద్వం
 మూర్ధోఽపూతా భవీనక్షరరుధిరరుచో యే రథాశ్వాసనేః
 తైలానాం శేఖరత్వం శ్రితశిఖరి శిఖా స్తన్వతే యే దిశంతు
 ప్రేంభంతః భే భరాంశోః భవితదినముఖాస్తే మయాభాస్సుభం పః

పద్యం

అరుణుని అరుణిమ నధిరంబు గావించు
 సొగసైన సిందూర సోయగందో
 సప్తాశ్వముఖముల సంధించు రక్కాల
 గాయాల జారు రత్నద్రవంబో
 పర్జితరాజన్య భద్ర కిరీటాగ్ర
 కమనీయ పద్మరాగప్రజంబో
 ఉదయకాలమ్ములో ఉవ్వెత్తుగా లేచు
 రజతాశ్వ పాదపరాగతతులొ

నా కిశోర భాస్కర కిరణాలబాల
 అంబుచందాల మృదు రక్తచందనమ్ము
 దేహ మలదుకవచ్చె ఆ దివ్యకాంతి
 అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

పాక్షిభిః

అవిగో! అరుణకిరణాలు మహోదయంలో మంగళరసంగా ప్రకాశిస్తున్నాయి. ఆ కిరణాదులు రాంచులు అనూదుని అరుణత్వాన్ని మరింత అధికం చేస్తున్నాయి.

అవిగో! అశ్వాలు! అందాలు చిందుతున్నాయి. అవిగో! అశ్వుల నోళ్ళల్లో చక్కలు! ఆ కళ్ళాల ప్రక్క గాయాలు! గాయాల నుండి రక్తధారలు! నొప్పిపుడుచున్నాయి కాబోలు! హాసం! లోక సేవలై ఎన్ని రక్షణలు భరిస్తున్నాయి!

ఆ అరుణరాంచులు పర్వత శిఖరాలపైన ఎర్ర ఎర్రగా మెరిసిపోతున్నాయి. అవి పర్వత సార్వభౌముల శిరోభాగంపై ప్రకాశిస్తున్న రత్నకిరీటకాంచులు కాబోలు!

ఉదయపర్వతం పైనుంచి వేగంగా ప్రయాణించుటంపల్ల నూరుని తెల్లని అశ్వుల పాదాల నుంచి రేగిన పరాగ సమూహాతా అస్పష్ట ప్రకాశిస్తున్నాయి అరుణమయాభాలు.

ఆ కిరణాలు ప్రకృతికి అలంకరణాలు. ప్రజలకు సుఖోపకరణాలు.

★

★

“సూర్యో మరీచి మాధవై”

—రై త్తరీయం

9. శ్లోకం

దత్తానందాః ప్రజానాం సముచితసమయార్హస్వ స్మృష్టైః పయోభిః
పూర్వాక్షా విప్రరీర్షా దిశిదిశి విరమవ్యహ్ని సంహారభాజః
దీప్తాంశోర్ద్లిరుఃఖప్రభవభవ భయోదన్వయద్వారనావో
గావో పః పావనానాం పరమపరిమితాం ప్రీతిఃసత్త్వాదయంతు

పద్యం

క్షీరముల్ స్తనముల చేపుకువచ్చి జ
నులకు తృప్తినిడు ధేనువులవోలె
తూర్పుమొదలు అన్ని ఓర్పుగాతిరిగి న్న
స్థానముల్ జేరు కర్షకులరీతి
అధిక భయంకరమైన సంసార సా
గరము దాటించు నౌకలవిధాన
సద్భావజాలమై సాహిత్య శిఖరాల
వెలుగుచున్న కవిత్వవిద్యలయల

సౌరకీరణాలు బహురూపధారణాలు..
నవ్యప్రకృతి కలంకరణాలు.. సర్వ
మంగళాభీష్టములుదీర్చు మమతమీర..
అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

అవిగో! అరుణకిరణాలు అందంగా ఆలమందలవలె ఉన్నాయి. అనందంగా అలరారుతున్నాయి.

ఆ గోవుల వంటి కిరణాలు సెలయేళ్ళలో నీళ్ళు రనిపించ గానే త్రాగుతున్నాయి. అవి నీళ్ళు త్రాగి పాలు ఇస్తాయి. పాలు పోసి పరమాన్నం పెడతాయి. పరమానందం కలిగిస్తాయి.

అవి అచ్చంగా ఆలమందలే సుమా! అవి ఆదిత్య సత్య దేవుని కరుణకిరణాలు. అవి ఆలమందలవలెనే ఉదయం లేవగానే నానా దిక్కులకు పోతాయి. అన్ని దిక్కుల్లో సంచారంచేసి చివరకు సాయంకాలానికి స్వగృహాలు చేరుకొంటాయి.

ఆ గోమాతలు అధిక దుఃఖాలను హతమారుస్తాయి. తమ తోక లందించి నరరలోకాలు దాటిస్తాయి. పుణ్యబలం చేహారుస్తాయి. సంసార సముద్రాలు తరింపజేస్తాయి. నావలై భవసాగరాలు దాటించి పుణ్యలోకాలకు తీసుకుపోతాయి.

అవి పావనాలలో అతి పావనాలు. అవి మంగళాలలో అతి మంగళాలు. పరమ శ్రేష్ఠాలు. కామదేనువులెంతటి మహిమా నిద్రితాలో ఈ గో సమూహాలూ అంతటివి. గోవులంటే ఆవులనీ, కిరణాలనీ కూడా అర్థాలు. ఈ కిరణాలు గోవులవలె అందరికీ ఆనందం అందించుగాక!

★

★

“పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే”

10. శ్లోకం

బంధధ్వంసైవహేతుం నిరసి నతిరసాబద్ధసంధ్యాంజలీనాం
 తోకానాం యే ప్రబోధం విదధతి విపులాంభోజపండాశయేప
 యుష్మైకం తే సప్తచిత్త ప్రథితవృత్తుతరప్రార్థనాకల్పపృజ్ఞః
 కల్పంతాం నిర్వికల్పం దినవచకిరణాః కేతవః కల్మషస్య

పద్యం

సంధ్యా నమస్కార శమిత శీర్షముతకు
 వరదాన కల్ప మీ కిరణసమితి
 ప్రొత్పతబంధ విధ్వంసమునరు తర్జి
 రాజ విజ్ఞాన మీ రశ్మిచయము
 ముకుళిత పద్మసమూహమునరు బంధ
 విచ్ఛేదయోగ్య మీ వెలుగుగుంపు
 అర్థితో ప్రార్థించు అర్థిసంఘమునకు
 కల్పవృక్షము ఈ కరదశము

లోకబాంధవ దేవ విలోకనములు
 విశ్వలక్ష్మీకి మాంగళ్య ప్రేరణములు
 బాలభానుని బంగారుప్రభలు అవిగో!
 అనుజ! పల్కుమా! నేగమ్ము సాగితము!

వ్యాఖ్య

అవిగో ! అరుణకిరణాలు ఆకర్షించాయి. ఆ దివ్య
కాంతులు గమనించి ద్విజపరేణ్యులు సంధ్యావందనాదులరు ఉపర
మించారు. వారు సూర్యునికి అర్ఘాలనిచ్చి ప్రణవాంజలులు ఘటి
స్తున్నారు.

వద్యపుష్ప సమూహాలు సహృదయ హృదయాలవలె విరసి
స్తున్నాయి. అవి ప్రాకృతాదిబంధ విచ్ఛేదకాలు. అవి చత్తజ్ఞానానికి
కారణాలు. అవి మంగళ సూచకాలు. అవి ముకుళ బంధాలు త్రెంచి
వికాసాన్ని ప్రకాశాన్ని నాల్గు దిక్కులరు వ్యాపింపజేస్తాయి.

ఆ సూర్యభగవానుని కరుణకిరణాలు భర్తల ప్రార్థనలు
ఆలకించి సఫలంచేసే చింతామణులు. అవి రామిణులు నెరవేర్చే రమ
నీయ కల్పవృక్షాలు. అవి నిస్సంశయంగా పాప చిత్తంసకాలు.
అజ్ఞాన తిమిరానికి నాశకాలు.

అవి లోకబంధు విలక్షణ విలోకనాలు. విశ్వ విజయలక్ష్మికి
బంగారు పతాకాలు.

★

★

“గో బ్రాహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం”

11. శ్లోకం

ధారా రాయో ధనాయాపది నడిది కరాలంబభూతాః ప్రపాతే
తత్త్వాలోకైరదీపాస్త్రిదశపతిపురప్రస్థితౌ వీధ్య ఏవ
నిర్వాహోద్ధౌగి యోగిప్రగమనిజతనుద్వారి వేత్రాయమాణాః
త్రాయంతాం తీవ్రభానోర్ధివనఘుభనుభా రశ్మయః రశ్మలాద్వయః

పద్యం

ఉదయకాలము మహాముదమును కలిగించి
జగతికి స్ఫూర్తి నొసంగునేవి?
అర్థించువారికి ఆనంద మొనగూర్చి
సిరుల వానలు పెల్లు కురియునేవి?
సరకాన బడకుండ సరసమూహమునెల్ల
ఒగి ఉద్ధరించు చేయూతలేవి?
తత్త్వశోధకములై ధన్యుల గావించు
భద్ర చిహ్నాన దీపమ్ములేవి?

యోగులకు ముముక్షువులకు యోగ్యమైన
ద్వారరక్షకహస్త వేత్రమ్ములేవి?
అట్టి అదిత్యకిరణాలు అవిగొ వచ్చె
అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

సృష్టి

అవిగో ! అవి బాలభానుని బంగారు కిరణాలు. మంగళ తోరణాలు. ప్రకృతికి అలంకరణాలు. విశ్వసుందరికి ఆభరణాలు.

అవి ఉదయవేళల జనాభ్యుదయకరాలు. ప్రజలకు సుఖ కరాలు. మంచి మనస్సులకు ఆకరాలు. అవి అర్థంకోరి ప్రార్థించే అభ్యర్థులకు ధనరాసులు కురిపించే వర్షధారలు. అవి నరులు నరక కూపాల్లో పడకుండా కాపాడే ఆధారాలు.

అవి తత్త్వజ్ఞాన కాంతులు నాల్గుప్రక్కలకు ప్రసారంచేసే ఏకైక ప్రదీపాలు. అవి వీరస్వర్గం అధిరోహించే మహాశూరులకు ఘంటాపథాలు. అవి ముముక్షువులకు మోక్షగవాక్షాలు. శరీరంతో మోక్షం పొందే పరివ్రాజకులను తన శరీర ద్వారమున నిరాటంకంగా ప్రవేశింపచేసే జేత్రాలు ఆ సూర్యకిరణాలు. అవి ముక్తిపురం నిరాటంకంగా ప్రవేశింపచేసే మార్గాలు. ఆ సూర్యకిరణాలు చర్మశ హరణాలు.

★

★

“ఇంద్రియావత్పుష్కలం చిత్రభాసుః”

—తైత్తిరీయం

12. శ్లోకం

ప్రావి ప్రాగాచరంతోఽనతిచిరమచలే చారుమాఙామణితద్దం
ముంచంతో రోచినాంబు ప్రమరమిప దిశాముచ్చతైశ్చర్యనాయ
చాటూర్దైశ్చర్యనామ్నాం చతురమవిచలైర్లోచనైరర్చ్యమానాః
చేష్టంతాం చింతితానాముచితమచరమాశ్చండరోపీ రుచోః పః

పద్యం

ఉదయవర్జితరాట్ల ఉత్తమాంగమ్ముపై
మహిత రండిత మహామణులు పేర్చి
లావణ్యయుత దిశాలంకారశోభతై
లలిత గోరోచనాజలము జల్లి
ప్రియప్రాణవల్లభ ప్రేమోక్తితైచూచు
చరచారజపమ్ము సాగడేసి
బ్రహ్మాండభవనాన పసుపుతుంతుమ నవ్య
మంగళకాంతులు రంగరించి

వర్జనీయమౌ పుణ్యాహవాచనమ్ము
దర్శనీయమౌ శుభసూత్రధారణమ్ము
సలుపవచ్చెడి సూర్య తేజస్సు లవిగో
అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

అవిగో! అరుణకిరణాలు ప్రవృత్తిమాతకు మంగళాభరణాలు.
అవి జగత్ కావ్యానికి మంగళాభరణాలు.

సూర్యభగవానుని తొలి వెలుగులు ఉదయపర్వతరాజ్ఞి శిరో
భాషణాలు. అందులోని కెంపుల సొంపులు మనోహర కాంచులీను
తున్నాయి. ఆ దృశ్యం మనోజ్ఞంగా ఉన్నది.

మరికొంతసేపటికి మరోరకమైన దృశ్యం రనిపిస్తున్నది.
దిశాంగణాలు అలంకరించటం కోసం గోరోచనాజలం చుట్టూ చిలక
రించిసట్లుగా ఆ దృశ్యం అత్యంత ఆనందకరంగా ఉన్నది.

ఆ సుందర సుకుమార సువర్ణ కిరణాభరణాలు అటుపై
మరోభావం స్ఫురింపజేస్తున్నాయి. చక్రవాకాలు ప్రాణప్రియులను
చూచుకొనడానికి తహతహపడుతున్నాయి. తమ మనోహరుల మధు
రోక్తులు వినడానికి నిశ్చల ప్రతిమలై ప్రతీక్షిస్తున్నాయి. అందువల్ల
పాటి నేత్రాంచలాలు సూర్యుని తొలి వెలుగు కిరణాలను చాచుర్జ్వలంగా
ఆరాధిస్తున్నాయి. ఆ కిరణాలు చక్రవాకాలకు మనోరథ ప్రేరకాలు.

అవి తొలి వెలుగులు. అవి ఆరాంక్షలు పండిస్తాయి. అవి
జీవులకు ఆహ్లాదరకాలవుతున్నాయి.

★

★

“సర్వాపత్రిన్ సహస్రగ్ం సూర్యా”

—తైత్తిరీయం

13. శ్లోకం

ఏరం జ్యోతిర్మళాదేష్ట్ర త్రిణగతి గదితాన్యజ్ఞజ్ఞాన్యై శ్చమర్చిః
 ధూతానాం పంచమం యాన్యలమ్పతుష తథా షట్సు నానావిధాని
 యుష్కౌరం తానిన ప్రతిదశమునిసుతాన్యజ్ఞదిగ్పాంజి ఖానోః
 యాంతి ప్రాప్తే సవత్సరం దశ దళతు శివం దీధిలీనాం శతాని

పద్యం

లోకమంతటికి ఏలైక దివ్యజ్యోతి
 నిండువెలుగునరు రెండుకనులు
 మోహన స్పష్టిలో మూడులోకములు
 లోకేశ్వరునకు నాలుగుముఖాలు
 బ్రహ్మాండమునకు స్వభావభూతము లైదు
 గతిచక్రనేమికి ఋతువులారు
 ముఖ్యులై ధాసిల్లు మునివర్యు లేడ్గురు
 అందాల దిక్కులు అష్టరమ్ము

అద్భుతావహా పూర్వాహమందు చూడ
 నవ మహాత్వమ్ముపొందె ఆనందసీమ
 దశశతములయ్యె రవిదేశతతులు అవిగో
 అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వాణిజ్య

ఈ అఖిలాండకోటి బ్రహ్మాదానికి ఏతైక వెలుగు జ్యోతి ర్మయ దేవుడు. అతడు ఏతైక వెలుగు వెలుపు.

పదాత్పరుడికి జ్యోతిర్మయగోళాలైన సూర్యచంద్రులు రెండు రెండు నేత్రాలు. ఈ వికాల విశ్వంలో స్వర్గమర్త్యపాతాళాలు మూడూ మూడు మూర్తులకు ప్రతీకలు.

స్రష్టయైన విధాతకు నాలుగు ముఖాలు. అవి ఋక్ యజు స్సామ అధర్వణ వేదాలకు నిలయాలు. తరువాత విస్తృతరూపం భూత పంచకం. అవి పృథ్విజలం తేజస్సువాయువు ఆకాశం అనేవి. కాలచక్రంలో ఆకులు ఆరు. అవి ఋతువులు. వసంతం గ్రీష్మం శరత్తు హేమంతం శిశిరంవాటిపేర్లు.

మూలపురుషులు, మహనీయులైన మహర్షులు ఏడుగురు. పసిష్ఠ అత్రి గౌతమ రశ్యప భరద్వాజ జమదగ్ని విశ్వామిత్ర వీరు వైవస్వత మన్వంతరంలోని వారు. దిక్కులు ఎనిమిది. అవి తూర్పు ఆగ్నేయ దక్షిణం నైఋతి పశ్చిమం వాయవ్యం ఉత్తరం ఈశాన్యం. ఇది రవికి పరిధులుగిస్తాయి. సూర్యకిరణాలు నవం. ఇవి నిత్యనవ తత్వంతో ప్రకాశిస్తుంటాయి.

ఇలా అరుణకిరణాలు ఏకసంఖ్యతో ప్రారంభమై సహస్రాధికమైనాయి. అందువల్లనే సహస్రశీర్ష పురుషుడు అతడు. విశ్వం వివస్వతుడిరూపం.

★

★

“ఓం సహస్ర శీర్షా పురుషః”

14. శ్లోకం

అవృత్తిభాంతవిశ్వాశ్రమమిహ దధతః శోషణః స్వోష్ణచేప
గ్రీష్మే దావాగ్నితప్తాభవ రసమసకృద్యే ధరిత్యా ధయంతి
తే ప్రొవృష్ట్యాత్తపానాతిశయరుజ ఇవోద్వాంతతోయా హిమరై
మూర్తాండస్యా ప్రచండాశ్విరమశుభభిదేభీశచో వో భవంతు

పద్యం

మండువేనవి మాటమాటాకి భువి చుట్టి
వచ్చుటచే కడు వడలి వడలి
గ్రీష్మాన వడగాడ్పురేగి తాను తపించి
కఠిన నిదాఘన క్రాగిక్రాగి
దావాగ్నితపనతో తల్లడిల్లినయట్లు
గోతుల జలములు గ్రోలిగ్రోలి
అతిసార ఘోరదుగ్ధతచేత వాంతి వి
రోచనమ్ములతోడ క్రుంగిక్రుంగి

శీతకాలమ్ములో అతిక్షీయదగుచు
పొటవ రహితుడయ్యును భానుమూర్తి
అరుణకిరణాలు మనపైన బరపినాడు
అనుజ ! పల్కునూ ! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

వ్యాఖ్య

అవిగో ! సూర్యాంశువులు వెచ్చ వెచ్చగా ఉన్నాయి. అవి మండువేసవిలో విశ్వమంతా వీర విహారం చేయటంచేత కాబోలు ఉన్న శ్రమ చెందినట్లున్నాయి.

సూర్యకిరణాలు తమ తాపంచేత తామే తపించి కృశించి క్రుంగి క్రాగి పోతున్నాయి పాపం. అవి దావాగ్నిలో వేగివేగి కను సించిన చోట్లల్లా ఎక్కడపడితే అక్కడ నానారకాల గుంటల్లో నీళ్ళు త్రాగి దప్పిక బాధ తీర్చుకొన్నాయి.

రవి కుమారుడు గ్రీష్మంలో అధిక జలపానం చేయటం వల్ల కాబోలు వానికి వర్షాకాలంలో అతిసారం వాంతులు ప్రారంభమైనాయి. నీళ్ళు అధికంగా రక్తమృదం మొదలు పెట్టాడు.

అంతటి ఉష్ణశక్తి చలికాలంలో పాటవం తగ్గి చల్లని కిరణాలను ప్రసరింపజేస్తున్నాడు. మార్తాండుని కిరణాలు ఇలా రక రకాల దశలలో కనిపిస్తున్నాయి. ఆ సూర్యాంశువులు ప్రజలను చల్లగా కాపాడుగాక !

★

★

“మార్తాండ అంశుమాన్”

—అదిత్యహృదయం

15. శ్లోకం

తన్వానా దిగ్విధానాం సమధిర మధురాలోకరమ్యామవస్థాః
 ఆరూఢప్రాధితేశోత్కలితకపిలిమాలంకృతిః కేవలైవ
 ఉజ్జ్వలభాంభోజనేత్రద్యుతిని దినముభే కించిదుద్బిద్యమానా
 శ్మశ్రుశ్రేణీవ భాసాం దిశతు దశశతీ శర్మ ఘర్మత్విషో మతి

పద్యం

ప్రాగ్దిశాప్రాంతమ్ము పసుపుకుంకుమలతో
 వలరాజు నందాల భవనమయ్యె
 దినరాజు యువకుడై తేజరిల్లుచునుండ
 కమనీయ కమలాలు కన్నులయ్యె
 హరినీలమణులుగా మెరయు నవ్య మయూఖ
 సాహస్రి మొలక మీసమ్ములయ్యె
 హేమాంగ దశదిశా భామినీమణులకు
 దర్శనంబన విల్లుతాపమయ్యె

వాలుగంటుల చూపులు పైనసోకి
 రవికుమారుని వెడదయురమ్ము నుబితె
 సహజ సుందర భాను మీసమ్ము లవిగొ
 అనుజ ! పల్కుమా ! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

పౌఖ్య

ఆ ఉదయం భువనం సువర్ణకాంతులు వెదజల్లుతున్నది. రవికుమారుడు మన్మథునివలె మెరిసిపోతున్నాడు. చూడ ముచ్చటగా ఉన్నాడు.

ఆ స్వామికి అన్నీ సహజాలంకారాలే. విశాలమైన నేత్రాలు పద్మపత్రాలవలె చక్కదనము చిందిస్తున్నాయి. ముఖం మంచి తేజస్సుతో తళతళలాడుతున్నది. పురుషత్వం పుంజీభవించింది. నల్ల గా అప్పుడే వస్తున్న మీసాలు ముఖానికి కొత్త నగ పెట్టినట్లున్నది. ముఖంపై నీలిరంగు మొలక మీసాలు పద్మంపై వ్రాలిన గండుతుమ్మెదల్లా ఉన్నాయి. మోము మునీమునీ నవ్వులు బలకపోస్తున్నది. అది మారుని తూపులు రువ్వుతున్నాయి.

దిగ్విధూవీమణులు రవి కుమారుణ్ణి చూశారు. కన్నులు విప్పి చూశారు. చూచినకొలదీ ఇంకా ఇంకా చూడాలనిపించిందిట. మరిమరీ మార్చి మార్చి చూశారు. అతనిపై వాలుచూపుల తూపులు వినీరారు. అతని అందాన్ని తనివితీరా గ్రోలారు. ఆనందం చెందారు. మీసాలనుచూచి మోజుపడ్డారు. ఇరువురూ ముగ్ధమనోహరంగా చూసుకొన్నారు. కన్నులు కలిశాయి. కమలాక్షులు కల్యాణ గీతాలుపాడారు.

సూర్యుణ్ణి యువకుడుగా, కిరణాలు ఆయనకు అందమైన మీసాలుగా, దిక్కులు ఆయనను వలచిన కాంతలుగా కవి ఊహించాడు.

★

★

“కల్యాణమస్తు”

16. శ్లోకం

మాశీందోర్మైష మోషీద్వ్యుతిమితి పృషభాంకేన యశ్శంకినేప
ప్రత్యగ్రోద్ధాటితాంభోరుహకుహరగుహాసుస్థితేనేప ధాతా
కృష్ణేన ధ్వాంతకృష్ణస్వతనుపరిభవత్రస్నునేపస్తుతోఽలం
త్రాణాయస్తాత్రనీయానపి తిమిరరిపోన్న త్విషౌముద్గమో వః

పద్యం

తన శీర్షమందలి భవళాంశుకాంతిని
ఏప్రోద్ధునైన హరించునేమొ !
తన జన్మభవనమ్ము తామరపువ్వునుండి
ఏప్రోద్ధునైన పంపించునేమొ !
తన దేహమందలి ఘనవర్ణ రాజమ్ము
ఏప్రోద్ధునైన మాయించునేమొ !
తన రెండురన్నుల తత్త్వమ్ము పసికట్టి
ఏప్రోద్ధునైన తగ్గించునేమొ !

అని శివుండు ధాత పనమాలి విష్ణువు
స్తుతులొనర్చిరంత శుభ ముటంచు
అట్టి స్తుతి గ్రహించు అదిత్యరుచులవె
సాదరముగ పలుకు స్వాగతమ్ము

వ్యాఖ్య

సాంబశివుడు చందమామను తలపూవుగా అలంకరించు
కొన్నాడు. చంద్రుడు చల్లగా హాయిగా ఉన్నాడు. శివుడికి సుఖంగా
ఉంది.

ఉదయం కాగానే సూర్యుడు పచ్చాడు. సూర్యుడు మరీ
మెరిసిపోతున్నాడు. సూర్యుడు చంద్రునివంటి రేడోపంతంగా ఉండి
తన తలలోని పూవును వాడేలాగ చేస్తాడేమోనని శంకతో శంకరుడు
సూర్యస్తవం చేయసాగాడు.

ప్రభాతరుడు పద్మబాంధవుడు. సూర్యోదయంతో పద్మాలు
పిసిస్తాయి. బ్రహ్మపిమ్మిదవుడు. బ్రహ్మ అనుకొన్నాడు రదా-
సూర్యుడు ముడుచుకుపోతున్న రమలాన్ని విరసింపజేశాడు. ఉప
కారం చేస్తున్నాడు. మంచిదే కానీ ఇర నా నివాసం భాగీ చేయిస్తా
డేమోననీ, పద్మాన్ని విరసింపచేసిన రృతజ్ఞతతోసూ బ్రహ్మ సూర్య
స్తవం చేయసాగాడు.

దివారరుడు నల్లగా ఉండే చిమ్మచీరటిని దూరంగా పొర
ద్రోలాడు. రృష్టుడు నల్లటివాడు. రృష్టుడనుకొన్నాడు రదా- చీరటి
పంటి నల్లటివాటిని పొరగొట్టటం ఇతడికి సహజం. నల్లగా ఉన్న తన
తనువునుకూడా ఇతడు పరాభవిస్తాడేమోనని శ్రీరృష్టుడు సూర్య
స్తవం చేయటం మొదలుపెట్టాడు ఆ పరమాత్మకు సూర్యచంద్రులు
రెండు రక్కు. సూర్యుడుదయించి చంద్రుణ్ణి కాంతివిహీనుణ్ణి చేశాడు.
రెండవ రన్నుగా ఉన్న సూర్యుడు తన కాంతివెక్కిడ తగ్గించు
కొంటాడోనని విష్ణువు సూర్యనారాయణ స్తోత్రం చేయసాగాడు.

కారణం ఏదైనా బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు అదిత్య
హృదయం స్తోత్రం చేస్తున్నారు. సకల దేవతాస్వరూపుడు ఆ సత్య
అదిత్యమూర్తి.

★

“చేససామమి చేసిన్చి”

★

— అదిత్య హృదయం

17. శ్లోకం

విస్తీర్ణం వోష్టమదీర్ఘాస్సపది దశదిశో వ్యస్తవేలాంభసోఽర్చి
 స్కుర్వద్విర్భర్తృశృణానానగసగిరసగాఢోగపృథ్వీంబు వృథ్విష్
 పద్మిన్యుచ్చాన్వితే యైరుషసి జగదపి భర్తంసయితాన్వ తమోస్రా
 ముస్రా విస్రావయంచు ద్రుతమనధిమతం తే సహస్రత్విజో మః

పద్యం

ప్రచ్యూషమునలేచి బలమైన చేతుల
 చిమ్మచీకటిని నశింపజేసి
 చదులుకొప్పున కొక్కసారిగా ఎగసి పే
 గాన దిశలను దీర్ఘములు నిలిపి
 సప్తర్షి సంస్తుత్య సప్తసముద్ర జ
 లాలు భూస్థలిని రక్షింపి చల్లి
 పురపర్వతారణ్య భూరుహ సముద్ర యా
 ర్ద్రమిత ధారుణి విశాలమునొనర్చి

పద్మలతలును సంతోషపడగ - సర్వ
 జగతి కానందరుచులు ప్రసార పరచు
 రవి సహస్రమయూఖాలు అవిగో పచ్చె
 అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

వ్యాఖ్య

శ్రీ సూర్యనారాయణ భగవానుడు లోకబాంధవుడు. లోక సేవా కార్యక్రమాలు ఆయన నిత్యవ్రతాలు. ఐద్యుబాంధవుడు పరమ లోకోపకారి.

సూర్యదేవుడు ఉషఃకాలంలోనే పేల్కొంచి తన కరుణ కిరణాలతోనే బాణాలువేసి మునుముందు అంధకారాసురుల్ని హత మారుస్తాడు. అంతటా ప్రభాతకాంతులు ప్రసరింపచేస్తాడు. ఆ తరువాత ఆదిత్యుడు ఆకాశం ఎత్తు ఎగిరి దశదిశాంగణాలనూ సువిశాలం సుప్రకాశవంతం చేస్తాడు. ప్రకృతినంతా పరమ లోభాయమానంగా అలంకరిస్తాడు.

అటుపిమ్మట సప్తాశ్వరథుడు వచ్చాడనీ సప్తసముద్రాలూ జలాలు దెచ్చి ధరిత్రీమతల్లిని పవిత్రీభూతం చేయటానికి సత్వర తరంగాలతో సంప్రోక్షణ చేస్తుంటాయి. అప్పుడు లోకబంధు కర్మసాక్షి పచ్చిచూచి భూప్రదేశంలోని అనేక నగరాలు పట్టణాలు గ్రామాలు కొండలు కోసలు గట్టులు మిట్టలు చెట్లు చేమలు అన్నీ చాగా కను పించేలాగా ప్రస్ఫుటంగా కాంతులు ప్రసాదించి వాటిని ప్రకాశవంతం చేసి వాటికి నూత్న శక్తిని అందిస్తాడు.

దివాకరుడు సహస్రకిరణాలతో సహస్ర విధాల అల్ప తీపుల్ని ఆదుకొంటాడు. జగత్తుతోపాటు చిన్నచిన్న పద్మలతలను సైరం ఆనందపరుస్తాడు స్వామి. ఆ సత్యసంధుడు త్యాగమయ తీవ్ర నుదు, జగచ్ఛక్తి అయిన ప్రభాకరస్వామి కరుణ వర్షనాశీతం. ఆ రవికిరణాలు ప్రజలకు రక్షాభరణాలు దివ్యకవచాలు.

★

★

“మహా తేజః”

— అదిత్య హృదయం

18. శ్లోకం

అస్తవ్యస్తవ్యకూనోఽన్య నిజరుచిరనిశానశ్చరః పర్తుమీశో
విశ్వాం చేశ్వేవ దీపః ప్రవిహతతిమిరం యః ప్రదేశస్థితోఽపి
దిక్కాలాపేక్షయాసౌ త్రిభువనమపత స్తిగ్మభానోర్నవాభ్యాం
యాతశ్శాతత్రతవ్యాం దిశిదిశతు శివం సోఽర్చిషాముద్గమో వః

పద్యం

తత్త్వకూన్యమ్ము అస్తవ్యమ్ము దీపమ్ము
స్తవనీయతత్త్వమ్ము సవితృ కరము
నిజకాంతి బలములేనిది దివ్యై - అవిరళ
సహజభాసురము భాస్కర మరీచి
చావుపుట్టుకలతో సతమతమో జ్యోతి
శాశ్వతప్రభల నొనంగు రశ్మి
పగలు సశించు స్వభావమ్ముగలదిది
సతము స్వయంప్రకాశముగలదది

ఓత్క దిక్కాలవిభజన రెక్కలేక
ప్రాతక్రోత్తలు లేనిది భానుదీప్తి
తూర్పు నుదయించుచున్నట్లు తోచు నదిగో
అనుజ! పల్కుమా! జేగమ్ము స్వాగతమ్ము

వ్యాఖ్య

దీపం దివాకరదీధితి ఒకటికాదు. దీపం రాత్రిపూట గృహం లోని చీకటిని తొలగిస్తుంది. దినమణిద్యుతి లోకంలోని అంధకారం అంతా మాయం చేస్తుంది.

దీపం అస్తవ్యం. సవితృకాంతి స్తవసీయం. దీపం తత్త్వ జ్ఞానశూన్యం. దివాకరదీధితి తత్త్వవిజ్ఞానదాయకం. దీపం వినాశ సంభవం. లోకబంధుప్రభ వినాశదాహరహితం. దీపం స్వయంప్రభా శక్తిహీనం. ద్యుమణిద్యుతి స్వయంప్రకాశవిలసితం. దీపం లైలాది పరాపేక్షితం. ఆదిత్యసత్యత్యోతి పరాపేక్షిరహితం. సహజ ప్రభా ణాసితం.

మూర్తాండ మరీచి అనిశం అనశ్చరం. అది మూడులోకాల్ని వెలిగిస్తుంది. అది సదా నిశ్చలం. దానిని ప్రాతక్రొత్తలు రేపు.

దివాకరుడు దిక్కల విభాగంవల్లమాత్రం ప్రాచీనం ఉద యించి అర్వాచీనం అస్తమిస్తున్నట్లు రనిపిస్తాడు. అంటే. అసలు కర్మసాక్షి ఉదయాస్తమయాలు లేనేలేవు. ఆయన త్రయీ తనూ రూపుడు. ఆయన నిత్యుడు సత్యుడు ఆదిత్యుడు. సవితృలేజం సర్వ లోకవ్యాప్తం.

“భాస్కరాయ విద్మహేమహద్భ్యుతిరాయ ధీమహి తన్నో ఆదిత్య ప్రచోదయాత్”

19 పద్యం

మాగాన్త్యానిం మృతాశిమ్మద్యః (3) దయయేవాప్రవిష్టోఽహితోతం
 లోకాలోకస్యపార్శ్వం ప్రతపతి న పరం యస్తదాఖ్యాత్మమేవ
 దీర్ఘం బ్రహ్మాండఖండస్పృటనభయపరిత్యక్తదైర్ఘ్యో ద్యుసీమ్ని
 స్వేచ్ఛాప్రకాశమాకాశధిరవరు సవస్తాపనో లోచిరోఘః

పద్యం

భర్త లోకాలోక పర్వతంబునకేవి
 ఆవలిప్రక్కకు అడుగకుండె ?
 నుకుమార సర్పాలు స్రోక్కకుండగనేవి
 పాతాళభూముల ప్రారకుండె ?
 బ్రహ్మాండభాండాలు పగలకుండగనేవి
 ఎల్ల తీక్షణము ప్రసరింపకుండె ?
 అందాలుచిందాడు ఆకాశమునకేవి
 అక్షమంబుగ నడచూడకుండె ?

ఆ మయూఖాలు ఛాగ్యయోగ్యాలు సరము
 లోకములతెల్ల డేమావలోకనములు
 సంపదలొనంగు ఉదయభాస్కరకరాలు
 అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

విశ్లేషణ

అదిత్యదేవుడు అసురాగముర్తి. అసున లోకబాంధవుడు. ఆ లోకబాంధవ సురుచిరరాలు దయకు ఆకరాలు. ఆ కాంతి ప్రవాహం కారుణ్యరసప్రవాహం సుమా! అందుకు ఎన్నో ఉదాహరణలు.

మహారగాలు పాపాశలోకంలో ఉంటాయి. అవి అతి కోమలాలు. అవి లేత బామరలూండవలె పూలదీగలవలె సుకుమారంగా అత్యంత మృదువుగా ఉంటాయి. వేడి ఆ సర్పాలకు సోకి వాటిని తపింపజేస్తాయి. అన్ని జీవులూ ఆ వేడి రట్టుకోలేవు. ఇది గమనించి సూర్యదేవుడు తన వాడిచిరణాలను అటు పాతాళం పంపనే పంపడు. ఎంత దయామయుడు !

మేరుపర్వతరాజం పేరు లోకాలోకం. లోకంలో అది సార్థకమైన భూధరం. అందుకని ఆ పర్వతనామం పొడుచేయరాదని దాని రూపలికే కానీ ఆపలికేపుకు అంశుమాలి అరుగనే అరుగడు.

బ్రహ్మాండం ఒకభాండం. దాని పైభాగం సునిమెత్తన. బ్రహ్మాండంపైన తన వేడి దీప్తంగా ప్రసరిస్తే ఎక్కడ పగిలిపోతుందో అని మధ్యాహ్న ముండుకుకూడా తన ఉష్ణరాశిని అటుపై వీర్చుకొని ప్రసరింపజే ప్రసరింపనియడు. సువిశాల ఆకాశం మొత్తం తిరుగుతున్నా నినుగునల కేటించా ఓర్పుగా నేర్పుగా సర్వశ్రేయోవరం గొప్పర్యటన చేస్తుంటాడు మహానుభావుడు.

అ రత్నసాగ్రి కాంతిప్రవాహం అందరినీ రక్షించుగాద !

“సూర్యశ్చ మామన్యుశ్చ మన్యుపతయశ్చ”

20 శ్లోకం

అశ్వామః కాల ఏకో న భవతి భవనాంతోఽపి వీతేఽంధకారే
 సద్యః ప్రాతేయపాదో న విలయముచలశ్చంద్రమా అప్యైవైతి
 బంధస్సిద్ధాంజలీనాం సహ కుముదవనస్యాపి యత్రోజ్జహానే
 తత్రాతః ప్రేక్షణీయం దిశతు దినపతేర్ధామ కామాధిరం పః

పద్యం

ఏ థాస్కరమరీచి ఇంచుక రనిపింప
 అంధకారంబెల్ల అంతరించు
 ఏ థానుకిరణమ్ము ఇంచుక రనిపింప
 జగతి మధ్యమ్ము సశ్యామయగును
 ఏ ప్రభాదీధితి ఇంచుక రనిపింప
 నెరిమంచుకొండలు సీరుగారు
 ఏ వెలుంగులగమి ఇంచుక రనిపింప
 అమృతకరుడు విలయమ్ముబొందు

సిద్ధులెసవారి చేతులే కాటండ
 ముగుదరలుపహాలు ముడుచుకొనును
 అట్టి సూర్యతేజ మారోగ్యభాగ్యమ్ము
 సాదరమ్ము పలుకు! స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

సూర్యోదయం సర్వజనాభ్యుదయం. సూర్యస్మరణం చాలా శక్తివంతమైన మంత్రం, తంత్రం, యంత్రం.

సూర్యోదయం కాగానే అజ్ఞానానికి ప్రతీర అయిన అంధ కారం అంతరించి పోతుంది. జ్ఞాన ప్రతీర అయిన ప్రకాశం ప్రస రిస్తుంది. అంతేకాదు కాలం అంతా ప్రకాశవంతమవుతుంది. లోకం అశ్యామమవుతుంది. లోకులు కన్నులు తెరుస్తారు.

సూర్యోదయం కాగానే నేలపై హిమవత్సరర్జిత పాద భూముల మంచు కరిగిపోతుంది. ఆరాశంపై విహారంచేసే హిమాంశువు కూడా తళవళపడి కాంతివిహీనత పొందుతాడు. హిమం అంతరించి పోతుంది.

సూర్యోదయం కాగానే నీళ్లు సాధ్యులు యక్షులు కింపురు షోదులు అందరూ అతి భక్తిశ్రద్ధలతో సూర్యనమస్కారాలు చేస్తారు. సూర్యునిముందు చేతులు జోడిస్తారు. ముకుళితహస్తులౌతారు. ఇంతే కాదు మానవులే కాదు కలువపూలు సైతం ముదంతో ముకుళిత మౌతాయి. సూర్యుడంటే వాటికికూడా ఎంత భక్తి!! కమలాలు తన్మ యత్వంతో తలలెత్తుతాయి. ఇది సూర్యోదయ ప్రభల ప్రధానం.

★

★

“ఏతయైవాపృతా సహస్రసూర్యతాయా ఇతివై శంపాయనః”

—తైత్తిరీయం

21. శ్లోకం

యత్కాంతిం పంకజానాం న హరతి కురుతే ప్రత్యుతాధిక్యరమ్యాం
 నో ధత్తే తారకాథాం తిరయతి నితరామాశు యన్నిత్యమేవ
 కర్తుం నాలం నిమేషం దివసమపి పరం యత్తదేతం త్రిలోక్యాః
 చక్షుస్సామాన్యచక్షుర్విసదృశమఘృధిద్భాస్వతస్త్వాస్మహః పః

పద్యం

సరళనేత్రయుగమ్ము సారసమ్ములలోని
 అందాలనెల్లను డిందు సేయు
 భాస్కరనేత్రమ్ము పద్మప్రభారాశి
 ననురాగ మొప్పగా ఆదరించు
 సరళనేత్రయుగమ్ము తారకావళిశోభ
 ప్రేయమైన రీత్యతిశయత మించు
 అరుణునినేత్రమ్ము తారకావళిదీప్తి
 రాజసమ్మునను తిరస్కరించు

సహజమైన నేత్రము నిమేషమ్ము సేయు
 దివ్య భాస్కరనేత్రమ్ము దినముకూర్చు
 సూర్యనేత్రమ్ము దురితమున్ సొక్కసేయు
 అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

5552

మ యో ర త్రేం కృతి

వాక్యము

సామాన్యంగా మానవుల కాంతిమంతములైన కన్నులు కమనీయమైన సౌందర్యం కలిగి రమణాల సౌందర్యాన్ని తక్కువ చేస్తాయి. అందులో అతిశయిస్తాయి.

కానీ సూర్యతేజమనే నేత్రం విలక్షణంగా ప్రకాశిస్తుంది. అల్పములైన అంబుజాల సౌందర్యాన్ని అభివృద్ధిపరుస్తుంది. అది చిన్నదికదా అని చిన్నబుచ్చుడు. తగినంత మేలే చేస్తుంది. రాజీవాల జీవనాన్ని రమ్యతమం చేస్తుంది. ప్రభాకరుని పరోపకార పరాయణత అట్టిది.

మానవనేత్రం తనలో నల్లని తారకలకాంతిని పొందుతుంది. తన సౌందర్యాన్ని ఇనుమడింపజేసుకొంటుంది. సూర్యనేత్రం తారల కాంతినిపొందక వాటిని తిరస్కరించిప్రకాశిస్తుంది. తన మహా తేజస్సు చేత సర్వాన్ని ప్రకాశవంతం చేస్తుంది.

మనుష్యుల నేత్రం నిమేషం అంటే రెప్పపాటు కలిగి ఉంటుంది. సూర్యనేత్రం ఇంతకంటె మించి నిమేషమును మాత్రమే కాక దినమునుకూడా కలిగిస్తుంది. రోజునంతా ప్రభాపూర్ణం చేస్తుంది.

ఇలా ముల్లోకాలన్నింటిలోకి సామాన్యనేత్రంకంటె సూర్య నేత్రం ఎన్నోవిధాల విలక్షణమైనది. అటువంటి సూర్యతేజం షాపాలను పటాపంచలు చేయుగాక.

★

★

“స్వస్తి నమః పూషో విశ్వవేదాః”

—తైత్తిరీయం

22. శ్లోకం

జ్ఞాం జేపీయః కపాంభశ్శిశిరతరతల స్వర్కతద్నాదృతేవ
 బ్రాగాశా నేతుమాశాద్విరదకరసరఃపుష్కరాణివ బోధమ్
 ప్రాతః ప్రోల్లంఘ్య విష్ణోః పదమపి కృపయేవాతివేగాద్దవీయ
 స్యుద్ధామందోభ్యతమానా దహతు దినపతేర్దుర్నిమిత్తంద్యుతిరన్విః

పద్యం

హిమజలస్థానాలు స్పృశియించు కాంక్షతో
 త్వరితగతిన్ భూమి తాకునవియు
 దిగ్దంతిరసరోదీర్ఘికాబ్జము విక
 సింపజేయ దిశల చేరునవియు
 ప్రత్యాషమున విష్ణుపదము గమించి దూ
 ర ప్రదేశాలకు ప్రాకునవియు
 భూనభోదశదిశల్ పొంపిరిపోవ వి
 శేషద్యుతుల ప్రకాశించునవియు

అయిన అదిత్య సత్య విఖ్యాతమూర్తి
 స్వర్ణకిరణాలు దిక్కులవ్యాప్తమై- సు
 మంగళజ్యోతులై ప్రభామయములయ్యె
 అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

వ్యాఖ్య

అవిగో! అవి సూర్యనారాయణస్వామి కరుణకరణాలు. అవి నేలతల్లికి ఆభరణాలు. అవి ఎల్లరకూ స్ఫూర్తినిస్తున్నాయి. అందరికీ ఆహ్లాదం అందిస్తున్నాయి.

మంచునీటిచేత మిక్కిలి శీతలంగా అలరారుతున్నది భూమి. అటువంటి చల్లని భూమిని స్పృశించాలనే ఉత్కంఠతో రవికుమారుడు తన బంగారు హస్తాలు భూమిపైపు చాచుకొని పరుగుపరుగున వస్తున్నాడు.

అష్టదిక్కులు అష్టదిగ్గజాలవలె ఉన్నాయి. ఆ ఐరావతాలు సిందూరం అలంకారం చేసుకొని వస్తున్నాయి. నడకొండల్లాగా నడుస్తున్నట్లున్నాయి. వేదండతుండాలనే ఆ సరోవరాలలోని పద్మాలను వికసింపజేయటంకోసం కాబోలు కమలబాంధవుడు ఉత్సాహంతో తన వేయి చేతులు చాచి పరువెత్తుకు వస్తున్నాడు. ఎంత పరోపకార పరాయణత !

ప్రత్యాక్షకాలంలో విష్ణుపదమైన అకాశాన్ని దాటివెళ్ళి కూడా సిగ్గుపొంది మరింత వేగంతో దూరంగా వెళుతున్నాయా అన్నట్లున్నాయి సూర్యుని కిరణమాలికలు. మిక్కిలి ప్రకాశవంతమైన ఆ భాస్కరకిరణాలు మంగళజ్యోతులై దుఃఖాలను హరిస్తూ తేజరిల్లుతున్నాయి.

★

★

“మూర్ధన్వాన్ సూర్యవరాచ”

—తైత్తిరీయం

23. శ్లోకం

నో కల్పాపాయవాయోరదయరయదశత్కాథరస్యాపి గమ్యా
గాఢోద్గీర్ణోజ్జ్వలశ్రీరహని న రహితా నో తమఃకజ్జలేన
ప్రాప్తోత్పత్తిః పతంగాన్న పునరుపగతా మోషముష్ణత్విషో వో
వర్తిస్సైవాన్యరూపా సుఖయతు నిఖిలద్వీప దీపన్య దీప్తిః

పద్యం

పర్వతమ్ములుకూల్చు ప్రళయప్రభంజన

మద్దాని నొక్కింతనార్పలేదు

వికటపతంగాలు విరివిగా వచ్చినన్

గాయమ్ము నొక్కింతసేయలేదు

దినభాగమెల్లను దేదీప్యకాంతితో

విశ్వరాజ్యంబెల్ల వెలుగజేయు

అజ్ఞానతిమిరమ్ము అవంతయునులేక

స్వచ్ఛమై సుప్రకాశమ్ము జిమ్ము

మరి పతంగోదయమ్మునే మహికిగూర్చు

ద్వీపలోకగృహాలకు దీపమైన

సూర్యదేవుని దీధితి శోభ లవిగొ

అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

పాత్రులు

ఆదిత్యుడు ఆకాశదీపం. ఆయన నిత్య సత్యజ్యోతి. ఆయన విఖ్యాతి త్రిలోకాతీతం. ఆ దినకరదీప్తి తేజోవిలసితం.

వాయువు దీపాలను ఆర్పివేస్తుంది. ప్రళయకాల ప్రభంజనం పర్వతాలను పగులకొడుతుంది. కులనగాలను కూల్చివేస్తుంది. సప్త సాగరాలను ఘోషిల్ల జేస్తుంది. కానీ సూర్యకాంతిని ఏమీచేయలేదు. విభాకర దీధితి విశ్వవిజయజ్యోతి.

సాధారణమైన దీపాన్ని మిడుతలుకూడ ఆర్పివేస్తాయి. కాని అమృత రాంతుల్ని ప్రసరింపజేసే ఈ దీపం పతంగకృత వినాశం లేనిది. పైగా ఈ కాంతి సూర్యునినుండి ఆవిర్భవిస్తుంది కాబట్టి ఇది పతంగకృతోత్పత్తిగలది. పతంగ అనే శబ్దానికి మిడుత అని సూర్యుడని రెండర్థాలు.

సాధారణమైన దీపం పగలు ప్రకాశింపదు. కాని ఈ సూర్య దీపంకాంతి దినభాగంలో మిక్కిలి వెదజల్లుబడుతుంది. ఈ కాంతి మహామహిమోపేతం. సాధారణమైన దీపానికి మనీషట్పటమనే రశంకం ఉంది. దీనికి చీకటి కాటుక అంటే అంటుదు.

మామూలుదీపం ఒక గృహానికే పూర్తిగా కాంతిని ఇవ్వ లేదు. కాని సూర్యజ్యోతి సమస్త జంబూప్లక్షాది ద్వీపాలనుకూడా తేజోవంతం చేస్తుంది. వృక్షాలను పెంచుతుంది. పూలు పూయిస్తుంది. ఫలాలు అందిస్తుంది. ఆదిత్యసంపద ఆరోగ్యం ఆనందం కలిగిస్తుంది.

దినకరదీపం అనంతప్రభావం గలది. దీనిముందు గృహ దీపం అత్యల్పంకదా !

“జ్యోతిషాం పతయే నమః”

—ఆదిత్య హృదయం

24. శ్లోకం

నిశ్శేషాశావపూర ప్రవరగురుగుణాఘసీయస్వరూపా
పర్యాప్తం నోదయాదా దినగమన మయోపప్లవేఽపృన్వతైష
అత్యంతం యానభిజ్ఞా క్షణమపి తమసా సాకమేకత్ర వస్తుం
బ్రధ్నస్యేద్ధా రుచిర్వో రుచిరివ రుచిరస్యాప్తయే వస్తునోఽస్తు

పద్యం

సంతోషరుచితోడ సకలాశలనునింపు
గుణములో లోకభూషణమువాడు
ఉదయాస్తమయముల ఉన్నతస్థితి నంది
ఉచిత స్థితప్రజ్ఞనుండువాడు
అజ్ఞానతిమిరమ్ము అంటే క్షణంబైన
నిలిచియుండని శ్రీమనీషివాడు
పదునాల్గులోకాలు పట్టని రుచులతో
నిత్యమహస్సులు నింపువాడు

ఉదయ మధ్యాహ్న సాయం మహోత్సవాల
విధి మహేశ్వర శ్రీ మహావిష్ణువైన
సూర్యదేవుని కిరణాలు చూడు మవిగొ
అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

వ్యాఖ్య

అవిగో ! అవి రవి రుచులు. అవి ఆదిత్యుని అభిరుచులు. ఆ తేజస్సు మహా మహాస్సు. జీవకోటికది తీయని పయస్సు.

సూర్యప్రకాశం సమస్త ఆశలను నింపుతుంది. దశదిశలను అది తేజోమయం చేస్తుంది. ఆ ఆకాశజ్యోతి ఒక ఆశాజ్యోతి. అది అందరి ఆశయాలను అలరిస్తుంది.

అర్క తేజస్సు. అదే ఆర్షతేజస్సు. అది ఉదయాస్తమయాలలో ఒకే విధంగా అత్యంత ఆకర్షణీయంగా ఉంటుంది. అభ్యుదయ వినాశాలలోనూ అది ఉన్నతంగానే ఉంటుంది. అది ప్రత్యుదయం అభ్యుదయం సూచిస్తుంది. మానవాభ్యుదయానికది మంగళతోరణం. సూర్యచరణం సర్వమంగళాచరణం సుమా !

ఇది ఉదయం బ్రహ్మమయం. మధ్యాహ్నం మహేశ్వర స్వరూపం. సాయంత్రాలం విష్ణురూపం. సూర్యజ్యోతి ఒక జ్ఞానజ్యోతి. ఇది మహోన్నతం మహోజ్జ్వలం. సూర్యధామంలో తమస్సుఅనేది తలవత్తుదు. అజ్ఞానం కనిపించదు.

సాధారణుల యిచ్చ ఎన్నికోరికలు తీరినా తనివినొందనీది. అభ్యుదయంలో హర్షించి ఆపదలో దుఃఖించేది. కొంచెం జ్ఞానం పటగినా అజ్ఞానంచేత తరచు తిరస్కరింపబడేది. కాని ఈ రవి రుచి పీటికి పృథిరేకం. ఈ ధాన్యరరుచి మీ అభిరుచులను నెరవేర్చుగార.

★

★

“సూర్యాయ విశ్వచక్షసే”

—రై ప్రరీయం

23. శ్లోకం

విద్రాణ శక్తిమాను ప్రశమితబలపక్షారకోర్జిత్యగుర్జీం
 చుర్వాణో లీలయాధశ్శిఖినమపి లసచ్ఛంద్రకాంతాపథాసమ్
 అదధ్యాదంధకారే రతిమతిశయినీమాపహన్వీక్షణానాం
 బాలో లక్ష్మీమపారామపర ఇవ గుహోఽహర్వతేరాతపో పః

పద్యం

తారకానురుని సంహారమ్ముగావించు
 శక్తిబూనినవాడు షణ్ముఖుండు
 తారకతేజమ్ము దబ్బరచేయగా
 భగవానుడగువాడు భాస్కరుండు
 చంద్రచమ్ములనొప్పు చక్కనినెమలిపై
 ఊరేగువాడు కుమారవిభుడు
 చంద్రాగ్నిదివ్యతేజస్సులు హరియించి
 భాసిల్లువాడు ప్రభావరుండు

అంధకారియొకడు - అంధకార భవంసి
 చక్రనేత్రసౌఖ్యశాలి యొకడు -
 అర్క గుహులలోన అంతరమేలేడు
 సౌదరముగ పలుకు స్వాగతమ్ము !

వాక్యము

అదిగో ! దర్శించండి ! అది భానుని బాలాతపం. అది ఎంత అందంగా ఉంది ! అది అచ్చంగా బాలకార్తికేయ ప్రతాపంవలె భాసిస్తున్నది.

బాలాతపం తన శక్తి యుక్తులతో తారక తేజః పుంజాలను పటాపంచలం చేసింది. కుమారస్వామి పతాకం బలవంతుడైన తారకుని రాక్షస బలాన్ని సంహారంచేసింది. తారకులంటే ఇద్దరికీ విరోధమే.

బాలాతపం చంద్రాతపాన్నీ అగ్నితాపాన్నీ తన ప్రతాపం ముందు పనికిరాకుండాచేసింది. కుమారస్వామి ప్రతాపం చంద్ర కములతో తేజదిల్లే శిఖిని అధీనం చేసుకొన్నది. అంటే నెమలికన్నులతో ప్రకాశించే నెమలిని వాహనంగా చేసుకొన్నాడు. శిఖి అంటే అగ్ని అని నెమలి అని రెండర్థాలు.

బాలాతపం అంధకారంలోఉన్న వీక్షణాలకు అమితాహ్లాదం కలుగజేసింది. వి అంటే పక్షుల ఈక్షణాలకు అంటే చూపులకు అని అర్థం. అంటే బాలభాస్కర కిరణాలు చక్రవాలకు ముదం చేకూర్చింది అని. కుమార ప్రతాపం అంధకారి అయిన ఈశ్వరుని వీక్షణాలకు అమితానందం కలిగించింది.

ఇలా బాలాతపం కుమార ప్రతాపంవలె మీకు శుభములను మార్చుగాక !

“సువర్ణ సదృశః”

26. శ్లోకం

శ్లోతాన్మంశాకర్షపాండుద్యుతి తిమిరమషీశేషకల్మాషమీష
జ్జ్వంభోద్భూతేన పింగం సరసిజరజసా సంధ్యయా శోణశోణిః
ప్రాతః ప్రారంభకాలే సకలమిష జగచ్చిత్రమున్మీలయంతీ
కాంతి నీక్షత్విషోఽఙ్గాం ముదముపనయతాత్మూలికేవాతులాం షః

పద్యం

ప్రాభాత పరిమళ పవనగుంఫితమైన
చల్లని వెన్నెల తెల్లదనము
తిమిరసుందరి మషీరమణీయమగు పట్టు
వల్లవాటు చెరంగు నల్లదనము
వికచారవిందాలు వెలువడి కించిత్తు
వచ్చిన పుష్పాడి పచ్చదనము
ఉభయసంధ్యలలోన శుభముగీలించి
ఇంపుసొంపులు నింపు ఎర్రదనము

చిత్రకారుని రంగుల చిత్రమట్లు
జగతిపటముపై కనుపించె నత్యశోభ
ఉజ్జ్వలంబయ్యె నవ్య సూర్యోదయమ్ము
అనుజ ! పల్కుమా ! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

వ్యాఖ్య

అడుగో ! “పొడుస్తూన్న బాటడూ పొన్నపువ్వువాయ.”
లోకభాంధవుడు చిత్రభానుడునుమా ! విచిత్రమూ పవిత్రమూఅయింది
త్రయీతనువు కాంతి. నానావర్ణకిమ్మీరం అదిత్యదీప్తి. ఇది సత్యం
నిత్యం.

ఉదయ ప్రారంభసమయంలో చల్లని వెన్నెల తెల్లదనం
వ్యాపిస్తున్నది. అదేసమయంలో ప్రభాత పరిమళాలు ప్రసరిస్తున్నాయి.
మరొకవంక తిమిరనుందరి మషీశేషముయొక్క నల్లదనం ఆమె
అలంకరించుకొన్న రమణీయమైన పట్టు వల్లెవాటు చెరగువలె
భాసిస్తున్నది.

మధ్యాహ్నం అపుడున్నది. కమలాలు బాగా వికసించాయి.
పుప్పొడి విరజిమ్ముతున్నాయి. అది పచ్చగా ఉంది. పసిమిరంగులో
బంగారంముద్దవలె నేలతల్లి మెరుస్తున్నది. ప్రకృతి పుప్పొడి రంగులో
పచ్చగాఉంది. సంధ్యాసమయం అయింది సంకెంజాయలు వ్యాపిం
చాయి. పశ్చిమాంగన తన ప్రాంగణంలో పసుపు నీళ్ళు చల్లి నట్లున్నది.
చిత్రభానుడి కుంచె నుంచి ప్రపంచ చిత్రం అందంగా దర్శన
మిస్తున్నది.

“సర్వభవోద్భవాయ నమః”

27. శ్లోకం

ఆయాంతి కిం సుమేరోస్సరణిరమణితా పద్మరాగైః పరాగై
రాహోన్ద్విత్స్యన్య మాహార జనవిరచితా వైజయంతీరథస్య
మాంజిప్తి ప్రప్లవాహావళివిధుతశిరశ్చామరాశీ ను లోతై
రాశంక్యాలోకితైవం సవిదురఘనుదే స్త్రాత్ప్రభాతప్రభా వః

పద్యం

పద్మరాగ పరాగపటలిగ్రమిన సుమే
రు గిరింద్ర మార్గ తారుణ్యమేమో !
కౌసుంభరాగ సంక్రాంతభూషిత సూర్య
రథ శిఖర పతాకరాజమేమో !
సప్తాశ్వరాజ శిర్ష మనోజ్ఞ మాంజిప్త
తరళ చామర సముదాయమేమో !
ప్రాచీనసుందరీ ఫాలభాగముపైని
కమనీయ కుంకుమ కాంతులేమో !

జనులు వీక్షింప పెక్కు ఆశంక లొడమ
దివ్యకిరణాలు నాలుగుదిశల గ్రమ్మ
సూర్య తేజస్సు లవిగొ ! ఆశ్చర్యకరము
అనుజ ! పల్కుచూ ! వేగమ్ముస్వాగతమ్ము

వ్యాఖ్య

అహో ! ఏమి ఆ రత్నప్రభలు ! తెంజాయలూ, క్రొంజాయలూను వెల్లివిరిసినట్లున్నది.

ఆ కనిపించేది సుమేరు పర్వత ప్రాంతంగా ఉన్నది. అవి పద్మరాగ మణుల ధూళులవలె కనిపిస్తున్నాయి. ఆ పద్మరాగమణుల ధూళులచేత ఎర్రబడిన సుమేరు పర్వతంనుంచి వచ్చే మార్గమూ అన్నట్లున్నది ఆ అరుణరాగ రంజిత కలాపం.

కారపోతే అది కౌసుంభరాగ పరాగ కాంతిలో భాసించే రవీరాజకేతనం అయియుండవచ్చు. అందుకే అంతరమణీయంగా కనిపిస్తున్నది.

అదిగో ! సూర్యరథం. సప్తసైంధవాలు పరుగులు తీస్తున్నాయి. ఆ కనిపించేకాంతులు అశ్వ శిరోభాగాలపై విరాజిల్లే చామర కాంతులు అయియుంటాయి. అవి మాంజిష్ఠరాగరంజితాలు.

అవి ప్రాకౌదిశాకాంత ఛాలభాగంపైని కుంకుమములు కావోలు, బంగారు కాంతులు మెరుస్తున్నాయి. అవి ప్రజలకు సౌభాగ్య ప్రదీపరాలురదా !

★

★

“స్వర్ణరేతా దివాకరః”

28. శ్లోకం

ధ్వాంతభృంసం విభజ్యే న తపతి రుచిమన్నాతిరూపంవ్యసక్తి
 స్వత్త్వం నీత్వాపినత్తం న వితరతితరాం తాపదహ్నస్త్విషం యః
 స ప్రౌతర్థా ఎరంసీద నకలపఖిమా పూరయన్యుష్మదాశా
 మాశాతాశాపకాశాపతరణ తరుణ ప్రత్రమోఽర్క ప్రకాశః

పద్యం

అజ్ఞానతిమిరమ్ము హరియించువాడయ్యు
 తాప ముద్ధృతముగా చూపకుండు
 ఘనతర రాంతి ప్రకాశించువాడయ్యు
 స్వస్వరూపము పెదజల్ల పుండు
 పూర్ణమౌ రాత్రిని బోద్రోలువాడయ్యు
 పగటినిమాత్రమ్ము దాయకుండు
 ఆరాశరాజ్యమ్ము వ్యాపించువాడయ్యు
 పెద్దవెలుంగు చూపింపకుండు

గురువు శిష్యునజ్ఞానమ్ము చూల్చురీతి
 తన మహాశక్తి చూపక తగినరీతి
 ప్రజకు నుపకారమొనరించు రవికరమ్ము
 అనుజ ! పల్కుమా ! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము

వాక్యము

సూర్యదేవుడు సద్గురువర్మడు. ఆయన ఆగమన సూచకాలు తమో వినాశకాలు, జ్ఞాన ప్రదీపకాలు.

బాలభానుడు లోకంలో వ్యాపించిన గాఢ తమస్సును హరింపజేస్తాడు. కానీ ఇతరులకేమాత్రం కూడా తాపం కలిగించడు. అలానే సద్గురువు కూడా తాను అజ్ఞాన తమోరహితుడై తన శిష్యుల అజ్ఞానాన్ని అంతం చేస్తాడు తప్ప వారికి మనస్తాపం కలిగించడు.

భద్రోతుడు కాంతిధాముడయినప్పటికీ తన స్వయం ప్రకాశాన్ని అతిగా ప్రజానీకంపై ప్రదర్శించడు. అదేమాదిరిగా అమిత విజ్ఞాన సంపన్నుడైన గురువు తన జ్ఞాన రేఖస్సును శ్రమ రహితంగా ప్రదర్శించడు. అది శిష్యునికి చీర్ణమయ్యే శ్రమ పద్ధతి లోనే నిదానంగా బోధిస్తాడు.

సహస్రాంశువు రాత్రినీ రాత్రించదు పాఠద్రోలతాడు. అయినా పగటిని గర్వంతో అతిశయింపనీయడు. అదే పిరుగా గురువర్మడు వివక్షల్ని ఓడించి పరాభూతుల్ని జేస్తాడు. కానీ స్వపక్షలైన ఛాత్రకోటిని గర్వమొందనీయడు.

గురువు జ్ఞానప్రభాతరుడు. సూర్యుడూ గురువర్మడూ ఇద్దరూ ఒక్కరే. వారి జ్ఞాన దీప్తిలో ప్రపంచం వర్ధిల్లుతున్నది.

★

★

“విశ్వభావనాయ నమః”

29. శ్లోకం

తీవ్రం నిర్వాణహేతుర్యదపి చ విపులం యత్ప్రకర్షేణ చాఽను
ప్రత్యక్షం యత్పరోక్షం యదిహ యదపరం నశ్వరం శాశ్వతంచ
యత్సర్వస్య ప్రసిద్ధం జగతి కతిపయే యోగినో యద్విదంతి
జ్యోతిస్తద్విప్రకారం సవితురవతు వో బాహ్యమాభ్యంతరం చ

పద్యం

నిరుపమ భోగ్యమ్ము నిర్వాణ సౌఖ్యమ్ము
సువిశాల మత్యంత సూక్ష్మతమము
భావపరోక్షమ్ము ప్రత్యక్షదైవమ్ము
నశ్వరంబును స్థిర శాశ్వతమ్ము
అతిదూర మతినన్నిహితము నగమ్యంబు
ఆనందకరము అత్యద్భుతమ్ము
సర్వప్రజావళి సకలమెరిగినది
ధీమంతులతె కొంతతెలిసినదియు

ఐహితమ్ముగా మిగుల అభ్యాత్మికముగ
రెండు విధముల దీపించుచుండువాడు
సూర్యదేవుడు - దినకరజ్యోతు లవిగో
అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము !

వ్యాఖ్య

సూర్యభగవానుని తేజస్సు రెండు విధాలుగా ప్రవర్తిల్లుతుంది. బాహ్యము అభ్యంతరము అని రెండు మార్గాలుగా పయనిస్తుంది. ఇందులో మొదటిది బహిరింద్రియ గోచరమైనది. రెండవది యోగసమాధిలోనే గోచరిస్తుంది.

సూర్యశక్తి పైకి తీవ్రంగా కనిపిస్తుంది. యోగదృష్టితో ఆలోచిస్తే ఆ తేజస్సు నిర్వాణ కారణంగా భాసిస్తుంది. ఒకే కాంతి అతి స్థూలమూ అతి సూక్ష్మమూ అయింది. అది పరమాణువుకంటే మిక్కిలి చిన్నది, హిమాలయంకంటే పెద్దది.

ఆ సూర్యకాంతి ప్రత్యక్షమూ పరోక్షమూ. సన్నిహితమూ దూరస్థమూ. నశ్వరమూ శాశ్వతమూ. అది జగత్ప్రసిద్ధమూ అతి గోప్యమూ. బహిరింద్రియ గోచరమూ అంతలోనే అంతర్గోచరమూ.

ఆ సూర్యకాంతి బాహ్యంగా ఆలోచిస్తే మానవుల చక్షువులకు కనిపించేది. ఇంకా పరిశీలిస్తే యోగీశ్వరులకు మాత్రమే తెలియబడేది. అది సాధారణదృష్టికి బహిరంగం, విశేషమైన దృష్టికి ఆధ్యాత్మికంగా కనిపిస్తుంది. ఇటువంటి బాహ్యభ్యంతర రూపమైన సూర్యతేజం మిమ్మల్ని రక్షించుగాక.

“ప్రచండాయ నమః”

30. శ్లోకం

రత్నానాం మండనాయ ప్రభవతి నియతోద్దేశలజ్ఘాపకాశం
 పహ్నార్ధారాద్వి దగ్ధం నిజజడిమతయా రత్నమానందమిందోః
 యత్తు త్రైలోక్యభూషోవిధిరఘదహనం హ్లాది వృష్ట్యాశు త ద్దోష్వి
 బాహుశోభితాద్భకార్యాధికతర ముపతాధేకమేవార్క తేజః

పద్యం

అనుపమాలంకారమై మహాభూషణ
 రాజమై పొలుపొందు రత్నకాంతి
 గృహశైలవనముల దహించు గొప్ప దా
 హకరాజమై వెలు అగ్నికాంతి
 అతిశీతలానందగతి యోగ్యభాగ్యమై
 సంతోషమొనగూర్చు చంద్రకాంతి
 భవనాలవెలుగులు ప్రసరింపజేయుచు
 చూపుల కింపొను దీపకాంతి

పాపదాహకమై లోకభవనముల క
 లంకృతమ్మయి సృష్టి కాహ్లాదకరము
 నై - వివిధకార్యములుగూర్చు అరుణకాంతి
 అనుజ! పల్కుమా! వేగమ్ము స్వాగతమ్ము!

వ్యాఖ్య

సూర్యతేజం ఇతర తేజస్సులకంటె సరోష్టిపరి. ఆ తేజస్సుకు మించింది మరొకటిలేదు. లోకంలో అనేక తేజస్సులున్నాయి. కాని అవి అన్నీ ఆదిత్య తేజస్సు ముందు తీసికట్టే.

రత్నతేజం అలంకారప్రాయమే. కానీ దానికి దాహశక్తి లేదు అష్టాదమైనగే శక్తిలేదు. దాని ప్రయోజనం పరిమితం. సీమిత ఆనందం అందిస్తుంది. అగ్నిశక్తికి దహించే గుణం ఉన్నదేకాని అది అలంకారమూ కాదూ, ఆనందమూ ఈయదు. ఇదీ పరిమిత ప్రయోజనకారి మాత్రమే.

చంద్రకాంతి శీతలత్వాన్ని ప్రదానం చేస్తుంది. ఆమోదం అష్టాదం కలిగిస్తుంది. కానీ అది స్పష్టమైన అలంకారమూ రాదూ దహనకారి కాదు. ఇక దీపపు వెలుగు గృహం వరకే పరిమితం.

సూర్యదీప్తి బహు ప్రయోజనకారి. మూడు లోకాలకు అలంకారం. జీవకోటికి ప్రాణాధారం. అంధకారానికి అజ్ఞానానికి అంతశ్శత్రువు. పాపజాలానికి దాహకం. ప్రజావాహినికి అష్టాదకారకం.

★

★

“మహా తేజసేనమః”

31. శ్లోకం

మీలచ్చక్షుర్విజిహ్వాశ్రుతి జడరసనం నిఘ్నితప్రూణవృత్తి
 స్వవ్యాపారాక్షమత్వక్పరిముషిత మనః శ్వాసమాత్రావశేషమ్
 విప్రస్తాంగం పతిత్వా స్వపదపహరతాదశ్రియం వోఽర్కజన్మా
 కాలవ్యాలావలీధం జగదగదభివోత్థాపయన్నాకృష్టితాపః

పద్యం

కాలమ్ము సర్పమ్ముగతి కాటువేసిన
 ఆతని కన్నులు మూతవడును
 కాలమ్ము సర్పమ్ముగతి కాటువేసిన
 శ్రవణయుగమ్మును చెవుడువడును
 కాలమ్ము సర్పమ్ముగతి కాటువేసిన
 ప్రూణేంద్రియము పీల్చుక్రమముపోవు
 కాలమ్ము సర్పమ్ముగతి కాటువేసిన
 చర్మమ్మునకు పోవు స్పర్శగుణము
 మనసు పనిమాను శ్వాసమ్ము మాత్రమాడు
 విషముతలకెక్కువానికి వేడివేల్పు
 విషహరణ చికిత్సావిధి వేగసేయు
 సోదరా! తెమ్ము పూజాప్రసూన వితతి

వ్యాఖ్య

కాలం బలవత్తరమూ అనంతమూ అయింది సుమా !
సూర్యదేవుడు దినకరుడు. ఆయన ఇంకా ఉదయించలేదు. అప్పటి
పరిస్థితి యిలా ఉన్నది.

రాత్రి సమయం కాలసర్పంవలె ఉన్నది. జనం ఎక్కడి
వాళ్ళక్కడ పడిపోయి నిద్రిస్తున్నారు. ఈ జనుల పరిస్థితి చూస్తుంటే
కాలసర్పం కాటువేసినట్లున్నది. కాలసర్పద్రష్టులైన జనుల కన్నులు
మూతలుపడ్డాయి. చెవులు దిబ్బడులు పడ్డాయి. చర్మం స్పర్శజ్ఞానం
కోలుపోయింది. మనస్సు పనిచేయటంలేదు. అవయవాలు శిథిలమై
నాయి. ఒక్క శ్వాస మాత్రం ఆడుతున్నది. కాలసర్పం ఎంతపని
చేసింది!

ప్రాతఃకాలం అయింది. జగద్బాంధవుడు కరుణించాడు.
సూర్యోదయం అయింది. అరుణకిరణాలు విషహరణాలు. అవిగో!
బాలభానుడి బంగారు కిరణాలు. ప్రజలకు అవి బాధాప్రహరణాలు.
ప్రజలు మేలుకొన్నారు.

“సర్వతాపనాయ నమః”

32. శ్లోకం

నిశ్శేషం నైశమంభః ప్రసభమపనుదన్న శ్రుతేశానుకారి
 స్తోకస్తోకాపనితారుణరుచి రచిరాదస్త దోషానుషంగః
 దాతాదృష్టింప్రసన్నాం త్రిభువననయనస్యాశు యుష్మద్విరుద్ధం
 పథ్యాదృప్తింప్రసన్నం సిద్ధాంజనవిధిరపరః ప్రొత్తనోఽర్చిః ప్రచారః

పద్యం

తమికాలమున మంచుదట్టముగాపట్టె
 రేరాణి కన్నీటిధారవోలె
 భాస్కరుం డిడిచూచి భావించె నెర్రగా
 దోషాకరునిదె దుందుడుకుతనము
 సంపర్కదోషము సంక్రమించె నదిగో
 అననంబు కళావిహీనమయ్యె
 కన్నీరురారెడి రామెల్ల జబ్బిది
 వేగము మందులువేయవలయు

అంచు ఉపకృతి సేయవలంచి ఒసగె
 అమలదృష్టి నొసంగు సిద్ధాంజనము
 అవిగో! సూర్యమయూఖాలు అవతరించె
 సోదరా! తెమ్ము పూజాప్రసూన వితతి

వ్యాఖ్య

అడుగో ! అరుణ మూర్తి ఉదయిస్తున్నాడు. తూర్పురేకలు పొడుస్తున్నాయి. లోకం అప్పుడే కళ్ళు తెరుస్తున్నది.

ఎందుకో ! జనులకళ్ళు కాంతివంతంగాలేవే. కళ్ళు నీళ్ళు కారుతున్నాయి ఎర్రబడి ఉన్నాయి.

అదిగో ! సూర్యోదయం అయింది. ఆరుణకిరణాలు వైద్య పరికరాలై పొడుచుకువచ్చాయి. ప్రభాకర వైద్యుడు కళ్ళల్లోకి ఎర్ర సూదులుగ్రుచ్చాడు. సూదుల మందువేశాడు.

రాత్రి రురిసిన మంచుబిందువుల్ని కన్నీటి బిందువులనువలె తొలగించాడు సూర్యుడు. కొంచెం ఉన్న ఎఱ్ఱదనాన్ని పోగొట్టి, సంబంధ దోషాలను కామెర్ల వంటి చంటి దోషాలను వదిలించి ముల్లో రాల కన్నులకు నిర్మలమైన దృష్టిని ప్రసాదిస్తున్నది సూర్యతేజస్సు. సిద్ధాంజనం వంటి సూర్యునికాంతి ప్రసారం మీ అనిష్టాలను పోగొట్టి ఆరోగ్యాన్ని ప్రసాదించుగాక.

★

★

“తమోభేదితే నమః”

33. శ్లోకం

భూత్వా జంభస్య భేత్తుః కకుభి పరిభవారంభభూశ్చభ్రభానో
 విద్రాణా బభ్రుభావం ప్రసభమభినవాంభోజ జ్వంభాప్రగల్భా
 భూషోభూయిష్ఠశోభా త్రిభువనభవనస్యాస్య వైభావరీ యా
 విద్రాంతిద్రాణమానా విభవతు విభవోద్భూతయే సా విభావః

పద్యం

ఆనందకరముగా ఆఖండలుని దిశన్
 ముదమార శుభముగా ఉదయమంది
 రోషమ్ముతోజూచి దోషాచరునిబట్టి
 రాజమార్గమ్ముపై పరాభవించి
 గుణములోనేకాక గోత్రమ్ముపై మించి
 నవ్య కాషాయవర్ణము వహించి
 బహుదూరమందున్న పంకజాల్ త్రోచి జ
 గద్బాంధవుడను విఖ్యాతివడసి

మిత్రుడై మూడుజగముల మేలుచేసి
 భువనభవనమ్ములకు మహాభూషణమయి
 సుప్రకాశమ్ము వెదజల్లె సూర్యుడీ ప్తి
 సోదరా! తెమ్ము పూజా ప్రసూనవితతి.

వ్యాఖ్య

అవిగో ! రవి ప్రభలు తూర్పుకొండపై రాజోతున్నాయి.
జయం జయం.

లోకంలో అరివర్గం ఎక్కువయింది. విపక్షాలు స్వపక్షల్ని
పొదిస్తున్నారు. అయినవారిని, అవదల్లో చిక్కుకొన్నవారిని ఎలా
ఆదుకోవాలా అని ఆలోచిస్తున్నాడు ఆదిత్య నిత్యసత్యప్రచుడు.

ప్రభాకరుడు పన్నిన పూహం ఫలించింది. రవి ముందుగా
మహేంద్రుని పక్షంచేరి ఆ దిశనుంచే దాడి ప్రారంభించాడు. అరుణ
కిరణాలు అనే వాడి బాణాలు సంధించి యుద్ధం చేశాడు. అంధకా
సురుడు హతాశుడయ్యాడు. చంద్రుడు పరాభూతుడయ్యాడు.

దినకరస్వామికి త్రిభువన విజయం లభించింది. రవిరాజు
అనురాగ రంజితుడయ్యాడు. పద్మాలను లాలించి వాటిని వికసింప
చేశాడు. అందరికీ ఆశ్చర్యం ఆనందం ఆయింది. రవి త్రిభువన
భూషణమై రాణించాడు. పద్మిని వల్లభుడు లోకబాంధవుడై
ప్రకాశించాడు.

★

★

“భానవే నమః”

34. శ్లోకం

సంస క్తం సి క్తమూలాదభినవ భువనోద్భానకౌతూహలిన్యా
యామిన్యా కన్యయేవామృతకరతలశాపర్ణితేనామృతేన
అర్కాలోకః క్రియాద్వో ముదముదయశిరశ్చక్రవాళాలవాలా
దుద్యన్భాలప్రవాళ ప్రతిషురుభిరహః పాదపప్రాత్ర్పవాళః

పద్యం

భువనమ్ము నుద్భానభూమిగా పోషింప
ముగ్ధవిభావరి పూనుకొనెను
అమృతాంశుబింబమ్ము అమృతభాండముచేసి
జలములు సర్వత్ర చిలకరించె
బంగారునాగశ్శ పదునై నరీతిలో
ఉదయపర్వతభూమి పొదుచేసె
దినవృక్షమునునాటి తేజరిల్లుచునుండ
వెటుగులచెట్టుకు బలమువెట్టె
అంత పెరుగసాగిన చెట్టు అందగించి
లేత చిగురాకుజొంపాలు పూతపెట్టె
భువనమెల్లను బంగారు భవనమయ్యె
సోదరా ! తెమ్ము పూజా ప్రసూన వితతి

వ్యాఖ్య

రేరాణికి ఒక కుతూహలం కలిగింది. భువనాన్ని ఉద్యాన వనం చేసుకొంటే ఎంత అందంగా ఉంటుంది అనిపించింది.

అమె అమృతకిరణుణ్ణి జలకలశంగా స్వీకరించింది. భువనమంతా అమృతమనే జలంతో తడవసాగింది. చల్లని అమృత కిరణాలు చక్కని జలధారలుగా భాసిస్తున్నాయి.

ఉదయ పర్వత శిఖరాల ప్రాంతాన్ని ఆ కాంత పొదుగా చేసుకొన్నది. అందులో దిన వృక్షాన్ని జాగ్రత్తగా నాటింది. ఆ వృక్షం చిగురాకులు తొడిగింది. అరుణ పల్లవాలు అందగించాయి. ఆ పల్లవ ప్రవాళ కాంతులు దశదిశల వ్యాపించాయి. తోకం కుంకు మాంకితమయింది.

★

★

“హరిదశ్వాయ నమః”

33. శ్లోకం

శిన్నం ఖాసారుణస్య కష్టచిదభినవయా విద్రుమాణాం త్విషేష
త్వంగన్నక్షత్రతర్తద్వ్యతి నికరకరాళాంతరాళం కష్టచిచ్చ
నాంతర్నిశ్శేషకృష్ణశ్రియముదధిమివ ధ్వాంతరాశింపిబన్స్తా
దౌర్వ్యః పూర్వోఽపవ్యపూర్వోఽగ్నిరివభవదఘృష్టయేఽర్కవభాసః

పద్యం

అరుణకాంతులుచిమ్మె అందాల పవడాలు

ముంగిటిలో ఆరబోసినట్లు

నక్షత్రములువెల్లె నవ్యనవ్యమ్ముగా

మిలమిల రతనాలు మెరసినట్లు

అంధకారము నందునందులనిలిచెను

హరినీల మణులెల్ల పరచినట్లు

నులివెచ్చనైన కాంతులు ప్రాకుచుండెను

అంభోధిలో బడబాగ్నియట్లు

వేయిచేతులరేడు విచ్చేయుచుండె

ఆశలన్నియు నవ్య దివ్యాదివివ్య

తేజములునిండె కడుదిద్దితీర్చినట్లు

సోదరా! తెమ్ము పూజా ప్రసూన వితతి

వ్యాఖ్య

అదిగో! సూర్యోదయం అయింది. స్వామి సహస్రకిరణాలు సువర్ణ ఆభరణాలై వసుంధరను అలంకరించాయి. ఆ కిరణకాంతులు అనేకరకాలు. ఎంతబాగున్నాయి!

ఆ సూర్యదేవుని కిరణాలు భువన భవన ప్రాంగణంతో ఒకచోట పగడాలు ఆరబోశాయి. అవే మయాభాలు మరోచోట నక్షత్రాలనే రతనాలరాసులవలె మిలమిల మెరుస్తున్నాయి. హరినీల మణులు పరచినట్లు అంధకారం అక్కడక్కడ విలసిల్లుతున్నది. అంతర్నిశ్శేషకృష్ణశ్రీలతో ఆ దృశ్యం వినూతనంగా ఉన్నది.

మరికొంతసేపు చూడగా చిమ్మచీకటి అనే సముద్రాన్ని బడబాగ్ని నోరుతెరిచి గ్రహిస్తున్నదా అనే ఊహ కలుగుతున్నది. ఇలా అదిత్య సత్య తేజస్సు వివిధ భంగిమల్లో దృశ్యమానం అవు తున్నది.

★

★

“అగ్నిగర్భాయ నమః”

36. శ్లోకం

గంధర్వైర్గద్యపద్యపృథివీకరిత వచోహృద్యమాతోద్యవాద్యైః
 ఆద్యైర్యో నారదాద్యైర్మునిభిరభినుతో వేదవేద్యైర్విభిద్య
 ఆసాద్యాపద్యతే యంపునరపి చ జగద్యోవనంసద్య ఉద్య
 స్నుద్యోతో ద్యోతితద్యౌర్ద్యతు దివనకృతోఽసావవద్యాని వోఽద్య

పద్యం

కమనీయ గణనీయ గద్యపద్యాత్మక
 కవితావిలాస వాక్యములతోడ
 సంగీత గీతార్థసార పీణాపేణు
 తాళ మృదంగ వాద్యములతోడ
 మధురార్థ మానస మాంగల్య నిర్భర
 సవ్యాతినవ్య గానములతోడ
 విశ్వమంగళకళా విస్తార విపులార్థ
 తత్త్వవేదాంత వాదములతోడ

నారదాదుల సంకీర్తనములతోడ
 రంభనృత్యముతోడ ఆరంభమైన
 రంగమునకు విచ్చేసె సూర్యకరదీప్తి
 సోదరా ! తెమ్ము పూజాప్రసూన వితతి

బోధిష్య

అడుగో ! మహాసుభావుడు సూర్యనారాయణుడు వస్తున్నాడంటే లోకమంతా చైతన్యంతో పులకించిపోతున్నది.

గద్య పద్య మధురగేయాలతో రవీశ్వరులు సూర్యస్తుతి చేస్తున్నారు. వీణా తాళ మృదంగ వేణు వాద్యముల నినాదాలతో గంధర్వులు మనోహరంగా గానం చేస్తున్నారు. అవి మంగళ మహితములై పరమానందాన్ని రలిగిస్తున్నాయి.

వేదవేత్తలు జటపనసలు పల్లిస్తున్నారు. తత్త్వవేత్తలైన నారదాది మహర్షులు తస్మయత్వంతో సంకీర్తన గావిస్తున్నారు. లోకానికి మరల నవ యవ్వనం వచ్చినట్లయింది.

రమల బాంధవుని రమనీయమైన ఉదయ కాంతులు లోకానికి నవాలోకాన్ని రలిగిస్తున్నది. అపిగో తూర్పుకొండపై పసుపు రుంకుమల కాంతులు ప్రసరిస్తున్నాయి.

★

★

“కవయే నమః”

37. శ్లోకం

అవానై శృంధ్రహంద్రైశ్చ్యుత విమరతయా తానవాత్తారకాణా
మేణాంకాలోకలోపాదుపహరతమసామోషధీనాం లయేన
ఆరాదుప్రేక్ష్యమాణా ఉణముదయతటాంతర్నితస్యోహిమాంశో
రాఖా ప్రాఖాతచీ వోఽవతు నచ నితరాం తావదావిర్భవంతీ

పద్యం

చలువ చెమ్మలతోడ చక్కందనాల్చిందు

చంద్రకాంత శిలావ్రజమ్ముచేత

అంధకారందెల్ల హరియించి పలుచనై

కనిపించు నక్షత్రగణముచేత

చంద్రికల్లోపించి చల్లనివెలుగులో

చాటుయిపోవు ఓషధులచేత

నల్లరంగులువోయి మెల్లగావ్యాపించు

కాషాయపర్ణ సంత్రాంతిచేత

దిక్కులురహింప ఉదయాద్రి ఒక్కతూరి

సాగిరాకుండగా ఆగిఆగి మంద

హిస రుచితోడ రవితేజ మరుగుదెంచె

సోదరా ! తెమ్ము పూజాప్రసూన వితతి

వ్యాఖ్య

అడుగో! వేయి చేతుల చేల్పు రాబోచున్నాడు. తూడ్పు తెలతెలవారుతున్నది. తెలి తొలిరేకలు విచ్చుకొంటున్నాయి.

కొండలమీద చంద్ర కాంతులకు చంద్రకాంతశిలలు చల్లగా ద్రవిస్తూండేవి. సూర్యదేవుడు వస్తున్నాడని ఆ శిలలు చెమర్చటం మానుకొన్నాయి. ఇంతవరకు చిక్కగా అలముకొన్న చిమ్మచీకటి విచ్చుకొన్నది. చుక్కలు పలచబడ్డాయి, చందమామ వెలుగులు సన్న గిల్లాయి. ఓషధులు కాంతిహీనములయ్యాయి. సూర్యుడు వస్తున్నాడంటే చంద్రుడు తన బలగంతో ఆకాశరాజ్యంనుంచి నిష్క్రమిస్తున్నాడు.

ఉదయాద్రి శిఖరాలమాటున అదిగో ఆదిత్యకాంతి కనిపిస్తున్నది. స్పష్టంగా అనిపించటంలేదు కానీ ఆ వెలుగులు కమలా కరుడి కమనీయకాంతులే! ఆ రంగురంగు కిరణాలు అవే.

ఉష్ణరశ్మి ఉదయకాంతులు ప్రజలకు కన్నుల పండువ చేస్తున్నాయి.

★

★

“పద్మప్రబోధాయ నమః”

38. శ్లోకం

సానా సా నాదయేనారుణిత దశపునర్యోవనానాం వనానా
 మాళిమాళిథపూర్వా పరిహృతకుహరోపాంతనిమ్నా తనిమ్నా
 ఛా వో ఛావోపశాంతిం దిశతు దినపతేర్భాసమానా సమానా
 రాజీ రాజీవరేణోన్మమ సమయముదేతీవ యస్యా వయస్యా

పద్యం

ఎవ్వానితోవచ్చు నిటు పద్మరాగాలు
 సంతోష సమయాన సఖులభాతి
 ఎవ్వాని సువిశాల హృది రాగరంజితం
 బగు పునర్యోవ్వనమందినట్లు
 ఎవ్వాని కరములు ఇంపుగాసాగి వ
 న లతాంగి నాలింగనమ్ముసేయు
 ఎవ్వాని పాదాలహీనమ్ములందుచు
 పరిమళించును నిమ్నపరిసరాలు

అతడు గ్రహపతి దినపతి అంశుమాలి
 అదిగో! భాస్కరదేవుని అరుణకాంతి
 వచ్చుచున్నది తూర్పు పర్వతమునుండి
 సోదరా! తెమ్ము పూజాప్రసూన వితతి

వాక్యము

అవిగో! అరుణాకారుణ సూర్యప్రభలు. ఆ ఉదయాద్రి సొనువులపై స్వర్ణరూచులు వ్యాపించాయి. ఆ ప్రభలు దిశాంగనలకు పసుపుకుంకుమలు పంజారం చేస్తున్నాయి.

రవిప్రభలపై ప్రేమతో పద్మారాగాలు వచ్చాయి. అవి వాటితోపాటు పర్వతసొనువులపై విహారం చేస్తున్నాయి. బాలభాను డుదయించగానే వనం యవ్వనం పొందినట్లుంది. వనంలోని అరుణప్రకాశాలు దేదీప్యమానంగా మెరిసి హసిస్తున్నాయి.

అరుణప్రభలు తన ప్రౌఢతచేత ఇంకా విజృంభింపక గుహాభ్యంతరాలను నిమ్మప్రదేశాలను పరిహరిస్తున్నాయి. లోకభాంధవుడు కిరణరాజితో దశదిశలను సమానంగా భాసమానం చేస్తూ దయ చేస్తున్నాడు.

అందరికీ ఆనందం అందించే విధంగా సూర్యప్రభలు ప్రకాశిస్తున్నాయి. సూర్యోదయ సమయం అటువంటి ప్రభావసంపన్నమయింది.

“అదిత్యానందం”

39. శ్లోకం

ఉజ్జ్వంభాంభోరుహాణాం ప్రభవతి పయసాం యా శ్రియై నోష్ణతాయై
పుష్టాత్యాలోకమాత్రం నతు దిశతి దృశాం దృశ్యమానావిఘాతమ్
పూర్వాద్రేరేవ పూర్వం దివమను చ పునః పావనీదిజ్మఘానా
మేనాన్త్యైనీ విభా సా నుదతు నుతిపదైకాన్పదం ప్రాక్తనీ వః

పద్యం

సరసీరుహాలున్న జలరాశి తెప్పడు
బహుశోభనములె తాపమ్ములేదు
చారునేత్రాలున్న దూరదృష్టికి నెప్పు
బహుసౌఖ్యములె కాని బాధలేదు
అటవీవనాలున్న బాటసారికికూడ
మార్గమే మరి దుర్గమమ్ములేదు
ధర్మయుద్ధాలున్న కర్మశీలురకెప్పు
స్వర్గమేకాని నాశమ్ములేదు

అట్టి కరుణాకరుండు అహస్కరుండు
మొదట ప్రాచీన శిఖిరిపై విదప దివము
దిశలు పూతమ్ముగా అరుదెంచినాడు
సోదరా! తెమ్ము పూజాప్రసూన వితతి

వ్యాఖ్య

అడుగో! పద్మిసీవల్లభుని రాకను సూచిస్తూ అరుణజ్యోతులు ముందుగా దర్శనమిస్తున్నాయి. ఆ సమయంలో ప్రకృతి అహోద కరంగా ఉన్నది.

అంభోరుహ విజృంభమాణం వలన అంభస్సుల శోభ లక్ష్మీ పరిమళమవుతున్నది. అరవిందబాంధవ మధురావలోకనం వలన ఉష్ణ రశ్మి బాధ కలిగించటంలేదు.

సూర్యకాంతితో ప్రకృతి దృశ్యాలు చూడటానికి కడు శోభాయమానంగా ఉన్నాయి. సూర్యకిరణాలు కన్నులలోకి గ్రుచ్చి నొప్పి కలిగించటంలేదు. ఉదయ వాతావరణం అభ్యుదయకరంగా హాయిగా ఉన్నది.

ఆ సుందర సూర్యకాంతి మునుముందు తూరుపుకొండ నెత్తమ్ములకు పసుపుకుంకుమలతో పూజ చేస్తున్నది. ఆ తరువాత ఆ కాంతి దిబ్బాఖాలను అలంకరిస్తున్నది. ఇలా సూర్యప్రభలు స్తుతి యోగ్యాలై ప్రజల పాపాలు పటాపంచలు చేస్తున్నాయి.

★

★

“సహస్రాంశవే నమః”

40. శ్లోకం

వాచాం వాచస్పతేరప్యచలధి దుచితాచార్యకాణాంప్రపంచైః
వైరించానాం తథోచ్చారితరుచిమద్వచాం చాననానాం చతుర్థామ్
ఉచ్యేతార్చాను వాచ్యమ్యతిశుచి చరితంయస్య నోచ్చైర్విచ్య
ప్రాచ్యం పర్చశ్చకానచ్చిరముపచినుతా త్తస్య చండార్చిషో వః

పద్యం

అతిపవిత్రచరిత్ర నందించు దీక్షతో
ఇంద్రున కుపదేశ మీయకలుగు
అచార్యవరుడు బృహస్పతి మహనీయ
సురుచిర మధుర వాక్కుధలచేత
సరసీరుహాసను చతురాసనమ్ముల
ఉజ్జ్వలమహిమతో ఉదయచుంది
హావజాలమ్మును ప్రజ్ఞాశనముసేయు
అతిపూత ఋక్సమూహమ్ముచేత

సంస్తుతులనంది సర్వర్థతేజస్సులంది
మొట్టమొదటగా తూరుపుమెట్టునెక్కి
అదిగో! వచ్చుచున్నది భాస్కరు సరుణదీప్తి
సోదరా! తెమ్ము పూజాప్రసూన వితతి

జ్యోతిర్మి

అడుగో! సూర్యభగవానుడు దయచేస్తున్నాడు. ప్రజలారా! దేవతలారా! స్వాగతం చెప్పండి. స్వస్తి పఠించండి.

ఈ ఆదిత్యుడు సామాన్యదేవుడుకాదు. సకల దేవతలకు అధిపతి. దేవేంద్రుడికి ఆచార్యునిరం వహించే వాచస్పతి వాక్కులకు కూడా ఆయనను ప ర్ణింపనలవికాదు. బృహస్పతికూడా ఈ ఆదిత్య సత్యతేజస్సు నిత్యమహాస్సును పర్ణించలేడు. అంత గొప్పవాడు ఈ ద్వాదశాదిత్యుడు.

బ్రహ్మదేవుని నాలుగు ముఖాలలోనుంచి నాలుగు వేదాలు ఉదయించాయి. ఆ వేదముండ్రాలు హిమాలయ పారద్రోలగల శక్తి సంభరితములైనవి. ఆ వేదాలుకూడా ఈ ద్వాదశాదిత్యుడి మహత్తు ఇట్టిదని వివరింపజాలవు.

ఈ ద్వాదశాదిత్యుడు మనభాగ్యం వలించి నేడు మన ముందుకు దయచేస్తున్నాడు. దర్శించి తరించండి.

★

★

“ద్వాదశాత్మదే సమః”

41. శ్లోకం

మూర్ధ్వైదేర్ధాచరాగస్తరుషు తిసలయో విద్రుమౌఘస్సముద్రే
 దిట్టాతంగోత్తమాంగేష్వభినవ నిహితస్సాంద్రసిందూరరేఖః
 సీమ్ని వ్యోముశ్చ హేమున్నురశిఖరి ఘవోజాయతేయః ప్రదాశః
 శోణిమ్నాసౌ ఖరాంశోరుషసి దిశచువశ్శర్మ శోభైరదేశః

పద్యం

పర్వతశిఖరాలపై తళత్తళలాడు
 గైరికధాతు సంఘమ్మువోలె
 తరురాజశాఖిదాశిరముల అందాలు
 చిందాడు సుసులేత చివురువోలె
 అబ్ధితరంగాల నత్యద్భుతమ్ముగా
 డాలుచిందెడు పవడాలువోలె
 కుంజరేంద్రసమూహ కుంభస్థలాలపై
 రవళించు సిందూర రజమువోలె

గగనబీభిపై నవ్యరంగాలుదిద్దు
 స్వర్ణ మేరుపర్వత ప్రకాశమ్మువోలె
 కాంతులువెలార్చె అదె ప్రఖారర మరీచి
 సోదరా! తెమ్ము పూజాప్రసూన వితతి

వ్యాఖ్య

అదిగో! అరుణోదయం ఎంత మనోహరంగా ఉన్నది. ఆ కుంకుమాంకిత అరుణ కటక కిరణాలు అనేక వినూత్న విశిష్ట భావాలు రేకెత్తిస్తున్నాయి.

అరుణుడేతెంచాడు. ఆయన తేజఃప్రంజాలు పర్వతశిఖరాలపై గైరికాది ధాతువుల రక్తిమను చిందిస్తున్నాయి. వృక్షశిఖరాగ్రాలపై తెంజిగురాకులవలె తళతళ మెరుస్తున్నాయి.

ఉదయ సంధ్యాసమయ కిరణసమూహాలు సముద్రంలో ప్రతిఫలించాయి. సముద్రుడు అనురాగ సముద్రుడయ్యాడు. సముద్రునిలో పవడాల సమూహం కాంతులీనుతున్నది. ఆ కిరణాల కాంతి దిగ్గజాల కుంభస్థలాలపై సిందూరపరాగంగా పరిఛవిల్లుతున్నది. అందువల్ల ఆ ఐరావతాలు కుంకుమ కొండలవలె రనిపిస్తున్నాయి.

అది మేరుపర్వతం. ఆకాశాన్ని అపరంజి రంజితం చేసింది. అసలే అది బంగారుపర్వతం. ఈ ఉదయం మరీ శోభాయమానంగా ఉన్నది. ఈ విధంగా ప్రకృతి అంతా సత్య ఆదిత్యమూర్తి రాకవల్ల రాగరంజితమై విలసిల్లుతున్నది.

★

★

“ఓం రశ్మిమతే నమః”

42. శ్లోకం

అస్త్రాద్రీతోత్తమాంగే శ్రితశశిని తమఃకాలరూపే నివీతే
యాతేవ్యక్తిం పురస్తాదరుణకిసలయే ప్రభుషఃపారిజాతే
ఉద్యంత్యా రత్తపీచాంబర విశదతరోద్భీషిరా తిష్ఠథానో
ర్లక్ష్మీర్లక్ష్మీరివాస్తు స్పుటరమలపుటోపాశ్రయ శ్రేయసే పః

పద్యం

అస్తగిరీశ్వరు మస్తవరాజమ్ము
అంచాలచంద్రుడు ఆశ్రయింప
తటిరచీరటియను కాలరూపమెల్ల
దనుజులు పూర్తిగాత్రాగిదైవ
అరుణపల్లవరాజ పారిజాతోషస్సు
చక్కగా ధువికి సాక్షాత్కరింప
దిక్కంతదెల్లరు తీరురీయమ్ముల
కూర్చితో పసుపురంచుములువెట్టి

అరుణపీచాంబరుని సురటాకమంది
స్పుట రమలపుటోపాశ్రయ స్ఫూర్తివెలుగు
ద్యుమణిరుచిలక్ష్మీ దిశల అధ్యుదయమందె
సోవరా ! ధమ్ము పూజా ప్రసూన వితతి

వ్యాఖ్యి

అదిగో! జేగుచుక్క బొడిచింది. అమ్మతండ్రుడు అస్త్రాద్రీ చేరుకొన్నాడు.

కటికచీకటి అనే కాలకూటమంతా ఆపోశనపట్టటంవల్ల కాబోలు అంతరించిపోయింది. అరుణుడు తెంజిగురాకు రూపుదాల్చి ఉషఃపారిజాతాలకు కాంతులను ప్రసరింపజేస్తున్నాడు. అరుణ పల్లవా లతో పారిజాతాలు విచ్చుకొంటున్నాయి.

ఎఝపు పసుపువర్ణముతో విలసిల్లే సూర్యకాంతి కమలాలతో ప్రకాశించటం అనురక్తుడయిన పీఠాంబరుడు లక్ష్మిని చూస్తున్నట్లుగా ఉన్నది.

ఆ శుభసందర్భంలో దిక్కొంత అందరు మార్కితో పసుపు కండుములు పెడుతున్నట్లున్నది. ఆ సూర్యకాంతి శోభ లక్ష్మివలె అంచరితీ అర్భుదమం అందించుగాత!

★

★

“చనుమూ రయే నమః”

43. శ్లోకం

సోదనాన్ జ్ఞాన్మధూమిర్న తదుదరభువో బాంధవాఃకౌస్తుభాద్వాః
పాణౌపద్మం న యస్యానచ సరకరిపూరస్థలీ వాసవేశ్మ
తేజోరూపాపరైవ త్రిషు భువనతలేష్వాదధానా వ్యవస్థాం
సా శ్రీః శ్రేయాంసి దిశ్యాదశిశిరమహసో మండలాగ్రోద్గతా వః

పద్యం

సుచవిత్ర సువిశాల సుందర కీరాంబు
నిధిలోన ఈమె జన్మింపలేదు
రత్నారరోత్పన్న రాజకౌస్తుభ భూష
ణములతో వంశబాంధవములేదు
హస్తద్వయములో అందాలుచిందాడు
తామరపూవులు దాల్చలేదు
శ్రీమహావిష్ణు సుశ్యామల వక్షస్థ
లమ్ముపై స్థిరనివాసమ్ములేదు

లక్ష్మీకన్నను లక్షవిలక్షణాలు
మూడులోకములకు చూపు ముందుచూపు
దీప్తు లెగడిమ్ము ఈమె “అదిత్యలక్ష్మి”
సోదరా ! తెమ్ము పూజా ప్రసూనవితతి

వౌఞ్ఞిక

అదిగో! సూర్యప్రభాలక్ష్మి దర్శనమిస్తున్నది. ఆదిత్యలక్ష్మి ఆదిలక్ష్మికంటె విలక్షణమైనది.

ఆదిలక్ష్మి కీరసముద్రంలో జన్మించింది. కడలిలో పుట్టిన కౌస్తుభాదులు ఆమెకు తోబుట్టువులు. ఆ తల్లి రరకమలాలలో కమలాలను విలాసంగా ధరిస్తుంది. శ్రీమహావిష్ణు వక్షస్థలం ఆమె నివాసస్థలం. ఆమె మూడు జగాలకు సంపదలు ప్రదానం చేస్తుంటుంది.

రానీ సూర్యతేజమనే లక్ష్మి ఆ ఆదిలక్ష్మికంటె చాలా విలక్షణంగా కనిపిస్తుంది.

ఈమె పాలసముద్రంలో పుట్టలేదు. ఈమెకు కౌస్తుభాదులు చెలులుకారు. హస్తాలు పద్మాలుకావు. హస్తాల్లోను పద్మాలులేవు. శ్రీవిష్ణు వక్షస్థలం ఈమెకు నివాసభూమికాదు. అయినా ఈ ఆదిత్యలక్ష్మి మూడులోకాలకు సువ్యవస్థ కలిగించి తన తేజస్సుతో శ్రేయస్సులను ప్రసాదిస్తుంది.

“మహాతేజసీ నమః”

సూర్య శ్వాలు

44. శ్లోకం

రక్షం త్పక్షుల్లహేమోపలవటలమలం లాఘవాదుత్పతంతః
పాతంగాః పంగివజ్జాజిత పపనజవా హానిస్తే జగంతి
యేషాం వీరాన్యచిహ్నోన్నయమపి పహతాంమార్గమాఖ్యాతిమేరా
పుద్బస్సుద్ధామదీప్తి ద్యుమణిమణినిలావేదిరాజాతవేదాః

పద్యం

మేరుకైలేంద్రంబుమీద సరవి చిహ్న
ములు నుంత తనరాచబోవుచుండ
సుప్రకాశములో సూర్యకాంతమణులు
వీతిహోత్రుచి చూపించుచుండ
నిట్టనిటారులా నిమ్నోన్నతాలను
గిట్టలు వేగాన కొట్టకుండ
కాలుసేతులులేని గాలి గేలియొనర్చు
నంచు వేగమ్ము తగ్గించకుండ

విన్నిరష్టాలొ ఓర్చి తామేపుజూపి
రవితురంగాలు ఆకాశరాజవీధి
హెచ్చువేగమ్ముతోడుత వచ్చుచుండె
రమణి! కొనిచెమ్ము పసుపు కుంచుములు పూలు!

పౌష్టి

అవిగో! సూర్యశాస్త్రాలు పస్తున్నాయి. ఎంతవేగంగా పరుగిడుతున్నాయి.

అది పర్బత ప్రాంతం. అంత రీతిసంగా ఉండే మేరు శైల ఖాములవిద్వ. ఆ ప్రాంతంలో దారీ దొంకాలేదు. సూర్యానికి ఏ గుర్తులూ లేవు. అవి సూర్యకాంత వేదికలు కావోలు! మిక్కిలి ప్రకాశంతో మండిపోతున్నట్లున్నాయి.

సూర్యశాస్త్రాలు బంగారు రాశ్యకు కాశ్య కోట్టుకొనకుండా చాకచక్యంతో పరుగులు పెడుతున్నాయి.

అశ్వాల గమనం చూస్తుంటే గాలితో పందెం పేసినట్లున్నాయి. గాలిని గేలిచేస్తూ గాలికంటే ముందే వెళుతున్నాయి. ఆ సూర్యశాస్త్రాలు ప్రజలకు శ్రేయస్సులు కలుగజేయుగాత!

★

★

“సూర్యశాస్త్రయో నమః”

45. శ్లోకం

స్తుష్టాః పృష్టేఽంశుపౌతైరతి నిరటతయా దత్తదాహతి రేతై
రేకాహాక్రాంత రృతస్సృతిదిపపథ పృథు శ్వాసశోషాః క్రమేణ
తీవ్రోదన్యాస్తవిరంతా మహిత విహతయే సప్తయస్సప్త సప్తే
రఖ్యాశాకాశ గంగాజల సరశగళావాఙ్మతాగ్రాననా పః

పద్యం

పృష్ట భాగాలను నిష్ఠుర జ్ఞాపలలై
ఖద్యోత తేజముల్ కాల్చివేయ
మిట్ట మధ్యాహ్నము నిట్టూర్పులనుబుచ్చి
ఆకాశమంతయు అరుగుచుండ
మిగుల దప్పితో సమీపమునందున్న
అభజలాలలై ఆశలొదవ
గమనవేగమున గాత్రముల్ సుర్క రే
వలము సుదృఢ మనోబలము మిగుల

లోకబాంధవు వెనువెంట లోకసేవ
రంకితంబైన సూర్యుని హయము లవిగో
పచ్చుచున్నవి చూడుమా! తద్వరితగతుల
రమణి! కొనితెమ్ము పసుపు రుంతమలు పూలు !

వ్యాఖ్య

అవిగో! రక్షింపనుని అశ్వాలు దేగంగా సాగిపోతున్నాయి.
ఆ గుడ్డాలు ఎంత శోభయమానంగా ఉన్నాయి!

సూర్యునికి మిక్కిలి సమీపంలో ఉండటంవల్ల కాబోలు,
ఆయన కిరణాల వేడి వాటి పిరుదులకు తగిలి ఆ కలిగిన తాపం వల్ల
అవి మరింత వేగంగా పరుగులు తీస్తున్నాయి. పగలంతా మిట్ట
మధ్యాహ్న సమయంలోకూడా విశ్రాంతి లేకుండగా ఆకాశమంతా
తిరగవలసిరావటంవల్ల ఆ అశ్వాలు దీర్ఘంగా నిట్టూర్పులు విడుస్తు
న్నాయి.

అశ్వాలకు దప్పిక అవుచున్నది కాబోలు! అవి ఆకాశగంగ
వైపు మెడలు చాస్తున్నాయి. తలలువంచి అటుప్రక్కకే లాగు
తున్నాయి. ఆ అశ్వాల్లో శోభ అహరహం ప్రజల అనిష్టాలను తొల
గించుగాక!

★

★

“సప్త సూర్యా దివమను ప్రవిష్టా”

—తై త్తరీయం

46. శ్లోకం

మత్పాన్యాన్పార్శ్వతోఽశ్వాన్ స్పటికమణిద్రవ్యద్వష్టదేహాద్రవంతీ
 పృస్తేఽహన్యస్త సంధ్యేయమితి మృదుపదా పద్మరాగోపలేషు
 సౌ దృశ్యాదృశ్య మూర్తిరర్చితవటతే క్లిష్టసూతా సుమేతోః
 మూర్ధన్యావృత్తిలబ్ధ ద్రుతగతి రవతాద్రుద్భవహావళి రద్విః

పద్యం

స్పటిక ప్రదేశాల ప్రతిబింబములుచూచి
 పరనైంధవములని భ్రాంతిచెంది
 పద్మరాగాదుల ప్రభలు సంధ్యాకాల
 రాగ రక్తిమలని భ్రాంతిచెంది
 గరుడ పచ్చలుగల సరసమూర్గములందు
 స్వస్వరూపములని భ్రాంతిచెంది
 సారథ్య మొనరించు సారథి గావించు
 ధ్వని విశేషాలకు భ్రాంతిచెంది

మరల మరల వేగముగా పరువులెత్తు
 సూర్యదేవుని సొగసుల వారుపములు
 పచ్చుచున్నవి చూడుమా! త్వరిత గతుల
 రమణి! కొనితెమ్ము పనుపు కుంకుమము పూలు!

వాక్యము

అవిగో! సూర్యుని అశ్వాలు మేరుపర్వతంమీదకు పచ్చాయి
ఆ ప్రదేశం స్పటిక మణిమయ స్థగితం. ఆ మణులలో కనిపించే తమ
ప్రతిబింబాలను చూచి వాటిని యితర అశ్వాలుగా భావించి సూర్యా
శ్వాలు పరుగులు తీస్తున్నాయి.

ఆ అశ్వాలు మరికొంచెం ముందుకు వెళ్ళాయి. ఆ ప్రాంతం
పద్మరాగ రాగరంజితం. ఆ కాంతిని చూచి అశ్వాలు సాయం సంధ్యా
రాగమని భ్రాంతిపడి మెల్లగా నడుస్తున్నాయి. మరికొంచెం ముందుకు
వెళ్ళినప్పుడు గరుడపచ్చలున్న ప్రదేశం వచ్చింది. అక్కడ ఆ
అశ్వాలు పయనిస్తున్నప్పుడు అవికూడా అదే రంగులో ఉండటంవల్ల
సొరభికి అశ్వాలు కనిపించలేదు. అసూరుడు కాస్త నిద్రబట్టి పద్మమాట
నిజమే. అయినా కర్తవ్యాన్ని నియమ బద్ధంగా పాటించే సూర్యా
శ్వాలు అసూరుడు మరల మరల అదిలించేసరికి వేగంగా పయనింప
సాగాయి.

ఈవిధంగా సూర్యాశ్వాలు ఒక్కొక్క ప్రదేశంలో
ఒక్కొక్క భ్రాంతిని పొందుతూ క్రాంత దర్శియైన కవికి ఆనందాను
భూతిని కలిగించాయి. ఆ అశ్వాలు మీకు రక్ష కలిగించుగాక.

★

★

“ప్రభాకరాయ నమః”

47. శ్లోకం

హేతాలోలం పహంతి విషభర చమనస్యాగ్ర జేనాపకృష్టా
 స్వర్ణాహిన్యా స్సుందూరం జనిత జవజయాన్బందనస్య స్నదేన
 నిర్వాణం తాయమానే హంతిమని సేజేస్పిత ఛేనాహితశ్రీ
 రత్రేయాం న్యశద్వి పంక్తి శృమయితు యమునేవా పరాతాపనీ వః

పద్యం

కమనీయ సవిలాస గమనమ్ములైసాగు
 సూర్య తురంగాలు సూర్యతనయ
 వ్యాక నాశాగ్రజ వశవర్తులైసాగు
 సూర్య చురంగాలు సూర్యతనయ
 న్బందనాశువులు జాహ్నవి పయిదైసాగు
 సూర్య తురంగాలు సూర్యతనయ
 జూరితమ్ములై ఛేనభరితమ్ములైసాగు
 సూర్య తురంగాలు సూర్యతనయ

దృఢము నేకమై జేమమ్ము సేయగోరి
 లోకసేవకు లోక కాలుష్య మణచి
 వచ్చుచున్నవి చూడుమా! వారువములు
 రమణి! కొనితెమ్ము పసుపు కుంకుమలు పూలు !

వ్యాఖ్య

అదిగో! సూర్యతురంగాలపరుస. అది సూర్యనుతయైన యమునా నదివలె వస్తున్నది. సూర్య తురంగాలకు సూర్యనుత తరంగాలకు ఎన్నో సామ్యాలు.

విషధర దమన అగ్రజుడు అంటే సర్పదమనుడైన గరు త్మంతుని అగ్రజుడు అనూరుడు. అనూరుడివల్ల సూర్యతురంగాలు నడపబడుతున్నాయి. సూర్యనుత యమున. విషధరదమనాగ్రజుడు కాళియసర్పదమనుడైన కృష్ణుడు. అయన అగ్రజుడైన బలరామునిచేత యమునానదీ తరంగాలు ప్రవహింపజేయబడ్డాయి. ఇచ్చట అశ్వ పంక్తికి యమునానదికి శ్లేషతో పోలిక చెప్పబడింది.

సూర్యతురంగాలు రథజేగాన్ని మించాయి. యమునా తరంగాలు గంగానదీ వేగం మించాయి. స్యందనం అంటే రథం అసీ సెలయేరు అని శ్లేష. సూర్యతురంగాలు యమునాతరంగాలు రెండూ హరితవర్ణాలపై తెల్లని నురుగును వ్యాపింపజేస్తున్నాయి. గమనశ్రమ పలన రెండూ నురుగులు కక్కుతున్నాయి.

అలా సూర్యతురంగాలు యమునాతరంగాలు రెండూ దర్శనమాత్రంచేత ప్రజల పాపాలను హరించేవే నుమా !

★

★

“సవిత్రే నమః”

48. శ్లోకం

మార్గోపాంతే సుమేరోర్ముపరి చృతనతో నాకథామూర్తానికాయే
 వేష్య ప్రేడాపతినాం ప్రతికపహరముఖం తిన్నరీహాం ముఖాని
 సూతేఽసూయత్యపీషజ్జడగతి పహరాం కంఠరాగైర్వృద్ధాద్భి
 ర్వాహానాం వ్యస్యతావ్యస్యమ మనమహారేర్హేషితిం కల్మషౌణి

పద్యం

సూర్య హయాలకు సురసమూహంబెల్ల
 మస్తకములువంచి నమస్కరింప
 తిన్నరస్త్రీలు సిగ్గిలి గుహాముఖముల
 జవనాశ్వుపతుల బీక్షణముసేయ
 తన వారుపముల దర్శనందైనంత
 నమ్మచమ్మన హేషితములొలర
 ఆదిత్యుడేమైన అనుకొనునోయంచు
 అరుణు డశ్వాలపై ఆగ్రహింప

చూడులోకాలవాసులు మోకరిల్ల
 రవిమహారాజు సప్తాశ్వరథమునెక్కి
 వచ్చుచున్నాడు అడుగొ! సత్వరము చూడు
 రమణి! గొనితెమ్ము పసుపు కుంకుమలు పూలు!

వాక్యము

అవిగో! సూర్యభూమికలు సుమేరుపర్వతంపైకి వచ్చాయి. ఎంత శోభాయమానంగా ఉన్నది ఆ ప్రాంతం.

అమరగణం అంతా నిలబడి అర్హ పాద్యాలతో పూజాపుష్పాలతో ఆదిత్యదేవుణ్ణి అర్చిస్తున్నారు. ఆ దృశ్యం అత్యద్భుతం. ఆదిత్యదేవుని మహిమ అమోఘం.

ఆ ప్రక్క మేరుపర్వత సుందర గుహ ముఖద్వారాలలో అశ్వవదనతైన తిన్నర ప్ర్రలు సిగ్గుతో నిలబడి ఉన్నారు. తమ జాతి సామ్యంచేత వారిని చూడాలని కాబోలు పరువాలు మెడలు సగం వంచి అటువైపు చూస్తున్నాయి. వాటి గమనవేగంచూడా మంద గించింది. అశ్వహృదయం ఎరిగిన అసూరుడు సమయోచితంగా అద తిస్తున్నాడు. ఆ గుర్రాల హేషితాలు తిన్నర ప్ర్రలకు మధుర మనోహర భావ ప్రేరకాలు.

ఆ సూర్యాశ్వాలు ప్రజల పాపభూశిని మారముగా దురికి వేయుగాత !

★

★

“సప్తత్వా హరితే రథే వహంతి”

—తైత్తిరీయం

49. శ్లోకం

ధున్వంతో నీరదాశీర్నిజరుచి హరితాః పార్శ్వయోఃపక్షతుల్యా
స్త్రాలాత్రానైఃఖలీనైః భుజితముఖరుచశ్చోర్జితతాలోహితేన
ఉడ్డియేన వ్రజంతో వియతి జవవశాదర్కవాహఃక్రియానుః
జేమం హేమాద్రిహృద్యద్రుమ శిఖర శిరశ్శ్రేణిశాఖాశుకా వః

పద్యం

మేఘపక్షలతో మింటిపై తెగసిన
పచ్చని వన్నెల పక్షలేవి ?
శోచితారుణకాంతి శోభిల్లుచున్న ము
ఖములుగల విహంగములేవి ?
విఘ్నపదముపై వేగముగా రిప్పు
రిప్పునపోయెడి గుప్పలేవి ?
మేరు మనోజ్ఞ మహీరుహ శృంగాల
జిలిదిలి రవముల పులుగులేవి ?

అవి మనోహర శుకము లన్నట్లులుండె
కాని అవి భాస్కర తురంగముల గములు
పచ్చుచున్నవి ఆకాశపథము బట్టి
రమణి! గొనితెమ్ము పసుపు కుంకుమలు పూలు !

వ్యాఖ్య

అది మేదుపర్వతప్రాంతం. పర్వతంపైన చెట్లునిండి ఆ పర్వతం ఒక మహావృక్షంగా కనిపిస్తున్నది. ఆకుపచ్చని సూర్యుని అశ్వాలు అక్కడకు చేరినప్పుడు ఆ వృక్షశాఖలపై అందమైన చిలుకలు వారినట్లు అనిపిస్తున్నది.

చిలుకల రంగు పచ్చన. సూర్యాశ్వాల రంగూ పచ్చన. రెక్కలలాగా కనిపించేవి పెద్దపెద్ద మేఘాలు. అశ్వాలకాంతి వాటిమీద పడి ఆ మేఘాలుకూడా చిలుకల రెక్కలవలె పచ్చగా కనిపిస్తున్నాయి. అనూరుడు అశ్వాల కళ్ళాలు లాగిపట్టుటంచేత వాటి దవడలపై రక్తం కారి చిలుకల ముక్కులవలె ఎర్రగా ఉండి భ్రమ కలిగిస్తున్నాయి.

అచ్చంగా చిలుకలలాగానే సూర్యుని గుర్రాలు దోడు తీస్తున్నాయి. ఆ గమనవేగంలో అశ్వాలు పర్వతవృక్షశాఖలపై బారులు తీర్చి కూర్చున్న చిలుకలా అన్నట్లు భ్రాంతి కలిగిస్తున్నాయి.

“అయు ర్త న ప్త శుంధ్యవః సూరోరథస్య నప్త్యః”

—తైత్తిరీయం

సూ ర్య సా ర థి

50 శ్లోకం

ప్రాతస్మైలాగ్రరంగే రజని యవనికాపాయసంలక్ష్యలక్ష్మీ
ద్విశిష్యాపూర్వపుష్పాంజలిముడునిరరం సూత్రధారాయమూలాః
యామేష్టంతేష్వివాహ్నః కృతరుచిషు చతుర్దేవపటభ్రుప్రతిష్ఠా
కువాస్త్రిత్యస్తావయన్తో జగదభినమహానాటికాం సూర్యనూతః

పద్యం

ప్రాగ్గిరీంద్రప్రభా రంగస్థలాన తూ
రొత్తి రాతిరితెర ఎత్తబడెను
మాంగళ్యతారరా మల్లికాంజలిబట్టి
శుభముపక్కి నసూరసూత్రధారి
నాలుగుయామాలు నాలుగంకాలయ్యె
దినభాగ దృశ్యాలు తీర్చబడెను
జరుగసాగె సుమనోహరముగా లోక ప
ర్యటనంబనెడి మహానాటకమ్ము
అళి శుకాదులు వివిధవాద్యములునూదె
సారథి రయాన పలికె ప్రస్తావనమ్ము
భాస్కరరథమ్ము రంగమ్ముపైకి వచ్చె
తమ్ముడా! తెమ్ము అర్ఘ్య పాద్యములు పూలు

వ్యాఖ్య

అదిగో! ప్రొత్తల్లైలాగ్రభాగాన రంగస్థలం సిద్ధమయింది. రజని యనే యవనిక తొలగించబడింది.

అరుణుడు సూత్రధారియై రంగప్రవేశం చేస్తున్నాడు. మంగళవాద్యాలు మ్రోగుతున్నాయి. ఆ మహాపురుషుడు కరకమలా లతో నక్షత్ర మల్లికాపుష్పాలు వెదజల్లి నాటకానికి ప్రస్తావన చేస్తున్నాడు.

అది రవిదాజు జగత్పర్యటన నాటకం. అందులో అంకాలు నాలుగు. పగలు నాలుగుజాములు నాలుగంకాలు. అశిశుకాదులు మంగళవాద్యాలు డిరిదుతున్నాయి. అదిద్యుడు రాబోతున్నాడు. సూర్యరథసారథి అసూరుడు ముందుగావచ్చి ప్రస్తావన జరుపు తున్నాడు. ఆ అసూరుడు జగన్నాటక ప్రేక్షకులైన మీకు శుభము కలిగించుగాక.

★

★

“శంభవే నమః”

51. శ్లోకం

అక్రాంత్యా వాహ్వామాసం పశుమివ హరివావాహరోఽగ్రో హరీణా
 త్రామ్యంతం పక్షపాతాజ్జగతి సమరుచిస్సర్వకర్తైకసాక్షి
 శత్రుంనేత్రశ్రుతీనామవజయతి వయోజ్యేష్ఠభావే సమేఽపి
 స్థేమ్నాం ధామ్నాం నిధిర్యస్సభవదఘనుదే నూతనస్తాదనూరుః

పద్యం

హరిసేవలో నిత్య మిరువురు నొక్కటే
 అతనికంటె రవంత ఇతడె మిన్న
 ఖర పక్షపాతాన నిరువురు నొక్కటే
 అతనికంటె రవంత ఇతడె మిన్న
 చిరవయోజ్యేష్ఠత నిరువురు నొక్కటే
 అతనికంటె రవంత ఇతడె మిన్న
 స్థిరకాంతిబలముల నిరువురు నొక్కటే
 అతనికంటె రవంత ఇతడె మిన్న

గరుడు డతడు - గరుడాగ్రజు డితండు
 కర్మసాక్షివద్ద కర్మయోగి
 లేజరిల్లు దివ్యదేహుం డనూరుండు
 అనుజ! తెమ్ము పూలు అర్ఘ్యములును

వాక్యము

అడుగో! సూర్యదేవుని సారథి అనూరుడు. ఎర్రని పట్టు బట్టలు కట్టుకొని మహాతేజస్సుతో వస్తున్నాడు. రథం అంతా సిందూర కాంతులే. ఆయన అచ్చంగా గరుత్మంతునివలెనే ఉన్నాడు. అవును. ఇద్దరూ అన్నదమ్ములేగదా.

కాంతులు ప్రసరింపచేయటంతో ఇరువురు సమానులే. పయోదృష్టితో చూస్తే అనూరుడు పెద్దవాడు. వయః అంటే పక్షి అని అర్థం. పక్షుల నాయకుడుగా గరుత్మంతుడు పెద్దవాడు.

మరి గరుత్మంతునికంటె అనూరుడు ఏ విధంగా మిన్న అంటే హరిచేత వాహనంగా చేసుకొనబడినవాడు గరుత్మంతుడు. హరులను తానే వాహనాలుగా చేసుకొన్నవాడు అనూరుడు.

గరుత్మంతుడు పక్షపాతంతో అంటే జెక్కలల్లారచ్చటంతో సంచరించేవాడు అనూరుడు పక్షపాతం లేకుండగా సమానమైన కాంతితో ప్రవర్తించేవాడు, సర్వరర్మల సాక్షిగా సంచరించేవాడు.

ఈ విధంగా తమ్మునికన్నా అన్నయే మిన్న అనిపిస్తున్నది.

★

★

“వీరాయ నమః”

32. శ్లోకం

దత్తార్జ్యహరభూమైర్వియతి వినయతో విశీతస్సిద్ధసాధైర్
స్సానాభ్యం సారథిర్బన్స దశశతరుచేస్సాతిరేకం తరోతు
అపీయప్రాతరేవ ప్రతతహిమపయస్సంబిసీరించుధానూ
రభ్యః కాష్ఠాదీపనోఽగ్రే జడితద్రవ భృశంసేవతే పృష్ఠతోఽర్కః

పద్యం

నిరతమ్ము పెనుమంచు కురియుటన్ కాబోలు !

పటగొని గడగడ పణికినాడు

రాత్రి వెన్నెలనీరు బ్రాగుటన్ కాబోలు !

అంగిలై థిల్యమ్ము నందినాడు

సప్యకాష్టా దీపనముచేసి కాబోలు !

చలి కాచుకొనుచు రాసాగినాడు

మునుకొని పరువెత్తుకొనివచ్చి కాబోలు !

గ్రహపతి సేవకు గడగినాడు

సూర్యసారథి వచ్చుట చూచి వేగ

దూరమందుండి సిద్ధసాధులు వినక్రమ

శీర్షలై మ్రొక్కులొసగి పూజించినారు

తమ్ముడా! తెమ్ము అర్ఘ్య పాద్యములు పూలు

పోతన

అరుగో! సూర్యసారథి అనూరుడు వస్తున్నాడు. రాత్రి
తెల్లవాల్లా మంచు కురుస్తుంటే ఆ చంద్రకిరణాలను అదేపనిగా
త్రాగటంవల్ల చల్లదనం కలిగినట్లుంది. గజగజా పణికిపోతున్నాడు.

అందుకే కాబోలు ఆయన ముందుగా కాష్ఠాదీపనం చేస్తు
న్నాడు. అప్పుడు దిక్కులు వెలిగి కొంచెం వెచ్చపడుతున్నాయి.
ఆయన చలికాచుకొంటున్నాడు. కాష్ఠా అంటే దిక్కులు అని, వజ్రాలు
అని రెండర్థాలు.

మరొక ప్రక్క భక్తితో సూర్యుని సేవిస్తూ హయాలు త్రోలు
తున్నాడు. అరుగో! అల్లంత దూరంనుంచే సిద్ధులు సౌధ్యులు
ఆదిత్యుడికి అంజలిఘటిస్తూ వినయంతో అనూరుణ్ణి తిలకిస్తున్నారు.

సూర్య రథసారథియైన అనూరుడు మీకు రక్ష కలిగించు
గాక !

★

★

“పింగళాయ నమః”

53. శ్లోకం

ముంచన్ రశ్మిందినాదౌ, దినగమసమయే సంహరంశ్చ స్వతంత్ర
స్తోత్రప్రఖ్యాతపీఠ్యో వియతిహరిపదాక్రాంతిబద్ధాభియోగః
కాలోత్కర్షాలఘుత్వం ప్రసభమధిపతో యోజయన్యోఽద్విజానాం
సేవాప్రీతేనపూష్టా స్వసమభవ రతస్త్రాయతాం సోఽరుతో పః

పద్యం

ఉదయకాలమ్మున ఉన్నతోచితరీతి
వదలుదు రిరువురు వగ్గములను
సాయంసమారంభ సమయాన నిరువురు
ఉపసంహరింతురు ఉరకలెల్ల
స్తోత్ర తోత్రమ్ములు మైత్రితో గ్రహించి
ఇరువురు నొసగుదు రీప్సితములు
హరిపదమ్ములుపట్టి ఆక్రమించుటలోన
ఇరువురు మగ్నులౌదురు సతమ్ము

సత్రమోచిత కాలాతిశయముచేత
తమ ద్విజాధిపతుల గెల్చి ధన్యులయిరి
అరుణ సారథు లిరువు రనూరు డడుగొ!
తమ్ముడా! తెమ్ము అర్హుపాద్యములు పూలు

వ్యాఖ్య

అడుగో! ఆ చూర్మకొండపై అరుణారుణ కిరణ కిరణాలతో అరుదెంచేదెవరు? ఆదిత్యుడా! అనూరుడా? తనను సేవించటం వల్ల ప్రీతిపొంది సూర్యుడు అసూరుణ్ణి తనంతటి వాడిని చేశాడు. వారిద్దరికీ సామ్యం చక్కగా కనిపిస్తున్నది.

రశ్ములకు కిరణాలు, పగ్గాలు అని అర్థాలు. సూర్యుడు కిరణప్రసారం చేస్తాడు. అనూరుడు గుఱ్ఱాల పగ్గాలు సారించి స్వారి చేయిస్తాడు. సాయంకాలం ఇద్దరూ రశ్ములను ఉపసంహరించుకొంటారు.

భగవానుడు సూర్యుడు స్తోత్రంతో ప్రీతిపొంది ఆయురారోగ్యాలు ప్రసాదిస్తాడు. అనూరుడు తోత్రం అంటే మునుకోల ధరించి అశ్వాలను అదలిస్తాడు.

హరిపదం అంటే ఆకాశం అని అశ్వపాదం అని అర్థాలు. ఆదిత్యుడు ఆకాశంపై గమిస్తాడు. అసూరుడు అశ్వపాదాలను నడపటంలో నిమగ్నుడౌతాడు. ద్విజాధిపతికి చంద్రుడు గరుడుడు అని అర్థాలు. సూర్యుడు చంద్రుణ్ణి మించుతాడు. అసూరుడు గరుడుణ్ణి మించుతాడు. అటువంటి సూర్యసమానుడైన అసూరుడు ఆయురారోగ్యాలు ప్రసాదించుగాక!

★

★

“సహస్రాంశవే సమః”

54. శ్లోకం

శాతశ్చాష్టమాలతాయాః పరశురిప తమోఽరణ్యపహ్నిరివార్చిః
ప్రాచ్యేవాగ్రే గ్రహితుం గ్రహరుముదవనం ద్రాగుదస్త్రాగ్రహస్తః
ఐశ్వర్యం ధిందందుభూమ్యైరవధిరిప విభాతేప విశ్వప్రబోధం
చాహానాం వో వినేకా వ్యవనయతు విపన్నామ ధామాధిపస్య

పద్యం

అడదిడమ్ముగా అల్లిన శర్వరీ
రణవల్లరులకు పరశ్శధమ్ము
అంభకార ధయంరదారణ్య భూములన్
దహించుటకు మహాదాపపహ్ని
ప్రాగంగనకు వైరి గ్రహములన్ బెదరింప
గట్టిగా చాచిన కరతలమ్ము
అపనికి అభ్రమ్ము కైకృత భేదింప
అనువుగా నుంచిన అపధిరేఖ

చిరఘ్న విశ్వప్రబోధమ్ము సేయుటందు
బ్రహ్మదేవుడు - సూర్యాశ్వపాలకుండు
శ్రీ సూరప్రభుండు విచ్చేసినాడు
తమ్ముడా! తెమ్ము అర్హ పాద్యములు పూలు

పాఠశిల్ప

అడుగో! అనూరుడు కాంతినిరహితో కనిపిస్తున్నాడు. అతడు అతిలోకపీరుడు. అంతేకాదు అసహాయశూరుడు. ఆ అనూరుడు అద్దంగా అల్లుకుపోయే రాత్రి అనే విశ్వజాలకు గండ్రగొడ్డలి పంటివాడు.

ఆయన అంధకారం అనే అరణ్యానికి దావాగ్నిపంటివాడు. అతడు అనూరుడేకాని కార్యరంగంలో అనుపమానధీరుడు.

పద్మినికి వాధావరములైన కలువలనే గ్రహాలను నేర్చుగా తొలగించటంలో సమర్థుడు. ఆయన భూమ్యాకాశాలు పెనవేసుకొని పోతుంటే బాటసారులకు తెలియచెప్పటానికి అపధి గిస్తున్నాడు.

ఆయన విశ్వానికి జ్ఞానప్రదోషం చేయటంలో బ్రహ్మదేవుడంతటివాడు. అదిత్య శశ్వనంచాలకుడైన అనూరుడు మీ అందరి ఆపదలను తొలగించుగావ !

★

★

“అగ్నిహోత్రాయ నమః”

85. శ్లోకం

పౌరస్యస్తోయదర్శః పవనఇవ పతన్పావకస్యేవ ధూమో
విశ్వస్యేవాదినర్గః ప్రణవఇవ పరం పావనో వేదరాశేః
సంధ్యాన్యత్యోత్సవేచ్ఛోరివ మదనరిపోర్నాందినాందీనినాద
సౌరస్యాగ్రే సుఖం వో వితరతు వినతానందనఃస్యందనస్య

పద్యం

హర్షమ్మునకుముందు హర్షరోమాంచమ్ము
గా వచ్చు చల్లని గాలివోలె
అగ్నిదేవుని మంగళావిర్భవము ముందు
వైశమ్ము వచ్చు ధూపమ్మువోలె
విశ్వమ్ము క్రమముగా వెలుగొందుటకు ముందు
చిగురించు అదిమ స్మృష్టివోలె
వేదరాశికిముందు వినుతింపబడిసాగు
వరణీయమౌ ప్రణవమ్మువోలె

శివుడుగావించు సందె తాండవముముందు
వాద్య మాంగల్య నాందీ రవమ్మువోలె
సూర్యునకుముందు గరుడాగ్రజుండు పచ్చె
తమ్ముడా! తెమ్ము అర్ఘ్య పాద్యములు పూలు !

వ్యాఖ్య

అవిగో! అరుణరేఖలు కనిపిస్తున్నాయి. అనూరుడు దర్శనమిస్తున్నాడు.

సూర్యసారథి అనూరుడు రావటం పర్షణుడువుతు ముందు వచ్చే తూర్పుగాలివలె ఉన్నది. అరుణసారథి ఆగ్ని ఆవిర్భవించటానికి ముందువచ్చే భూమంపలె వస్తున్నాడు.

ప్రపంచానికి ముందు జరిగిన ఆదిమస్మృష్టివలె ఉన్నాడు అనూరుడు. మరింకా భావనచేస్తే అనూరుడు వేదరాశికి ప్రథమస్థానంలో నిలిచే పవిత్ర ప్రణవనాదంవలె ప్రకాశిస్తున్నాడు.

నిత్య సంధ్యాతాండవంలో మహా నటరాజు ముందు నడిచే నందీశ్వరుడా, నాందియా అన్నట్లుగా ఉన్నాడు. ఇలా ఊహించిన రొద్దీ మహోన్నత భావాలకు పాదు అవుతున్నాడు అరుణసారథి.

వినతాదేవి ముద్దుల పెద్దబిడ్డ అరుణుడు మీకు సుఖాలను ప్రసాదించుగాక.

★

★

“వర్షతే సమః”

56. శ్లోకం

పర్యాప్తం తప్తచామీరరతదరతదే నిష్ప్రశితేతరాంశో
రాసీదతస్త్రింధనాన్వాసురైరిమరతతే పద్మరాగాయమాణః
యస్సోత్కర్షాం విభాషాం హరుతభవ కులజైభద్రదీశస్య యేరో
రేనాన్యహ్నాయ దూరంగమయతు సగురుః రాద్రవేయద్విజ్ఞో ఘః

పద్యం

సూర్యదేవు నహస్ర సురుచిర దీప్తితో
తత్తడుల్ తళతళ తళుకులిన
హరిదశశములభాయ గరుడపచ్చలభావి
శ్రేష్ఠములై ప్రరాశించుచుండ
స్థితసుందరాససశ్రీ పర్ణకాంతులు
పద్మరాగములై పరిభవంప
రమణీయ మేరుపర్వత చిత్రవర్ణాలు
నవ మంగళాభరణాలుగాగ

అరుణదేహమువాడు అనూరవరుడు
సూర్యసారథి గరుడాగ్రజుండు అడుగొ
వారువములు తోలుకొని వే వచ్చినాడు
తమ్ముడా! తెమ్ము అర్ఘ్య పాద్యములు పూలు !

వ్యాఖ్య

అడుగో ! అరుణసారథి. స్వంధనాన్ని సారిస్తున్నాడు. అరుణుడు ఎంత కాంతిమంతంగా ఉన్నాడు.

ఆ సూర్యరథం మేరుపర్వతం దగ్గరకు వచ్చింది. సూర్యుని కాంతిచ్ఛటలకు ఆ ప్రాంతం భగభగలాడుచున్నది. ఆ అశ్వాల ఆకు పచ్చకాంతులు అచట ప్రతిబింబించి గరుడపచ్చలు హొదిగినట్లుగా ఉన్నది.

ఆ కాంతులమధ్య అరుణరాగరంజితుడైన అనూరుడు పద్మ కాగమణీలాగ ప్రకాశిస్తూ, మేరుపురే ఆభరణంలాగా తేజరిల్లు తున్నాడు. పరమాద్భుతమైన సౌందర్యశోభతో ఆ కాంతిప్రవాహాల మధ్యలో అనూరుడు అనుపమానంగా శోభిస్తున్నాడు.

గరుడాగ్రజుడైన అనూరుడు మీ హావపహాలాన్ని పటా పంచలు చేయుగాక!

★

★

“ప్రభవే నమః”

57. శ్లోకం

సీత్యాశ్వాంరస్త్వక్ష్య ఇష నియమవశం పేతకల్పప్రతోద
స్తూర్ణం ఛాంతస్య రాశావితరజస ఇవోత్సారితే దూరభాజి
పూర్ణం ప్రప్తో రథస్య షీతిభృదధిపతీందర్శయంస్త్రియతాద్వ
స్త్రిలోక్యాస్థానదానోద్భుత దివసపతేః ప్రాకృతిహరపాలః

పద్యం

స స్తకక్ష్యలపైన సప్తాశ్వాములుబూనిచ్చి
నపపద్ధతుల తేరునడుపువాడు
తిమిరమహాచోర సముదాయములనెల్ల
దూరభండములకు త్రోలువాడు
తేరుపై నిలబడి మేరుశైలప్రాంత
భూపవర్గమును చూపువాడు
ముల్లోకవాసులు పూజింప రవిరాజు
కగ్రప్రతీహారుడైనవాడు

మునుల స్తవములు మునుముందుగోనెడివాడు
అరుణకాంతులు దిక్కుల బరపువాడు
సూర్యసారథి గరుడాగ్రజుండు వచ్చె
తమ్ముడా! తెమ్ము అర్హు పాద్యములు పూలు !

వ్యాఖ్య

అడుగో ! అనూరుడు ! సూర్యసారథి ! అరుణకాంతులతో
అరుదెంచినాడు. ప్రతీహారే ఇంత తీవిగా ఉన్నాడే ప్రభువు ఇంతెంత
తీవిగా ఉంటాడోకదా !

ఏడు గుర్రాలు ఏడు కక్ష్యలవలె విరాజిల్లుతున్నాయి. అవి
అరుణుని స్వాధీనంలో అణకువతో ప్రవర్తిస్తున్నాయి. అనూరుడు
వేత్రాన్ని లాంచనప్రాయంగా ధరించాడు. అశ్వహృదయం ఎరిగిన
వాడుగదా !

సూర్యభౌముడు విహారానికి వెళుతుంటే ప్రతీహారి ఇతరు
లను దూరంగా తదుముతున్నట్లు సూర్యసారథి అనూరుడు చీకటి
మూఠలను దూరంగా పారద్రోలుతున్నాడు. అనూరుడు మనో
హరంగా స్యందనంముందు కూర్చొని సూర్యసూర్యభౌముడికి మేరు
పర్వత ప్రభువులను చూపి వారిని పరిచయం చేస్తున్నాడు వీలా
మాత్రంగా.

త్రిలోక రాజ్యసింహాసనంపై ఆసీనుడైన సూర్యసూర్య
భౌముడు సాక్షాత్కరిస్తున్నాడు. ప్రధాన ప్రతీహారుడుగా ముందు కని
పించే అనూరుడు శుభముల నొసగుగాక.

“విశ్వభావనాయ నమః”

58. స్తోత్రం

పాశానాశాంతపాలాదరుణ పరుణతో మాగ్రహీః ప్రగహర్థం
తృష్ణాం ర్కష్టస్య చత్రే జహిహి నహి రథో యాతి యే నైకచక్రః
యోక్షుం యుగ్మం కిముచ్చైశ్శ్రవనమభిలషస్యష్టమం వ్యత్రశత్రో
స్త్యైక్వాన్యాపేక్షవిశోభవత్పతిరిథి రవిశ్వాన్తి యంసోఽవతాద్భ్యః

పద్యం

అరుణసారథి! నీవు వరుణాధిపతినుండి
పాశాలు గొనకుము పగ్గములకు
గరుడాగ్రజా! నీవు రమలాక్ష రథలేగి
అడుగకు చక్రమ్ము అరదమునకు
కాశ్యపీ! నీవు సంక్రందనుని అడిగి
చక్క గైకొనకు ఉచ్చైశ్రవమ్ము
పిచ్చికుంటూ! నీవు పిచ్చిగా భయపడి
ఎవరి సహాయ మర్థించబోకు

వసుధ సుపకారమొనరించు వ్రతముగొన్న
త్యాగశీలికి నెప్పుడు భయమ్మువలదు
అంచు రవి పల్కు అరుదెంచె అరుణమూర్తి
తమ్ముడా! తెమ్ము అర్ఘ్య పాద్యములు పూలు !

వ్యాఖ్య

అడుగో! అదిత్య మహారాజు విజయం చేస్తున్నాడు. వస్తూనే అనూరునికి హెచ్చరికలిస్తున్నాడు.

అరుణా! నీవు ప్రయాణం విషయంలో ఏమాత్రం భయపడ బోకు. భయపడి నందేహించి ఎవరినీ ఏమీ సహాయం కోరకు. అసహాయశూరుడైన సూర్యుడు ఇతరుల సహాయం కోరటం అంటే తలవంపులు సుమా!

పగ్గాలు చాలవేమో అని పాశాలకు పశ్చిమాధిపతి దగ్గరకు పరుగులు పెట్టబోకు. మనదగ్గరున్నవి చాలు. అవి చాలా శక్తి మంతాలు. మన రథానికి ఒకేచక్రంగదా అని కంగారుపడి విష్ణుచక్రం కోసం విష్ణువు కడకు వెళ్ళనవసరంలేదు. మన రథం ఏకచక్రంపై మహావేగంగా పోతుంది. మన గుర్రాలు ఏడే ఉన్నాయి. జతలు కుదరటంలేదని ఎనిమిదవ గుర్రంకోసం ఇంద్రుడికడకు ఉచ్చైశ్రవంకోరి వెళ్ళకు. ఈ సప్తాశ్వాలు రథాన్ని నేర్పుగా వేగంగా లాగుతాయి. ఆదుర్దా పద్దు.

ఏ సహాయంకోసమూ ఎవరినీ అర్థింపకు. అచంచలమైన చక్కని విశ్వానంతో ఉండు అంటూ ఇతరుల సహాయం ఆపేక్షించకుండానే విశ్విపకృతి కలిగించే సూర్యభగవానుడు అనూరునికి ధైర్యం కలిగిస్తున్నాడు.

ఆవిధంగా భగవానుని దగ్గర అభయం పొందుతున్న అనూరుడు మిమ్ము రక్షించుగార!

★

★

“అతపినే సమః”

59. శ్లోకం

వజ్రింజ్ఞాతం వికాసీక్షణకమలవనంభాసి, నో ఛాసి పహ్లా-
తాతం నత్వాశ్వపార్శ్వం సయం యమ మహిషం రాక్షసాకి
సప్తీన్ సింహప్రచేతః పవన భజ జపం విత్తపావేదిత స్త్వం
పందే శర్వేతి జల్పన్ ప్రతిదిశమధిపాన్నాతు పూష్టోఽగ్రజ

పద్యం

“సురపతి! నీ కనుల్ సరసిజాలై వెల్లె
సప్తార్చి! నీ ప్రకాశము తగ్గె
యమ! మ్రొక్కి మహిషము హయము ప్రక్కకు
నోకుమూకా! రవి చూచె మీమ్ము
అప్పటి! తడుపుము అశ్వమ్ములను సీటు
అనిల! వేగమ్మును అందుకొనుము
విత్తపా! రవికి నివేదింపబడినావు
స్మరహరా! ఇదె నమస్కారశతము”

అష్టదిక్పాలకులగూర్చి అటుల పలికి
ఉచితరీతి ప్రవర్తించి ఉష్ణరశ్మి
సారథి అనూరు డేతెంచె అడుగొ! చూడు
తమ్ముడా! తెమ్ము అర్ఘ్య పాద్యములు పూలు !

వ్యాఖ్య

అడుగో! అరుణసారథి అష్టదిక్పాలకుల్ని తగిసట్లు పలుక
రిస్తున్నాడు—

“ఇంద్రా! సహస్రనేత్రా! నీ వేయికన్నుల కమలాలు విక
సించి ప్రకాశిస్తున్నాయిగదా! అగ్నిదేవా! సూర్యకాంతులముందు నీ
కాంతులు సన్నగిల్లినట్లున్నాయి పాపం! యమధర్మరాజా! మీ తండ్రీ
వస్తున్నారు. నమస్కరించి నీ మహిష వాహనాన్ని ప్రక్కకు తొల
గించు. నైరుతీ! సూర్యభగవానుని దృష్టి మీపైబడింది. శుభం కలుగు
తుందిలే.

పరుణా! గుర్రాలు అలసటజేంది దప్పికగొని ఉన్నాయి.
కాసిని నీళ్ళు పట్టు. పవనా! నీవు వేగాన్ని అందుకో. కుబేరా! సూర్య
స్వామికి నీవు ఈశ్వరా! నివేదించబడ్డావు. నీకు నమస్కరిస్తున్నాను”
అని అష్ట దిక్పాలకులను గురించి పలుకుచున్న సూర్యసారథియైన
అరుణుడు మిమ్ము రక్షించుగార !

★

★

“దేవాసురగణలోకపాలాయ నమః”

52. శ్లోకం

నో మూర్ఖాచ్చిన్నవాంఛశ్రమవిపక వపుర్నైపు నాప్యాస్మి శోషి
పాంథః పథ్యేతరాణి తపయతు భవతా భాస్వతోఽగ్రేనరస్యః
యస్సంశ్రిత్య త్రిలోకీమతుతి పటుతరైస్తప్యమానో మయూఖైః
అరాదారామరేభామివ హరితమణిశ్యామలా మశ్వపంత్రీమ్

పద్యం

గారుత్మకశ్యామ వారువసంఘమ్ము
పనమునువలె పీడకున్న సతము
జ్వలన మయూఖాల సంతప్యమానుడై
రూడ స్మృతినొకింత కోలుబోక
నిరతప్రయాణాల రెరపి యెరుంగక
ఉన్నరంచున మేను డస్సిపోక
పడగాడ్చు పీచగా బడలిక అధికమై
మందుటెండలకు నోరెండనిర

భాస్కరునిముందు పీతమ్ముపై వసించి
అరదము గమించ సప్తహయాలు తోలు
అరుణసారథి వచ్చె నల్లడుగొ! చూడు
తమ్ముడా! తెమ్ము అర్హ్య పాద్యములు పూలు !

వ్యాఖ్య

అడుగో! సూర్యరథంపై అరుణరాగరంజితుడై అనూరుడు
దర్శనమిస్తున్నాడు.

సూర్యరథగవాసుని వాడి చేడి రీరణాలపల్ల అనూరుడు బాగా
సంతప్తమానుడయినట్లున్నాడు. అయినా గారుత్మత మణులపలె
శ్యామలమైన వర్ణంతో ఉన్న అశ్వినమూహాన్ని ఆతడు వనసమూ
హాన్ని చేరి ఉన్నట్లు సన్నిహితంగా చేరి ఉన్నాడుగదా. అందువల్ల
అంత ఎండలోనూ అనూరుడు మూర్ఛపోలేదు. నిరంతరము
ప్రయాణంచేస్తూ ఉన్నాకూడా డస్సిపోలేదు. పడగాడ్పులు పిస్తున్నా
కూడా ఆతనికి నోరు ఎండిపోలేదు.

సూర్యునికి ముందు రూర్పాని ముల్లోకాలను ప్రతిరోజూ
పర్యటించే ఆ బాటసారి అరుణుడు మీరు అహితాలు పోగొట్టి హితం
చేకూర్చుగాక !

★

★

“తామ్రో అరుణః”

61. శ్లోకం

సీదంతో లంతర్ని మజ్జజ్జడఖురముసలాస్సైకతే నాకనద్వాః
 స్కందంతః రందరాశీః తనకశిఖరిణో మేఖలాసు స్థలంతః
 దూరం దూర్వాస్థలోక్తా మరతతదృషది స్థాప్నవోయన్నయాతాః
 పూష్టోఽశ్వాః పూరయన్వస్తదవతు జవనైర్హుంత్వతేనాగ్రగో మః

పద్యం

గగనగంగానదీ క్రమ సైకతరాశి
 పెగలక గిట్టలు దిగబడంగ
 మిట్టపల్లములైన మేరుపర్వతభూమి
 విషమ ప్రదేశాల వెడలలేక
 మరతతద్యుతిలోన మధుశాద్వలభ్రాంతి
 వడివడి ముందుకు అడుగుపడక
 చారు శీతల వాత వారివాహ చ్చాయ
 ప్రక్కదారులలోకి పట్టిలాగ
 సక్రమంబుగ నదలించి సైంధవముల
 స్వందనము తోలుకొనివచ్చె అరుణమూర్తి
 సూర్యసారథి గరుడాగ్రజుండు అడుగొ!
 తమ్ముడా! తెమ్ము అర్చ్య పాద్యములు పూలు !

న్యాయ

అడుగో ! సూర్యసారథి సూర్యాశ్వాలను అదిలిస్తూ రథం తోలుకువస్తున్నాడు.

అది ఆకాశగంగాప్రాంతం. అశ్వాలు ఆ సైకత తీరాలలో గిట్టలు కూరుకొనిపోగా వేగంగా పరువెత్తలేకపోతున్నాయి. అది మేరుపర్వతప్రాంతం. ఆ ప్రదేశమంతా ఎగుడుదిగుడుగా విషమంగా ఉన్నది. అక్కడ ఆ సూర్యరథాశ్వాల గమనం సక్రమంగా సాగటం లేదు. ఎంత జాగ్రత్తగా నడుస్తున్నా గతిభంగం అవుతున్నది.

అవి మరకత మణిమయ ప్రదేశాలు. ఆ ఛాయ చూస్తుంటే పచ్చని శాద్యలం చక్కగా వ్యాపించినట్లుంది. అది పచ్చగడ్డి అని మేయటానికి మెడలుచాచి ఆ అశ్వాలు అగి అగి నడుస్తున్నాయి.

ఇలా బాధలలో ధ్రుమలలోపడిన గుఱ్ఱాలను తన హుంకారంతో అదిలించి వేళ అతివ్రమించకుండా సారథి సారథ్యం చేస్తున్నాడు. ఆ అరుణుడు అందరి కష్టాలు తొలగించుగాక!

★

★

“దినాధిపతయే నమః”

సూ ర్య ర థ ము

62. శ్లోకం

పీనోరః ప్రేరితాభ్రైశ్చరమఖురపుటాగ్రస్థితైః ప్రౌతరద్రా
వాదీర్హంగై రుదస్తో హరిభిరపగరాసంగ నిశ్శబ్దచత్రః
ఉత్తానానూరుమూర్ధావనతి హతభవద్విప్రతీప ప్రణామః
ప్రప్లాహే శ్రేయోవిధత్తాం సవిత్తురవతరన్తోమపిఠీంరథో వః

పద్యం

వారువాలైవచ్చు వారివాహములను
యెదల రాపిడిచేత ఎగురగొట్టి
వెనుకగిట్టలు తూర్పురసకాదిపై పూని
పరుగువేగాన ఉప్పరమునెగసి
అత్యంత శుభలక్షణాయ తాఱానేయ
వ్రాతమ్ము భాస్కర రథములాగ
భూతధాత్రిని ఇంతముట్టర ధ్వనిలేక
ఏకచక్రరథమ్ము నింపునొలుక

ప్రతిభచూపు అసూర సౌరథ్యమందు
చిత్రభానుని పరమపవిత్ర రమ్మ
రత్నదీప్తుల కాంచన రథము వచ్చె
రత్న నీరాజనం వీయరా! కుమార !

వ్యాఖ్య

అదిగో! ఉదయమవుతున్నది. అభ్యుదయమవుతున్నది. సూర్యరథం తూర్పుకొండశిఖరాల పైనుంచి వస్తున్నది.

గుర్రాలు తమ గమనవేగంవల్ల విపులవజ్రాలతో జీమూత సమూహాలను చెదరగొడుతున్నాయి. ఆ అశ్వాలు పరువులుతీస్తూ ఉదయాద్రిపైన వెనుక కాళ్ళ గిట్టలుమాత్రం ఒక్కసారి ఆనించినట్లు తోస్తున్నది. ఆ గుర్రాల శరీరాలు సుదీర్ఘాలు. సువిశాలాలు, సుందర ఆయతాలు.

అలాంటి సర్వశ్రేష్ఠ గంధర్వజాతి హయాలు కనుకనే అవి నిత్యం సూర్యరథాన్ని బాగలుగుతున్నాయి.

ఆ రథం ఏకచక్ర శోభితం. ఆ స్థందనానికి ఎదురులేదు. ఆ రథం చక్రాలకు అసలు రోదలే ఉండవు. అలాంటి అత్యద్భుత రథాన్ని అతివేగంగా చాకచక్యంగా సారథి నడుపుతున్నాడు. ఆ వేగగమనంలో అనూరుని సమస్కారమును అందుకొంటున్న ఆ సూర్యరథం మీకు సకల శుభాలను అనుగ్రహించుగాక !

★

★

“రథ యుక్త్యాఽధితిష్ఠతి”

—తైత్తిరీయం

61. శ్లోకం

భావంతౌఘభవంసదీక్షావిధి గురువహతా ప్రాచ్యహస్రం కరాణా
మర్యష్టా యో గరియఃపదమతులమపానీయతాధ్యాసనేన
స శ్రాంతానాం నితాంతం భరమివ మరుతామక్షమాణాం విసోధుం
స్థంధాత్స్కంధం ప్రజనోష్ఠ వృజిన విహతయే భాస్వతస్సంధనోఽస్తు

పద్యం

కర్కశ గాఢాంధకార సందోహమ్ము
కూకటిప్రేళ్ళతో కూల్చివేయ
నిత్య నిరంతర సత్యదీక్షనుబూని
వేల మయూఖాలు వెన ధరించి
ప్రాచీన సువిశాల పర్వతారణాలు
వీక్షణమ్ములచే పరీక్షచేసి
మారుత స్కంధాల మారుచు జనుచున్న
తేజోవిరాజిత వాజులున్న

అరుణ సారథి వచ్చుచున్నట్లు తోచె
రథపతార దీధిచులు దర్శనమొసంగె
స్యందనం బల్లదే వచ్చె అదిగొ చూడు
రత్న నీరాజనం బీయరా! కుమార !

వాక్య

అదిగో! వెలుగుపట్టాలపై పరువెత్తుకు వస్తున్న కాంతిరథం. అది సూర్యరథం. మూర్తాండుని మహారథం. మానవజాతి మనోరథం వస్తున్నది వస్తున్నది !

అది అజ్ఞాన అంధకారబంధురాన్ని హతమార్చే రవిరథం. అదిత్య సత్యమూర్తి అధిరోహించి జైత్రయాత్ర సరిపే అందాల స్వందనం. అది మహాభారం. దానిని లాగటంకూడా చాలాకష్టం. దానికి చక్రం ఒక్కటే. సమర్థవంతాలై హరిదశ్యాలు సయితం లాగ లేక అలసిపోతుంటాయి.

అవి జాతి జవనాశ్యాలు. అయినా నిత్య పరిశ్రమవల్ల చాక చక్యంతో రథాన్ని లాగుతున్నాయి. అందుకని ఆ అరదం మారుత స్కంధాలపై మారుతూ మారుతూ నడుస్తుంటాయి. మహావేగంగా హయాలు పయనిస్తున్నాయి.

ఆ రథ కాంతులు ప్రజల పాపతమస్సులను పటాపంచలు చేయుగాక !

★

★

“రథే నోదరపత్మనా”

—తైత్తిరీయం

64. శ్లోకం

యోక్తీభూతాన్ రథస్యగ్రసిమమిషప్యరో దండశూకాన్ దధానో
ద్యేధావ్యస్తాంబువాహాపశిపిహిత బృహత్పక్షి పక్షేప శోభః
సావిత్రస్సృందనోఽసౌ నిరతిశయ రయ ప్రీతీతానూరురేనః
క్షీపీయో యో గరుత్మానివ హరతు హరీచ్ఛావిధేయప్రచారః

పద్యం

పగ్గాలపాములన్ పట్టిమింగెడి వైన
తేయశతాంగమ్ము తెన్ను మెరసి
జీమూతవాతాల వోమబీభుల వాడి
పక్షద్వయము పీచి బాగుచేసి
గమనాతిశయమున గరుడాగ్రజుని మది
తెంతయో అమిత సంతృప్తిగూర్చి
హరి మనోభావాలునెరిగి మనోహర
ప్రమాణ్యపద్ధతి పదములాన్చి

గమనభంగిమలందలి గరిమ హెచ్చ
ప్రార్థిశాభూమి పరమపావనముచేసి
వచ్చుచున్నది దినకర స్వర్ణ రథము
రత్న నీరాజనం బీయరా! కుమార !

వ్యాఖ్య

అదిగో! విభావరుడి విజయరథం. ప్రజలకు చెలుగులుచూపే పవిత్రరథం. అది అచ్చు గరుడాళ్ళారుపలె ఉన్నది. ఆ స్థందనం అందమే వేరు. ఈ రథానికి గరుత్మంతుడిచీ ఎన్నో సౌఖ్య లున్నాయి.

రథానికి రథు త్రొక్కుగా ఉన్న సర్పాలను తినడానికి గరుత్మంతుడు ముందుకు దూకుచున్నాడా అన్నట్లు రథం ముస్తూం దుకు పయనిస్తున్నది. ఆ రథ గమనవేగానికి మేఘపటలె రెండుగా పీలి గరుడాళ్ళారుడి ఉభయపక్షాలపలె ఛాసిస్తున్నాయి.

ఆ స్థందన గమనం అరుణసారథి అంతరంగానికి ఆనంద కారణంగా అనిపిస్తున్నది. ఆ గరుడరథం హరి ఇచ్చపై నడుస్తున్నది. గుడ్డాలు కోరికతీర తమ తమ ప్రతాపం చూపిస్తున్నాయి. గరుడు డుగా ఉన్న ఆ రథం హరి సంకల్పానుగుణంగా నడుస్తున్నది.

గరుత్మంతునివంటి ఆ సూర్యరథం పాపజాతిని పారద్రోలు గాక!

★

★

“శన్నోభపత్వర్యమా”

—తైత్తిరీయం

65. శ్లోకం

ఏకాహేనైవదీర్ఘం, త్రిభువనపదవీం లంఘయనోష్ఠి లఘిష్ఠః
 పృష్ఠే మేరోర్గరియాన్ దళితముణిద్వషద్విష్టంషి పింషింశిరాంసి
 విశ్వసేష్ఠివో పరిష్ఠాదపిచ పునరథస్తాదివాస్తాదిమూర్ఢ్ని
 బ్రథ్నస్యావ్యాతస్సజాతో దురధిగమపరిస్పందనః స్వందనో వః

పద్యం

దివసమ్ముతోపలే దీర్ఘత్రిభువనాలు
 లంఘించు జవముతో లఘువులైన
 ఐహిక రర్కశ మేరుపర్వత వజ్రాల
 పరిమర్దనముచేత గురువులైన
 భువనమ్మునకు శిరోభూషణ శ్రేష్ఠమై
 మెరుగులీనుటచేత మీదునైన
 అస్తశైలముజేరి అఖిల విశ్వమున కం
 ఘ్రిముణియగుటచేత క్రిందునైన

సూర్యరథమది వచ్చెను చూడవోయి!
 లఘువో - గురువో - మింటివయి వ్రేలాడునదియే -
 క్రిందినూపురందైనదో - సందియంబె
 రత్న నీరాజనం బీయరా! కుమార !

వ్యాఖ్య

అదిగో! రమణీయ రవిరాజ రథం వస్తున్నది. పస్తూ పస్తూ ఎన్నెన్నో శుభములను తెస్తున్నది. ఆ రథం తత్త్వం తెలిసికొనటం ఎవరికీ సాధ్యంకాదు.

ఆ సూర్య స్యందనం ఒక్కరోజులోనే త్రిభువనమంతా అతి సులభంగా ప్రయాణించేసి “లాఘవం” ప్రదర్శిస్తున్నది. ఆ స్యందనం మేరుపర్వతంపైనుండే వజ్ర మణిమయ శిఖరాలను చక్ర ఘాతాలచేత చూర్ణంచేసి తన “గౌరవం” నిలుపుకొంటున్నది.

ఆ రథం విశ్వం ఊర్ధ్వభాగంపై విశిష్ట విలక్షణ కాంతులతో విరాజిల్లుతున్నది. సాయం సమయంతో అస్తాద్రినిజేరి విశ్వానికి క్రింది భాగంలో సంచరిస్తున్నది.

ఈ రథం తత్త్వం ఎవరికీ అర్థమయ్యేదికాదు. ఇది లఘువో, గురువో, సర్వోపరియో, సర్వమూలప్రాయమో తెలియటంలేదు. ఇటు వంటి అంతుపట్టని పరమాత్మ తత్త్వంగల సూర్యరథం ప్రజలను సంరక్షించుగాక !

★

★

“దేవాసుర నమస్కృతాయ నమః”

16. శ్లోకం

దూర్ఘస్యైగ్రగ్రహాణి భృజపటపపనాందోశితేందూనియూరం
రాహౌగ్రాసాఖిలాషాదనుసరతి పునర్దత్తచక్రవర్తిభాని
శ్రాంతాశ్చైశ్వాస హేలాధుతవిబుధధుసీ నిర్దురాంభాసిభద్రం
దేయాసుర్వో దవీయో దివిదివనపతేన్మందనప్రస్థితాని

పద్యం

ఉన్నతశిఖరాల ఉష్ణరశ్ములచేత
దుష్టగ్రహాలను తోలివైచి
వైజయంతీ పట వాతోద్భూతముచే
లీల చంద్రుని రదిలించి మించి
మింటి మెట్టలలోన మ్రింగవచ్చెడి రాహు
పునకు చక్రవర్తి తొనరజేసి
తూర్పుతురంగాల నూర్పుగాడ్పులచేత
గగనగంగాధార రెగురగొట్టి

విష్ణు పదమున కాంచులు విస్తరింప
చిత్రచిత్రముగా మహాచిత్రభాను
రథము వచ్చెను అరుణ సారథ్యమందు
తత్పు నీరాజనం బీయదా ! కుమార !

వ్యాఖ్య

అదిగో! మహారథం. మానవుల మనోరథం. సూర్యరథం. ఆకాశ మహాపథంలో విశ్వోపకారియై అరుణరథం వస్తున్నది.

అదిగో! రథం అగ్రభాగం బాగా ప్రకాశిస్తున్నది. ఆ ప్రకాశంలోని తేజోజ్వాలలు కుజగ్రహాలకు అశనిపాదాలాతున్నాయి. అదిగో! రథంపైన సౌవర్ణపతాకం మెరుస్తున్నది. ఆ జెండా రెపరెపల గాలికి చంద్రుడంతటివాడు చలించిపోతున్నాడు.

అదిగో! ఆ ప్రక్క చాటుచాటుగా వచ్చేది రాహువు. సూర్యుణ్ణి మ్రుంగాలని వాడి దురాలోచన. పొంచిపొంచి వస్తున్నాడు. వాడికి సూర్యరథం ముఱల చక్రబాధ కలిగిస్తున్నది. అదిగో! సూర్యాంశులు ఉదయంనుండి పరువెత్తి పరువెత్తి బహలికలుచేంది నిట్టూరుస్తున్నాయి పాపం! ఆ వేడివేడి నిట్టూర్పులకు ఆకాశ గంగాజల తరంగాలు చెదిరిపోతున్నాయి.

సూర్యరథం ఎంత అందంగా వస్తున్నది. బంగారుగంటలు మ్రోగుతున్నాయి. ఆ కింకిణీధ్వనులు ఆ రథగతులు ప్రజలకు సుగతులు కలిగించుగాక !

★

★

“నమోద్యతే నమః”

67. శ్లోకం

అక్షరజ్ఞం నిబద్ధప్రతిసరపలయైర్వ్యయంతో యుగాగ్రం
 ధూస్తంభే దత్తధూపాఃప్రహితనుమనసో గోచరే కూబరస్య
 చర్చాంచత్రే దళతోమలయఃరజసా సిద్ధపద్మప్రసంధ్యం
 పందంతే యం ద్యుమార్గే స నుదతు దురితాన్యంశుమత్యందనో వః

పద్యం

చక్రాల వేగమ్ము చకచకాసాగగా
 అక్షమ్ములకు సూర్య రక్షగట్టి
 కత్తలాని మెడల కాడిఅంచులకును
 రమణీయమైన తోరములుచుట్టి
 అందాలు చిందాడు స్యందనమ్మున కగ్ర
 భాగాల కగరు ధూపములుపెట్టి
 చక్రాల ఇరుసుకు చందన ద్రవముతో
 దినము దినమ్ము తందియనపెట్టి

అరుణసారథి రథము తయారుచేసి
 తెచ్చుచున్నాడు వేల్పు ముద్దయలు మ్రొక్క
 మూడులోకాలవాసులు పూలుజల్ల
 రత్న సీరాజనం వీయరా! కుమార !

వ్యాఖ్య

అడుగో! అరుణ అనూరుడు రథం నడుపుకొని వస్తున్నాడు. ఎంత పెద్ద రథం అది. అది విశిష్టంగా విలక్షణంగా వినూత్నంగా విరాజిల్లుతున్నది. అది ఆకాశాన ఎంత సోయగంగా నడుస్తున్నది.

ఆకాశంలో నిద్ద సీమంతినీమణులు అరదం బండి కంటికి రత్న రట్టారు. సురవరూఢినీమణులు రథం కాడి అంచులకు మంగళ కరంగా మాలతీ మల్లికా మాలలు కట్టారు. ఆ భామామణులు రథం ముందుభాగంలో నిలబడి అగరు ధూపాలువేసి దిష్టి తీశారు.

ఆ కాంతామణులు కాడికట్టే నొగలతో పుష్పమాలికలు అలంకరించారు. ఆ చందనగంధులు చక్రానికి చందనం పూసి పూసిస్తున్నారు. ఇలా రోజూ మూడువేళల ఆ ఇంతులు పూజింతులు పెట్టి ఆదిత్య రథానికి అలంకరిస్తారు. అలా ఆ పూజోణులు రథాన్ని రంగరంగవైభోగాలతో అర్చించి అంజలిఘటేస్తున్నారు.

అటువంటి మహామణిమంజుల మహిమాన్విత మార్తాండ రథం మనోవేగంగా వస్తున్నది.

★

★

“మంగళ మస్తు”

68. శ్లోకం

ఉత్క్లిష్టస్వర్ణరేణు ద్రుతఖురదశితా పొర్స్వయోశ్చశ్చదశైవి
రశ్రాంతత్రాంతచర్రత్రమసిఖిలమిలన్సేమినిమాన్న భరేణ
మేరోటూర్థస్వస్థుం వో విభుటయతు రవేరేకపిథి రథస్య
స్వోష్మోదక్తాంబురిక్తప్రకటిత పులిన్తోధూనరా స్వర్థుసీప

పద్యం

గురాల గిట్టల క్రూరభూతమ్ముల
స్వర్ణపాషాణాలు చూర్ణమయ్యె
నిరతమ్ము చక్రాలు దొరలు తాకిడిచేత
లోతుగా రహదారి గోతులుపడె
అధిక నిదాఘమ్ము అగ్నిని పిరడిమ్ము
వనమెండి పులిసముల్ బయటపడెను
స్వర్గంగ ప్రవహించు సర్వప్రదేశాలు
రిత్తయై పలుధూసరితములయ్యె

ఏరమార్గాన కడు ముండుతెండలందు
మేరుపర్వత శిఖరాలమీద నుంచి
ద్వాదశాత్ముని అరదమ్ము వచ్చుచుండె
రత్న నీరాజనం బీయరా ! కుమార !

వాకిఖ్య

అదిగో! తూర్పుదిక్కున బంగారురజం ఉవ్వెత్తుగా లేస్తున్నది. ఆ వచ్చేది సూర్యరథం. అది రథగమన చక్రధూళి. ఆ దృశ్యం ఎంత మనోహరంగా ఉన్నది.

గుర్రాలు పరువెత్తుతూ వాడియైన ఇసుప గిట్టలతో మేరు పర్వత శిఖరాలను చూర్ణం చేస్తున్నాయి. ఆ చూర్ణం తూర్పు దిశాం గణం అంతా వ్యాపించింది. రథచక్రాల పట్టాల అంచులు తగిలి ఎడతెగని రాపిడివల్ల కాబోలు దారి అంతా గోతులుపడ్డాయి. చక్రాలు కూడా గౌరవం కలవే. ఆ దారికాని దారిలో అనూరుడు కాబట్టి రథాన్ని నడుపగలుగుతున్నాడు.

రథం వేడిమితగిలి ఎక్కడ నీరు అక్కడే ఇగిరిపోతున్నది. అందుచేత ఇసుకదిబ్బలు బయలుపడ్డాయి. ఆకాశ గంగానదీ తీర భూములు నీరెండి భూశిథూసరితాలైనాయి. ఇది సూర్యరథ ప్రభావం.

సుమేరు గిరిశిఖరం పై భాగాన రథమార్గం ఒకటే కనిపిస్తున్నది. ఆ ఏకచక్రమార్గం ప్రజలను సన్మార్గంలో నడుపుతోంది!

★

★

“వివస్వతే నమః”

69. శ్లోకం

నంతుం నాకాలయానామనిశముపయతాం పద్ధతిః పంక్తిరేవ
క్షోదో నక్షత్రరాశేరవృశరయమిశ చ్చక్రపిష్టస్య ధూళిః
హేషాప్రాదో హరీణాం సురభిభరిదరీః పూరయన్నేమినాదో
యస్మావ్యాత్రిప్రధానో స్స దిపి భువి యథావృత్తచిహ్నోరథో .వ

పద్యం

సతతమ్ము సాష్టాంగనతు లరహిణముసేయు
సురసంఘమన్నదే సరణికాగ
సత్వరమ్ముగవచ్చు చక్రవేగమ్ముతో
నలుగు సక్షత్రాలు ధూళికాగ
గుహాలతో మూర్మోగు గుర్రాల సకిలింపు
కేతి చక్రమ్ము త్రేంకృతులుకాగ
చిహ్నముతో కనిపింపచేయుచు వచ్చెడి
దిపము సైతము పెద్ద అపనిరాగ

శ్రీఅనూరుడు సారథి ప్రీతినడుప
ద్విజవరేణ్యులు వేదాలు విశదపరుప
తపకులీనుచు సూర్యరథమ్ము వచ్చె
రత్న నీరాజనం దీయరా ! కుమార !

వ్యాఖ్య

రథం భూమిమీద పయనించేటప్పుడు మార్గం తెలుసుకో
టానికి భూమిపైన ఏబో కొన్ని చిహ్నాలు కనిపిస్తాయి. కానీ ఆకాశ
మార్గాన గుర్తులేమిటి? దేవతల వరుసలు - నక్షత్రదూళి - పొలపుంత
మార్గం - మయూరక్రేంతారాలు ఇవి సూర్యమార్గపు చిహ్నాలు.

అదిగో! అటువైపు అపరంజి వెలుగులు ప్రసరిస్తున్నాయి.
తోకబాంధవుని రథం వస్తున్నది.

సూర్యదేవుడు వస్తాడని సురకోటి అంతా నిలబడి అంజలి
ఘటించి ఆదిత్య హృదయం పఠిస్తూ ప్రతీక్షిస్తున్నది. స్వామికి అర్ఘ్య
పాద్యార్చనకై బారులుతీరారు దేవతలు. అందువల్ల ఇదే మార్గమని
తెలుస్తున్నది. రథచక్ర ధాటికి లక్షల నక్షత్రాలు చూర్లమై సన్నని
దూళిగా తయారయ్యాయి.

గుఱ్ఱాల సకిలింపు ధ్వనులే మేరువర్షిత గుహలలోపల
నేమిధ్వనులుగా వినబడుతున్నాయి. ఆకాశంలోమాడా భూమిమీదలా
మార్గచిహ్నాలను కనిపింపజేస్తున్న సూర్యరథం శుభముల నొసగుగాక.

“భువనేశ్వరాయ నమః”

70. శ్లోకం

నిస్సంధానాం విమానావశితతదివాం దేవబృందారకాణాం
బృందైరానందసాం దోద్యమమపివహతాం విందతాంవందితుం నో
మందాకిన్యామమందః పృథినభృతి మ్మదుర్మందరే మందిరాభే
మందారైర్మండితారం దధదరి దినకృతస్యందనస్సొన్నుదే వః

పద్యం

నైకతమెక్కుడో ఆకాశగంగలో
నైతమ్ము మందమ్ము నైవకుండ
పరమసంతోషాన పదువెత్తుకొనివచ్చు
అమరముఖులకును ఆపకుండ
బహుళ విమానాలవచ్చువారలపైన
మందరాద్రి చిరాతుచెందకుండ
ఆనంద మందార హారాలు అర్పించు
వీరహారతులను వీడకుండ

లాంఛనములు చక్రాల అలంకరించి
నవ్యరీతుల సారథి నడుపుచుండ
అరుగుదెంచెను అందాల అరుణరథము
రత్న నీరాజనం భీయరా! కుమార !

వాక్యము

అదిగో! అరవిందబంధుని అరదం. ఎంత అందంగా వస్తున్నది. ఎంత కాంతిమయంగా ఉన్నది!

రథం వచ్చేమార్గం ఆకాశగంగా సైకత ప్రదేశం. ఇసుకలో కూరుకుపోతున్నాకూడా రథ గమనజేగం తగ్గటంలేదు.

అదిత్య సత్యభగవానుడు వస్తున్నాడని పూజాప్రసాదంజలి సమర్పిద్దామని ఆనందంతో అమర ముఖ్యులు పరుగెత్తుకొని వస్తున్నారు. క్షణకాలంలోనే ఆ రథం అగకుండా వెళ్ళింది. అర్చనాపకాశం లభించలేదే అని అమరులు దిగులుపడ్డారు.

కొందరు పట్టువిడువక ఎలాగైనా ప్రభువు సర్పించాలని విమానాలలో విభాకరరథం వెంటపడ్డారు. సగరతుల్యమైన మందరగిరి దగ్గర జేగం కాస్త తగ్గటంవల్ల వారికి అక్కడ అర్చనాపకాశం లభించింది.

అమరావృత అందిన రథం, చక్రాలు, అకులు, తడు శోభాయమానంగా ఉన్నాయి. ఆ పూజారథం మీ మనోరథం నెరవేర్చుగాక!

★

★

“రశ్మిభావనా య నమః”

71. శ్లోకం

చక్రీ చక్రారపంత్తం హరిరపిచ హరీన్ ధూర్జటిర్ధూర్జజాంతా
నక్షం నక్షత్రనాథోఽనుజమపి కరుణః హరేరాగ్రం కుచేరః
రంహస్సంఘస్సూరాహం జగదుపత్తకయే నిత్యయు వ్రస్య యస్య
స్తోతి పీతి ప్రసన్నోఽస్య హమహిమరుచేస్సోఽవతాత్సర్వందనో వః

పద్యం

శక్తిసంపన్న మౌ చక్రకంత్తిని జేరి
చక్రాయుధుడు అవ్వసన్నుతింప
కాంధోఽ బాష్ణావ గంధర్వముజేరి
హారహాసనరాజు క్రస్తుతింప
వన్నెలీను శతాంగ జైజయంతిని జేరి
చంద్రమౌళిస్వామి జయముపలుక
అతి ముఖ్యమైనట్టి అక్షరందముజేరి
నక్షత్రనాథుడు గురులు సేయ

అరుణసారధికి పదుణు ఉంజలింప
కూబరమ్మును ధనదుడు కూర్చికొలువ
శీఘ్రమున సురల్ పొగడ - విచ్చేసె రథము
రత్న నీరాజనం బీయరా! కుమార !

వ్యాఖ్య

అదిగో! అది సూర్యభగవానుడి మహిమాన్ని తమైన మహా రథం. వివస్వత మహారాజరథం. విశ్వమంగళ విహితం విలాస విజయ రథం. జనోపకృతి కావించే మనోరథం.

ఆ సూర్య స్వందనం చక్రపుటాకుల్ని శ్రీమహావిష్ణువు స్తవంచేసి నిత్యనూతనం చేస్తుంటాడు. ఆ ఆదిత్య మహాశ్వాలను దేవేంద్రుడు నిత్యం పూజాపారిజాతాలతో అర్చిస్తుంటాడు. ఆ సప్తా శ్వుడి శతాంగం అగ్రధాగాన ప్రకాశించే స్వర్ణపతాకాన్ని శంకర స్వామి స్మరిస్తూ ఉంటాడు.

ఆ అరుణమూర్తి రథచక్రం బండి కంటిభాగాన్ని అమృ తాంశుడు అనుక్షణం కనిపెట్టి ఉంటాడు. ఆ ప్రభాకరస్వామి విజయ రథసారథియైన అరుణుణ్ణి వరుణుడు స్తుతి చేస్తుంటాడు. ఆ మూర్తాం డుడి రథపు కాడి గట్టు నొగ ప్రదేశాన్ని కుచేరుడు. కాపలా కాస్తుం టాడు. ఆ త్రయీతనుడి లేటి బేగాన్ని దేవతాబృందం అంతా పంది మాగధులై స్తవం చేస్తుంటారు.

ఇలా దేవదేవాధిపతులు సూర్యరథ రక్షణ కావిస్తున్నారు. తోకోపకారంకోసం నిత్యం శ్రమించే త్యాగదీవికి సహాయపడి సత్క రింపనివారు ఎవరుంటారు.

“సర్వదేవాత్మకాయ నమః”

72. శ్లోకం

నేత్రాహినేనమూలే విహితపరికరస్సిద్ధసాధ్యైర్మరుద్భిః
 పాదోపాంతేస్తుదోలం బలిహరిరథసాకర్షణాద్వృద్ధవేగః
 భ్రామ్యన్వోవోమాంబురాశావశిశిరిరకిరణస్యందనస్సంతతం వో
 దిశ్యల్లక్ష్మీమతుల్యమతులితమహిమేవాపరో మందరాద్రిః

పద్యం

సుందరాకాశమ్ము సువిశాల సంధ్రమై
 రవితేరు మందర భ్రాంతియుండె
 వికలుడౌ సారథి విహిత పరికరాల
 సారథ్యమున సుప్రశస్తినందె
 రథమందరమ్ము తురంగ కింపురుష సా
 ధ్యులచేత మధుర సంస్తుతులనందె
 బలిహరికర్షణా బద్ధమై రథ మంద
 రాకాశ శీఘ్రమ్ము అతిశయించె

మందర గిరీందమా? రవి స్వందనంబ?
 అనిన విధముగా విష్ణుపదార్థియందు
 రథము ఏతెంచుచుండె శీఘ్రమ్ముగాను
 రత్న నీరాజనం బీయరా! కుమార!

వ్యాఖ్య

అదిగో! ఆకాశం అపార పారావారంగా శోభిస్తున్నది. అందులో సూర్యరథం మందర పర్వతంవలె దధిభాండంతో కప్పం రీతిగా తిరుగుతున్నది.

మయూర మహాకవి ఆ దృశ్యాన్ని కమనీయంగా కల్పన చేశాడు. నేత్రాహినీనుడు అని శ్లేషనిబంధించాడు. వికలుదైన అనూ రుడిచేత రథం బాగా బాగుచేయబడింది. నేత్ర అహిజనుడు కరచరణాలులేని సర్పరాజు మందర మహీధర మూలభాగానికి కప్పపు త్రాడువలె కట్టబడ్డాడు. అని రెండర్థాలు అమరినాయి.

రథచక్ర సమీపంలోను, రథచక్రాలకు నిద్దులు సాధ్యులు పూలుచల్లి పూజ చేస్తున్నారు. మందరగిరికి దేవతలు పూజలు చేస్తున్నారు.

రథం బలమైన హరిదశ్వాలచేత కర్షణబద్ధమై ప్రయాణిస్తున్నది. మందరం బలి అనే రాక్షసరాజుచేత హరి అనే ఇంద్రుడిచేత కర్షణబద్ధమై వేగంగా గిరగిరా తిరుగుతున్నది.

మందరగిరిపంటి సూర్యరథం మానపుల మనోరథాలను తీర్చి మనోవేదనలను తొలగించుగాక !

★

★

“సారథిగాయ నమః”

సూ ర్య మం డ ల ము

73. శ్లోకం

యజ్ఞాయో బీజమహ్నిమపహతతిమిరం చక్షుషామంజనం య
ద్వారం యన్ముక్తిభాజాం యదఖిలభువనజ్యోతిషామేకమోకః
యద్వృష్ట్యంభోనిధానం ధరణీరససుధాపానపాత్రం మహద్య
ద్దేశ్యాధీశస్య భాసాం తదవికలమలం మంగళం మండలం వః

పద్యం

దివన కేదారాల తీరుతియ్యమ్ముల
వెలుగుపంటకు మంచివిత్తనమ్ము
అంధకారంబెల్ల అపహరించుటకుగాన్
అక్షియుగమ్మున కంజనమ్ము
అపవర్గధామమ్ము అరుగుదెంచెడి పరి
వ్రాజకులకు మహాద్వారసీమ
లోకమ్ములోగల శోకభీకరమైన
హరితేజములకు ఏకాశ్రయమ్ము

వర్షజలముల కాధార హర్షధార
వసుమతీసిరుద్రావెడు పానపాత్ర
అట్టి సూర్యమండల మదే ! అంజలించి
దర్శనము చేసికొమ్ము ఆదర్శబాల !

వ్యాఖ్య

అదిగో ! ఆ కనిపించేది సుందర సుదీర్ఘ సువిశాల సువర్ణ సూర్యమండలం. అది సుప్రభావంతము.

ఆ అర్కమండలం అహస్సులకు అద్భుతావహమైన అంత ర్భీజం. ఆ భాస్కరబింబం జీవకోటి నేత్రాలకు అంజనౌషధం. ఆ జ్యోతిర్మయమండలం యోగులకు భక్తులకు ముక్తిపుర ప్రవేశార్హత కలిగించే జ్ఞాతాతౌరణద్వారం. ఆ తేజోమండలం జగత్తులోని సకల కాంతిపుంజాలకు ఏకైకాశ్రయ కేంద్రస్థానం.

ఆ ఆదిత్యమండలం సకలవర్షాలకు హేతువు. సర్వ జల రాశికి ఆధారం. అది సకల చరాచరకోటి పృథ్విమీదగల నీటిని త్రావే సుధా పానపాత్ర.

అది అఖండ సూర్యమండలం. ప్రచండ తేజోరాశికళం. అది మంగళాలకు మారుపేరు. అది సంపూర్ణ శ్రేయస్సులు అందించే ఆదిత్య చక్రం.

“భాస్కరాయ నమః”

74. శ్లోకం

వేటావర్తిష్టానింధోః పయబ్రవ ఖమివార్ధోదతాగ్ర్యగ్రహోడు
స్తోకోద్ధిన్నస్య చిహ్నప్రసవమివ మధోరాస్యమస్యస్మనాంసి
ప్రాతఃపూట్టోఽశుభాని ప్రశమయతు శిరశ్శేఖరీభూతమద్రేః
పౌరస్యస్యోద్గధస్తి స్తిమితతమతమఃఖండనం మండలం పః

పద్యం

రత్నాకరమువోలె రసరాజమై భవ్య
వేటాంతరములందు వృద్ధిబొంది
ముత్యాలకడలియై ముచ్చటగొల్పుచు
గ్రహములపీఠమై గరిమమెరసి
చైత్రర్తుప్రారంభజనిత కోరకములై
ఆకాశపనముల అందగించి
ఉదయపర్వతరాజ్ఞి ఉత్తమాంగమ్ముపై
రంజితరత్నమై రమణకెక్కి

గగనసరసిలో కమలమై కళలు చిలికి
తూర్పు పైదలి తిలకమై దోరగించి
మరి ప్రకాశించె దినకర మండలమ్ము
దర్శనము చేసికొమ్ము ఆదర్శబాల !

వ్యాఖ్య

అదిగో! సూర్యమండలం. ఈ అఖండ జ్యోతిర్మండలం తూర్పుకొండపై దర్శనీయంగా ఉన్నది. కన్నులపండువ చేస్తున్నది.

అది పాలసముద్రంవలె బేలాపర్చిష్టువు. సీయమిత సమయాలలో అభివృద్ధి చెందుతుంది. అకాశంవలె నిర్మలంగా ప్రకాశిస్తున్నది. అది అన్ని ప్రధాన గ్రహకేంద్రాలకు నివాసస్థానం.

ఆదిత్యమండలం వనంత ప్రారంభంవలె స్వచిహ్న ప్రసవాలను దర్శింపజేస్తుంది. మండల కాంతిన్నర్వకు కొన్ని పుష్పాలు వికసిస్తాయి. పుష్పాలు ప్రభాకరమండల మండితాలు. మరికొన్ని సూర్య చిహ్నతావిర్భవాలు. భానుడికి పద్మసీవల్లభుడు, లోకబాంధవుడనే పేర్లు అందుకే వచ్చాయి.

భానుమండలం మానవమానసాలకు మహానందం కలిగిస్తుంది. ఆ భాస్కరమండలం ఉదయవేళ పూర్వపర్వత శిఖరాలకు అలంకారాభరణం. ఆ సూర్యమండల కిరణాలు జీర్ణిద్విధా ప్రకాశింపాలి.

అది ఆదిత్యమండలం. అశుభాలను అణచివేయటంలో అద్వితీయం. అంజలి ఘటించండి.

★

★

“బ్రహ్మణే నమః”

75. శ్లోకం

ప్రత్యుప్తస్తప్తహేమోజ్జ్వలరుచిరచలః పద్మరాగేణ యేన
జ్ఞాయః కింజల్కపుంజం యదశికులశితేరంబరేందీవరస్య
కాలవ్యాళస్యచిహ్నం మహితతమమహామూర్ఖిరత్నం మహద్య
ద్దీప్తాంశోః ప్రాచరవ్యాత్తదవితలజగన్మండనం మండలం వః

పద్యం

తప్తకాంచన పూర్వ ధరణీధరమ్ముపై
కట్టిన పద్మరాగమ్మువోలె
చదలేటి కల్వార షట్పదమ్ములమీద
సుడిగొను పసుపుపుప్పొడివిధాన
కాలపన్నగ శిరో నీలవర్ణము పైని
తనరారు అరుణ రత్నమ్ముభాతి
విశ్వసుందరి కంత విష్ణులప్రదేశాన
శుభకర మంగళసూత్రమటుల

విక్రమము లారబోసిన విధముగాను
పసుపు కుంకుమ కాతులు ప్రతిఫలింప
మంగళకరమ్ముగా సూర్యమండల మదె
దర్శనము చేసికొమ్ము ఆదర్శబాల !

వ్యాఖ్య

అదిగో! ఆదిత్యమండలం. ఎంత మనోజ్ఞంగా ఉన్నది. అది ఈ ప్రాతఃకాలంలో ప్రకృతికి బంగారు భాషణంలాగా ఉన్నది.

ఉదయ సమయంలో పూర్వదిశాభూమి బంగారు ముద్దవలె ఉన్నది. అందులో ప్రాచీన పర్వతంపై ప్రభాకరమండలం పద్మరాగ మణివలె భాసిస్తున్నది.

ఆకాశం నల్ల కలువవలె ఉన్నది. దానిమీద భ్రమర నీలిమ కాంతివలె వెలుగులు వ్యాపించినాయి. ఆ అశిరాజు నీలిమలపై తగులు కొన్న పుష్పాడి సముదాయమా అన్నట్లున్నది సూర్యమండల చ్చవి.

కాలము కాళీయ సర్పంవలె ఉన్నది. కాళీయుడి శిరముపై మహారత్నంవలె ప్రకాశిస్తున్నది ప్రభాకరమండలం. ఆ మండలం జగ త్తుకు మహామండనంగా మంగళతరంగా శోభలు విరజిమ్ముచున్నది.

అ సూర్యమండలం మహాప్రజరు మంగళములు అందించు గాక !

★

★

“విష్ణవే నమః”

కస్తాతా తారకాణాం పతతి తనురవశ్యాయవిందుర్యథేందు
 ర్విద్రాణా దృక్స్మరారేరురసి మురరిహిః కాస్తుభో నోద్గభస్తిః
 వహ్నేస్సాపహ్నవైవ ద్యుతిరుదయగతే యత్ర తన్మండలం వో
 మార్తాండీయం పునీతాద్ధివి భువిచ తమాంసీవ ముష్ణన్మహింసి

పద్యం

నక్షత్ర దీధితుల్ రక్షకుండునులేక
 తారాపథమునుండి తప్పుకొనగ
 శ్రీలక్ష్మీతమ్ముడు శ్రేష్ఠకళానిధి
 మంచుబొట్టు విధానమాటుకేగ
 నీలకంఠస్సామి నేత్రకల్లారమ్ము
 మొద్దునిద్దురజెంది మూతపడగ
 కమలనాభుని చుహికొస్తుభరత్కమ్ము
 విస్తుబోవుచు వెలవెల్లవోవ

వహ్నితేజమ్ములెల్ల అపహ్నవినప
 తిమిరము హరించి దివ్య తేజములుపెంచి
 అరుణముండల మల్లదే అరుగుదెంచె
 దర్శనము చేసికొమ్ము ! ఆదర్శదాత !

వాక్యము

అదిగో ! అది మార్తాండ మండలం, మంగళకరంగా సాక్షాత్కరిస్తూ అపరంజి కాంతులను విరజిమ్ముతున్నది. దిశలు సర్వం హరిద్రమయం. సవిత్వ కాంతిమయం.

అకాశ వీధిలో అదిత్యదేవుడి సత్యదీధితులు చూచి రేరాజు చిన్నబుచ్చుకొన్నాడు. ఆయన ముఖం ఆపగింజంత అయింది. ఇది గమనించి కానికాలం పచ్చిందని తారకలు తమదారి తాము చూచు కొంటున్నాయి.

సూర్యమండల తేజస్సు గమనించి దయాకరుడైన శంకరుని కన్ను నిదురలోకి వెళ్ళింది. వెన్నుడి ఎడపై కొస్తుభం కాంతులు కుంతితం కాసాగాయి. అగ్నిహోత్రుడు ఇది ఎవరి తేజస్సు అని ఆశ్చర్యపోతున్నాడు.

మార్తాండ మండలం దివి భువి అంతరాళాల అంతట మహా తేజస్సులను విరజిమ్ముతున్నది. తిమిరం ఎక్కడా నలుసంత దూడా రనిపించటంలేదు. ఎంత మంచిరోజులు వచ్చాయి మానవాళికి! అజ్ఞా సాంధరారం అంతరించి అర్కకాంతులు అంతటా నిండాయి. శుభం.

★

★

“శివాయ నమః”

77. శ్లోకం

యత్ప్రాచ్యం ప్రాకృతాన్తి ప్రభవతిచయతః ప్రాచ్యసామృజ్ఞహనా
దిత్తం మధ్యే యదహోభవతి తతరుచా యేన చోత్పాద్యతేఽహః
యత్పర్యాయేణ లోకాన్ ప్రతపతి జగతాం జీవితం యచ్ఛతద్వో
విశ్వానుగ్రాహి విశ్వం సృజదపిచ రవేర్మండలం ముక్తయేఽస్తు

పద్యం

ఎయ్యది ఉదయింప ఎల్ల ఆశలకద్ది
శ్రీరస్తు అంచు ప్రాచీనమగునో!
ఎయ్యది ప్రభవింప ఎల్లకాలమునందు
దిద్దిన యట్లవ్వి దినములగునో!
ఎయ్యది దీపింప ఎల్ల జగత్తుకు
ప్రాముఖ్యమైనట్టి ప్రాణమగునో!
నిన్నుది దర్శింప ఎల్ల విశ్వమునకు
రక్షణ కార్య కారణము నగునో!

అది ప్రకాశించు - పేల్చు మధ్యాహ్నమందు
అయిన అభ్యుదయంబగు అఫలమునకు
ఆ స్రభాకర మండల మరుగుదెంచె
దర్శనము చేసికొనుము! అదర్శబాల!

వ్యాఖ్య

అవిగో! అవి అర్కమండల మనోహర దీప్తులు. మంగళ కరంగా ఆ ఉదయించేది ప్రాచీన దిశ. సూర్యుడు ఎటు పొడిస్తే అటు తూర్పు. దిక్కులేనివారికి దిక్కు తెలియనివారికి దిక్కు చూపెట్టేది దినకర సార్వభౌముడు. దినకరుడు కనిపిస్తే అది సుదినం.

మార్తాండ మహా మండలం దినభాగం ప్రకాశవంతంగా వెలుగుతున్నది. మార్తాండుడు వస్తేనే శుభోదయం తెలుస్తుంది. మార్తాండుడువల్లనే మధ్యాహ్నం గ్రాహ్యమవుతుంది. సవిత్వదేవుడు సాయంకాలం కలుగజేస్తాడు. అర్కుడున్నప్పుడే అహము. ఆయన ఉన్నప్పుడే ఛారోజు గడిచేది.

తపనుడు ఉష్ణకిరణ ప్రసారంచేసి మూడు జగలను తపింప జేస్తాడు. తపనుడు తపింపజేయటం ప్రజల క్షేమం కోసమే. జీవకోటి చైతన్యం కోసమే. అలా చేయటం జీవుల అభివృద్ధి కొరకే. అది ప్రజలకు ప్రాణదానం వంటిది.

ఆదిత్యదీప్తి అఖిల ప్రపంచానికి రక్ష కవచం. రవి మండలం మహాయోగిశ్వురులకు ముక్తిమార్గం చూపించే అఖండ జ్యోతి. ఆదిత్యుడు అందరికీ ఆరోగ్యం ప్రసాదించుగాక.

“స్కందాయ నమః”

78. శ్లోకం

శుష్కంతూర్వాధానుకారా మకరవసతయో మారషీణాం స్థవీనాం
యేనోత్తప్తాఃస్పృటంఘోఽఘడితితిలకులాంయాంత్యగేంద్రాయుగాంతే
తచ్ఛంకాంశోరకాండ త్రిభువనదహనాశంకయా ధామకృత్సన్నిధిం
సంహృత్యాలోకమాత్రం ప్రలఘువిదధతస్సాన్ముదే మండలం పః

పద్యం

ఏనాడు పాథోధు లేడును ఒక్కట
తప్తమై బహు మరుస్థలములగునో!
ఏనాడు మేరుశైలేంద్రముతో చూర్ణమై
నలిగి తిలప్రమాణములగునో!
ఏనాడు లోకములెల్ల ఘోరముగా
హెచ్చురోదనతో దహించబడునో!
ఏనాడు జలము ముంచెత్తి భీకరముగా
నాకవాసులుకూడ నాశమగునో!

అనిన భయమున్నచేళల అధిక తేజ
మాపి తగినట్లు వెలుగుల నందజేయు
మహిత లోకోపకారార్కమండలము
దర్శనము చేసికొనుము! ఆదర్శబాల!

వ్యాఖ్య

అదిగో! అర్కమండలం ఆరుదెంచింది. ఈ తేజో మండల దర్శనం మహాపాతక నాశనం. ఎంత తేజస్సు! లోపల ఇంతెంత తేజమో! పైకి ఈ తేజస్సు మాత్రమే మనం సహించలేకున్నాము.

లోపల ఎంత చేడిమి సహించో పైకి సుందరంగా కనిపిస్తున్నది సూర్యమండలం. లోకంకోసం పొట్టలో పెనుమంటలు పెట్టుకొని ప్రాణికోటికి చాలినంతవరకే కాంతిని వారి ఉపయోగం కోసం ప్రసారం చేస్తుంటాడు స్వామి.

యుగాంతంలో ద్వాదశాక్షుడు పూర్తిగా కన్ను తెరిచాడంటే సప్తసముద్రాలు నమస్త దేశాలూ తప్తమై మండి మరుస్థలాలు అవుతాయి. కులవర్ణతాలు పగిలి రగిలి తిలలంత పెంకులుగా మసి మసి నునీనుసీగా అవుతాయి.

దయాంతరంగంతో ఆదిత్యుడు ఆలోచించాడు. తన రేజిం లోకానికి మేలు చేయాలికానీ కీడు చేయరాదు. మంటలతో మనుష్యులను మాడ్చరాదు. సదా మహాత్ముల తత్త్వం పరోపకారమే. “నా పల్ల మేలే జరగాలి. అపకారం అవంత జరగరాదు” అని తన శక్తినింతా లోపలనే ఇముడ్చుకొని ఉపకారానికి ఉపక్రమించాడు. ప్రాణులకు తగినంత పరిమితంగానే తన తేజస్సును ప్రసారం చేస్తున్నాడు స్వామి.

మహాత్ముల మనస్సే అంత. ఆ ద్వాదశాదిత్య మండలం ప్రజలకు అఖండ ఆనందాలు కలిగించుగాక!

★

★

“ప్రజాపతయే నమః”

79. శ్లోకం

ఉద్యద్దూద్యానవాప్యోం బహులతమతమఃపంకపూరం విదార్య
ప్రొద్భిన్నం పత్రపార్శ్వేష్వవిరళమరుణచ్ఛాయయా విస్ఫురంత్యా
కల్యాణాని క్రియాద్యః కమలమివమహాన్మండలం చండభానో
రన్వీతం తృప్తిహేతో రసకృదలికులాకారిణా రాహుకాయత్

పద్యం

ఉన్నత విష్ణుపదోద్యాన వనములో
అందాల నడబావి అమరియుండె
బావిలో గహ్వర పంక సంఘాతమ్ము
పెద్దగా అడుగున పేరుకొనియె
పంకమ్ము చేదించి పత్ర పార్శ్వములందు
వ్యాపించసాగెను అరుణరోచి
రోచిని వెంటాడి రోలంబ రాహువు
దొంగయై రాసాగె దొడ్డితోప

పెద్ద వికచారవిందమ్ము నుద్దిమెరసి
వన్నెలీనెడి ఉదయాద్రి వచ్చుచుండె
మహిత మంగళోద్భవ సూర్యమండలమ్ము
దర్శనము చేసికొనుము! ఆదర్శబాల!

వ్యాఖ్య

అదిగో! మంగళప్రదమైన మూర్తాండ మండలం మహనీయంగా ఉన్నది. ఎంత మనోహర మండలం. అందులో ఆఖండల వైభవం అఖండంగా ఉన్నది.

అకాశం అందాలు చిందే ఉద్యానవనం. ఆ వనంలో రకరకాల రంగురంగుల పూలు లతలు లతాగుల్మాలు ఎన్నో! ఆ ఉద్యానవనంలో నయనానందకరంగా తూర్పుదిక్కున నడబావి. ఆ బావిలో చిమ్మచీకటి అనే అడుసు దట్టంగా పేరుకొని ఉంటే ఉష్ణరశ్మి ఉష్ణకిరణాలు అనే పదునైన పలుగులతో పరిశుభ్రం చేశాడు. ఇప్పుడెంత బాగుంది నడబావి. శుభ్రమైన జలం ఊరుతున్నది.

ఆ నడబావిలో మహా పద్మంలా ప్రకాశిస్తున్నది భాస్కర మండలం. పద్మం ప్రక్క పత్రాలు పద్మ పార్శ్వాలు అరుణ చాఛాయలతో అద్భుతంగా అమోఘంగా ప్రకాశిస్తున్నాయి.

అకాశాన ఆ బావి. బావిలో ఆ పద్మాల ప్రక్కన తెంజిగురు కాంతులు కన్నులవిందు చేస్తున్నాయి. ఆ పుష్ప సౌందర్యానికి తుమ్మెదలు మూగుతున్నాయి. ఆ పుష్పం పూషణుడువలె ఉన్నాడు. తుమ్మెదలదండు రాహువులా ఉన్నది. అశులు అరవిందాన్ని అనుసరిస్తున్నట్లు రాహువు రవిని వెంటాడుతున్నాడు. అదిత్యుడది లెక్కచేయటంలేదులే.

ఆ అరుణ మండలం అందరి ఆర్తిని హరించుగాక!

“ధనదాయ నమః”

80. శ్లోకం

చక్షుర్దక్షద్విజ్ఞో యన్నతు దహతి పరం పూరయత్యేవకామం
నాస్తంజుష్టం మరుద్భిర్బదిహ నియమినాం యానపాత్రం భవాబ్ధౌ
యద్వీతశ్రాంతి శశ్వద్భ్రమదపి జగతాం భ్రాంతిమభ్రాంతి హంతి
బ్రహ్మస్యావ్యాద్విరుద్ధక్రియమపి విహితాధాయి తన్మండలం హః

పద్యం

దక్షాధ్వరధ్వంసి వీక్షణంబై వీది
కామదాహముకాక కామదంబు
భవవార్ధి దాటించు నావయై వీది మ
రుద్వధకార మరున్నతంబు
ఇంతఅగర భ్రమియించునదై వీది
భ్రాంతియకాక అభ్రాంతిగూర్చు
విపరీతక్రియకల్గి విశ్వములో వీది
అహితమింతయుకాక విహితమగును

అది నిగర్చియై బోధించు త్యాగగుణము
అలుపులేకుండ శుభములు కలుగజేయు
మంగళామోదకర మర్కమండలమ్ము
దర్శనము చేసికొనుము! అదర్శబాల!

వ్యాఖ్య

అదిగో ! అది అర్కమండలం. అది అఖండ జ్యోతిర్మయం. దాని చర్య చిత్రాతివిత్ర భరితం.

ఆదిత్యమండలం ఆదిశంకరుడి మూడవ నేత్రం వలెఉన్నది. ఆ నేత్రం చంచలుడైన కాముడికి దాహక కారణం. భక్తుల మనోరథాలు తీర్చుటలో కామదం. అక్కడ కామదాహకం ఇక్కడ కామదం.

ఆ ఆదిత్యమండలం మహాయోగీశ్వరులకు సంసారసాగరం దాటించేనావ. ఆ నావ ప్రభంజనంచేత భంజింపబడదు. దేవతలచేత సేవింపబడుతూ ఉంటుంది. అటు మరుత్తులంటే వాయువులు ఇటు మరుమత్తులంటే దేవతలు.

అట్లే ఆ ఆదిత్యమండలం విశ్రామంలేక నిరంతరం భ్రమిస్తు ఉంటుంది. అయినా లోకుల భ్రాంతిని అభ్రాంతిగా చేస్తుంది అంటే మిథ్యా జ్ఞానాన్ని నిస్సంశయంగా అణచివేస్తుంది.

ఇలా విభాకరమండలం విరుద్ధక్రియలు చేస్తూమాడా ప్రజలకు హితమే చేస్తూఉంటుందిరాని అహితం చేయదు. మేఘు చేకూర్చుటం దానిపని.

అట్టి సూర్యమండలం మహిష్ఠలిలోనూ మహాకాశంలోనూ అందరికి మహా శ్రేయములు చేరూరుస్తుంది.

★

★

“వీతై రాదిత్య మండలమ్”

—తైత్తిరీయం

సూ ర్య దే వు డు

81. శ్లోకం

సిద్ధేస్సిద్ధాంతమిశ్రం శ్రితవిధివిబుధైశ్చారణైశ్చాటుగర్భం
 గీత్యాగంధర్వముఖైర్ముహూరహిపతిభిర్యాచుధానైర్యతాత్మ
 సార్వ్యంసాధ్యైర్మునీందైర్ముదితతమమనోమోక్షిభిః పక్షపాతాఢి
 ప్రాతః ప్రారంభ్యమాణస్తుతిరపతురవిర్విశ్వవంద్యోదయో వః

పద్యం

సిద్ధసంఘముచే సిద్ధాంత పద్ధతి
 విబుధవర్గముచే విహితరీతి
 చారణసమితిచే చాటుపద్యస్తుతి
 గంధర్వపరులచే గానఫణితి
 యక్ష పన్నగులచే ఆత్మనిగ్రహనతి
 సాధ్యులచే అర్హ్యసంస్తవకృతి
 ఋషివరేణ్యులచేత ఇచ్ఛామనోధృతి
 పరివ్రాట్టుచే స్వాత్మభావనియతి

వివిధ దేవచక్రముచేత వినతులంది
 పేదపారాయణుండు శ్రీవిష్ణుమూర్తి
 సూర్యనారాయణుడు పచ్చె శుభకరమ్ము
 సుతి మొనర్చుము సుమనోమనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో ! శుభం. సుందరంగా సూర్యదేవుడు సాక్షాత్కరించాడు. యోగీశ్వరబృందం స్వామిని హృదయపూర్వకంగా ఆహ్వానిస్తున్నది.

సిద్ధ పురుషులు సిద్ధాంత భాగంతీసి విధిహితంగా వినయాంజలి ఘటిస్తున్నారు. దేవతాసమూహం వేదోక్తప్రకారంగా ప్రణామాలు చేస్తున్నది. చారగణం స్వామి గుణవర్ణన కావిస్తున్నది. గంధర్వవర్గం మనోహరమంజుల మధురగానం ప్రారంభించింది.

పన్నగరాజులు ఫణాలు విప్పిప్రణమిల్లుతున్నారు. యాతుధానులు ఆత్మనిగ్రహంతో నమస్కారాలు చేస్తున్నారు. సాధ్యులు సాంజులు అర్ఘ్యప్రదానం చేస్తున్నారు.

మహామునీంద్రులు ప్రసన్న హృదయాలతో సంస్తుతి గావిస్తున్నారు. యోగీంద్రులు స్వాత్మభావనతో ప్రశంసిస్తున్నారు. అటువంటి శుభసమయంలో విశ్వావందుడైన రవిరాజు మెల్లమెల్లగా దయచేస్తున్నాడు. అదిత్యుడు అందరికీ ఆశీస్సులు అనుగ్రహిస్తున్నాడు.

“ప్రాణాయ నమః”

82. శ్లోకం

భాసామాసన్నభావాదధికతర పటోశ్చక్రవాలస్యతాపాత్
 ఛేదాదచ్చిన్నగచ్ఛత్తురగఖురపుటన్యాసనిశ్శంకటంతైః
 నిస్సంగస్యందనాంగ భ్రమణనికషణాత్పాతు వస్త్రి ప్రకారం
 తప్తాంశుస్తత్పరీక్షపర ఇవ పరితః పర్యటన్ హేతుకాద్రిమ్

పద్యం

మేరమీరి రహించు మేరుపర్వతరాజ
 పాషాణ సంతప్త ప్రభలవలన
 అధికోష్ఠరశ్మిజాలాభీల విలయాట్ట
 హాస ప్రతాప దాహకమువలన
 నిరతమ్ము పరుపెత్తు తురగాంధ్రీఖుర టంక
 ఛేదన సంఘాత శిలలవలన
 రథచక్ర విభ్రమ భ్రమణాశుధారల
 ఉల్కలు విరజిమ్ము ఒరపువలన

ముత్తైరగు పరీక్షావిధిన్ మునిగితేలి
 పసిడి గుబ్బలి చుట్టును పంతమూని
 తిరుగుచున్నాడు సూర్యుడు అరుణమూర్తి !
 నుతి యొనర్చుమును మనోమనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో! ప్రభాకర సార్వభౌముడు వస్తున్నాడు. మేరు పర్వతశిఖరం సమీపానికి దయచేశాడు. అడుగో కరుణమూర్తి.

సూర్యుడు మేరుపర్వత సమీపంలో ఉండటంచేత కావోలు కాంతి సముదాయ తీక్షణమయింది. తాపం మరి ఎక్కువయింది. సూర్యాశ్వాలు పరుగులు పెడుతున్నాయి. గరజనేలాయె. మండల తెండలో కూడా మహావేగం పుంజుకుంటున్నాయి. ఆ గుర్రాల గిట్టలు ఉక్కుఉలులవలె స్వర్ణ పాషాణాలను ఛేదిస్తున్నాయి.

ఆ సూర్యరథం అఘమేఘాలపై పరుగిడుతున్నది. రథ చక్రం భ్రమణంవల్ల విశేషంగా ఒరిపిడి కలుగుతున్నది.

ఆ సూర్యభగవానుడు ఈ విధంగా ముష్టిధాలుగా బంగరుకొండను పరీక్షిస్తున్నాడా అన్నట్లున్నాడు. మేరు పర్వతం చుట్టూ ప్రదక్షిణం చేస్తున్న ప్రభాకరుడు దాని పరీక్షలో నిమగ్నమయినాడా అన్నట్లున్నాడు. ఆ లోకబాంధవుడు తన ఆలోకాలతో ఈలోకవాసున్ని రక్షించుగాక!

“సప్తదిశో నానాసూర్యాః”

—తైత్తిరీయం

★

★

83. శ్లోకం

నోచ్చుష్కం నాకనద్యా వికసితకనకాంభోరుహం భ్రాజితం తు
 ప్లుష్టానైవోపభోగ్యా భవతి భృశతరం సందనోద్యాన లక్ష్మీః
 నో శృంగాణి ద్రుతాని ద్రుతమమరగిరేః కాలధౌతాని ధౌతా
 నీధం ధామద్యుమార్గేప్రదయతి దయయాత్రసోఽవ్యాదినో వః

పద్యం

ఎవడు ఆకాశాన హెచ్చుగా వెలుగక
 తనదీప్త తేజస్సు తరుగజేసి
 ఎవడు వియద్గంగ నింకింపజేయక
 చిన్ని తమ్ముల వికసింపజేసి
 ఎవడు సందనవనీ చివురు లెండింపక
 అమరాభ భోగ యోగ్యమ్ముజేసి
 ఎవడద్రిశిరముల నిగిరింప జేయక
 సర్వమంగళప్రకాశమ్ముజేసి

నిరతమును లోకసేవను గరపువాడు
 పద్మబాంధవు డఖిల ప్రభాకరుండు
 నవ్యదీప్తితో వచ్చుచున్నాడు శుభము
 నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో ! ఆదిత్యుడు అకాశ గంగాతీరం చేరాడు. ఎంతో హాయిగా ఉన్నది. స్వర్ణదీ సువర్ణ కమలాల నుంచి కమ్మని వాసనలు నాసికా పుటాలకు విందుచేస్తున్నాయి.

కమలాపుడు నదీ తీరానికి చేరగానే వనజాలు ఎక్కడ వాడిపోతాయోనని తన ఉష్ణ కిరణధాటి తగ్గించాడు. కిరణాలు చల్ల బరచాడు. అందువల్ల గంగాజలాలు ఇగిరిపోకుండా మిలమిలలాడు తున్నాయి. జలప్రవృద్ధంచేత స్వర్ణ జలజాలు వికసించి వినూతన కమలకషాయ గంధాన్ని అందిస్తున్నాయి. పద్మినీవల్లభుడు పరమా నందం చెందుతున్నాడు.

ఆ ప్రాంతంలో నందనోద్యానవనం శోభాయమానంగా ఉన్నది. ఆ ఉద్యానవనం ఎక్కడ వాడిపోతుందోనని వనజాపుడు తన తీక్షణ కిరణాలవేడిని ఉపసంహరించాడు. నందనవనం ఇప్పుడు భోగయోగ్యంగా ఉన్నది.

సూర్యదేవుడు మేరుశిఖరాలు అధిరోహించి తన వేడికి స్వర్ణ శిఖరాలు ఎక్కడ కరిగి నీరవుతాయోనని తగినట్లు కిరణప్రసారం చేయసాగాడు. లోరబాంధవుడుకదా ! ఆ ఆదిత్యమూర్తి అందరినీ ఆదరించుగార !

“ఋగ్వేదాస్సామపారగః”

84. శ్లోకం

ధ్వాంతస్వైవాంతహేతుర్నభవతి మలినైకాత్మనఃపాపమనోఽపి
ప్రాక్వాదోపాంతభాజాం జనయతి న పరం పంకజానాంప్రబోధమ్
కర్తా నిఃశ్రేయసానామపి తు నభలు యః కేవలంవాసరాణాం
సోఽవ్యాదేకోఽస్యమేచ్ఛాపిహితబహుబృహద్విశ్వకారోఽర్యమా వః

పద్యం

ఎవడు మలిన తమోబృందమాత్రమెకాక
పాపనందోహమ్ము బారద్రోలు
ఎవడు పంకేభుహ నివహమాత్రమెకాక
శరణార్థులకు వికాసమ్ముకూర్చు
ఎవడు ప్రభావూర్ణ దివసమాత్రమెకాక
ఘనులకు మోక్షమార్గమ్ముజూపు
ఎవడేకసత్కార మేకమాత్రమెకాక
అతినంభ్య విశ్వకార్యాలుసేయు

అతడు జగదేకమిత్రుడు అంశుమాలి
ఉన్నత గుణుండు నిత్యలోకోపకారి
పచ్చుచున్నాడు కన్నులు విచ్చించూచి
నుతి యొనర్చుము నుమనో మనోహరముగ !

నాటిభక్తి

అడుగో ! శుభంకరుడైన సూర్యనారాయణమూర్తి ఉదయిస్తున్నాడు. అంశువులతో అందరినీ ఆశీర్వదిస్తున్నాడు.

సూర్యభగవానుడు తన కిరణ ప్రసారంచేత ప్రగాఢ తమోరాక్షసుల్ని పారద్రోలి జ్ఞానం వెదజల్లుతున్నాడు. ఆ కార్యంతో పాటు ప్రజల పాపపంకిలాన్ని కడిగివేస్తున్నాడు.

పద్మినీపల్లభుడు జలజాలకు వికాసం చేకూర్చాడు. జీవకోటికి తమతమ కార్యకలాపాలు చేసికోటానికి అన్నివిధాల ఉపయోగపడటానికి కారణభూతుడైన కర్మసాక్షి మందహాసంచేస్తూ వస్తున్నాడు.

వేదత్రయీతనుడు సూర్యదేవుడు యోగీశ్వరులకు మోక్ష ద్వారాలు తెరుస్తాడు. సవిత్మస్వామి బర్హ కార్యంచేత చరాచరాలకు ఎన్నో ఉపకారాలు కలిసివచ్చేలా చేస్తుంటాడు. విశ్వరల్పాణ కారకుడైన విభారరస్వామి ప్రజల రామితములు నెరవేర్చుగాక !

★

★

“విషప్రహృత విష్ణుశ్చ శివ స్కంధ ప్రజాపతిః”

—ఆదిత్యహృదయం

85. శ్లోకం

లోటన్ తోష్టావిచేష్ట శ్చితశయనతలో నిస్స ఎప్రహీభూతదేహ
స్సందేహీ ప్రాణితవ్యేసపది దశదిశఃప్రేక్షమాణో అంధకారమ్
నిఃశ్వాసాయాసవిష్టః పరమపరవశో జాయతేజీవలోక
శ్శోకేనేవాన్యలోకాభ్యుదయకృతిగతే యత్రసోఽర్కోవతాన్నః

పద్యం

ఎవ్వాడు ఒకపూట ఇతరదేశములేగ
జనులు నిట్టూర్చి మంచమువట్టు
ఎవ్వాడు ఒకపూట ఇతరదేశములేగ
జీవులు మృతులట్లు చేష్టదక్కు
ఎవ్వాడు ఒకపూట ఇతరదేశములేగ
అంధకారము దిక్కు లలముకొనును
ఎవ్వాడు ఒకపూట ఇతరదేశములేగ
నిశిత పాషాణాలు సీరుకారు

అట్టి లోకబంధువు ప్రజ కాప్తనఖుడు
జగతి నేత్రము దినమణి సన్నుతుండు
ఉదయ మగుచుండె! బాబు! అభ్యుదయమొదప
నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో! ఆపద్బాంధవుడు ఆదిత్య సత్యమూర్తి వస్తున్నాడు. ఎంతోకాలం అయినట్లయింది. పోయిన ప్రాణం వచ్చినట్లయింది. ఆయన ఉంటేనే బ్రతుకుకదా!

పరోపకారార్థం పరంధాముడు పరదేశం పర్యటనకు వెళితే ఇక్కడ జీవలోకం శోకంలో మునిగిపోతుంది. ఎవని ముఖానా వెలుగు అనేదే ఉండదు. ప్రతివాడు మృత్పిండంవలె చేష్టావిహీనమై కనిపిస్తాడు మంచంపడతాడు. స్పృహ కోల్పోతాడు. అసలు జీవించి ఉన్నారా! లేదా! అదే సందేహానికి గురి అవుతారు.

పది దిక్కుల అంధకారం క్రమ్ముకొంటుంది. పండుకొన్న వాళ్ళు పండుకొన్నట్టే ఉంటారు. పరాధీనులౌతారు. లోకబాంధవుడు లేకపోతే లోకం శోకంలో మునిగిపోతుంది. అంధకారంలో కొట్టుమిట్టాడుకొని నిట్టూర్పులు నిగుడుస్తుంది.

ఓ కమలబాంధవా! లోకబాంధవా! ప్రజలకు ప్రగతి ప్రసాదించు దేవా!

★

★

“గభస్తేమతే నమః”

86. శ్లోకం

క్రామన్లోలోపి లోకాం సదుపకృతికృతావస్థితః సైర్భకోటిం
 నృణాం దృష్టిం విజిహ్మింపిదభదపి కరోత్యంతరత్యంతభద్రామ్
 యస్తాపస్యాపి హేతుర్భవతి నియమినామేకనిర్వాణదాయీ
 భూయాత్స ప్రాగవస్థాధితతదపరిణామోదయోఽర్కశ్చియై నః

పద్యం

చకచకానడకలో చంచలుండై నేగు
 జగదుపకృతిలో అచంచలుండు
 జనబాహ్యదృష్టిని సంకోచమొనరించు
 జ్ఞానదృష్టి ప్రకాశము సేయు
 ఘనసమితికి చాపకారణుడై యుండు
 పరివ్రాట్టులకు మోక్షకారణుడగు
 మధ్యాహ్నమున పెనుమంటలు నెగజిమ్ము
 సంధ్యల చలిమంట సరణియుండు

పూర్వపూర్వముకంటెను పోనుపోను
 అత్యధికుడై ప్రకాశించు అంబరమున
 అట్టి ఆదిత్యదేవుడు అడుగొ! చూడు
 నుతి యొనర్చుము నుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో! అహస్కరుడు అవృతతో అరుదెంచాడు. లోకాల కన్నిటికి వెలుగు చూపాల్సికదా! అదీ ఆరాటం.

లోకంలో ఎక్కడా క్షణం నిలువక చంచలుడై ఒకటే పరుగు తీస్తున్నాడు. ఆయన నడకే అంత. ఆయన నడకలో చంచలుడుగా కనిపించినా లోకాలకు ఉపకారం చేయటంలో అచంచలుడు. అందువల్ల లోకులు ప్రభాకరుణ్ణి చంచలుడనీ అచంచలుడనీ అంటారు.

మార్తాండుడి తేజస్సు మహోగ్రంగా ఉంటుంది. మానవులు కన్నులెత్తి వీక్షించటానికి శక్యంకాదు. మానవులను ఎదురుగా చూడ నివ్వడేకాని అన్నిటినీ కనిపింపజేసేది ఆయనే. అంతరంగంలో చూపును ఆయన ప్రసాదిస్తాడు. అందుకని ఆయన్ని లోకులు చూపు చెరుపువాడు అనీ చూపు ఇచ్చువాడు అనీ అంటారు. సూర్యుడు సామాన్యులకు తాపకారకుడు. యోగులకు నిర్వాణం అందిస్తూ అత్యంత సుఖకారకుడు.

పూర్వ పూర్వస్థితికంటే రానురాను అధికాధిక పరిణతి గల వాడై సవిత్వదేవుడు సుఖాన్ని అనుగ్రహిస్తాడు.

★

★

“ఉగ్రాయ నమః”

87. శ్లోకం

వ్యాపన్నర్తురక్షకాలో వ్యభిచరతి ఫలం నౌషధీర్వృష్టిరిష్టా
 నేష్టైస్తృప్యంతిదేవా నహి వహతి మరున్నిర్మలాభానిభాని
 అశాశాంతానభిందత్యపధిముదధయో బిభ్రతిజ్జృభృతఃజ్జృం
 యస్మిన్సైలోర్యమేవం నచలతి తపతి స్తాతస్ సూర్యః శ్రియై పః

పద్యం

ఎవడు సదాప్రకాశించుటచే సర్వ
 కాలాల ఋతువులు క్రమతనుండు
 ఎవడు సదాప్రకాశించుటచే ఎప్పు
 సమయానుకూల వర్షములుకురియు
 ఎవడు సదాప్రకాశించుటచే సక
 లాధ్వరముల సురల్ హర్షమందు
 ఎవడు సదాప్రకాశించుటచే మహా
 వాయుదేవుండు వీవనలువినరు

చుక్కలు వెలుంగు, కడలి ఉబ్బెక్కకుండు
 గిరిధర ధరించు, జగములు పరవశించు
 అట్టి రవిమూర్తి దయచేసె అడుగొ చూడు
 నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో! కర్మసాక్షి సాక్షాత్కరించాడు. అందరినీ అనుగ్రహించాడు. కర్మసాక్షి రాకపోతే కాలచక్రమే ఆగిపోతుంది. ఇది సుదినం అయింది.

ఆ స్వామి కనిపించనిదినం దుర్దినంకదా! కమలబాంధవుడు ప్రకాశిస్తేనే ఋతుధర్మం సరిగా సాగుతుంది. ఓషధులు ఫలవంతమవుతాయి.

వేయిచేతులు రేనివల్లనే హర్షంగా వర్షాలు కురుస్తాయి. సవితృదేవుడివల్లనే యాగాలు యజ్ఞాలు సక్రమంగా సాగుతాయి. యజ్ఞాలవల్లనే దేవతాసమూహం సంతోషిస్తుంది. తృప్తితో పరాలు ప్రసాదిస్తుంది. విశ్వకల్యాణం జరుగుతుంది.

వసజబాంధవుడివల్లనే వాయువులు సక్రమంగా వీస్తున్నాయి. ఏ వాయువులు ఎప్పుడు వీచాలో వివస్వతుడికే ఎరుక. సూర్యుడివల్లనే చుక్కలు మెరుస్తున్నాయి. లేకపోతే అంతా చీరమే.

సప్తాశ్టదివల్ల సాగరాలు మేరమీరర తట్టుకుడి ఉన్నాయి. భువనబంధువువల్లనే భూధరాలు భూమిని భరిస్తున్నాయి. మూడు లోకాలు నియమబద్ధంగా నిర్మలంగా నిలడగా ప్రకాశిస్తున్నాయి. జీవకోటి ఆ స్వామివల్లనే జీవిస్తున్నది. ఆ ఆదిత్యమూర్తి అందరికీ అధిరసంపదలిడుగార !

★

★

“దేవా ఆదిత్యాయేనమః”

—తైత్తిరీయం

88. శ్లోకం

తైలానే కృత్తివాసా విహరతి విరహత్రాసదేహోధకాంతః
 శ్రాంతశ్చేతే మహాహాపథిజలధి వినా చద్యనాపద్యనాభః
 యోగోద్యోగైరకానో గమయతి సకలం వాసరంస్వం స్వయంభూ
 ర్భూరితైలోర్యచింతాభృతి భువనవిభౌ యత్రథాస్వాన్ననోఽవ్యాత్

పద్యం

విరహభయమ్ముచే విశ్వేశ్వరుడు అద్రి
 అర్థనారీశుడై ఆడుచుండ
 శ్రీవిష్ణు వంభోధి శేషతల్పముపైన
 దిగులులేకుండ నిద్రించుచుండ
 బ్రహ్మ యోగసమాధి పరమైకదృష్టిలో
 కల్లులు చిటికలో గడుపుచుండ
 పవనుండు సరతమ్ము ప్రాణవాయుపుషేచి
 విశ్వంపు పదము సేవించుచుండ

వీరి కెటువంటి హాని చేరూరకుండ
 లోకవాసుల జేమముల్ చూచుకొనుచు
 పచ్చుచున్నాడు పద్మినీవల్ల భుండు
 సుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో! భువనబాంధవుడు వస్తున్నాడు. ముల్లోకాల యోగ క్షేమాలు చూస్తున్నాడు. అన్ని బాధ్యతలు తాను వహిస్తున్నాడుకదా అని త్రిమూర్తులు స్వేచ్ఛగా ఉన్నారు.

గజచర్మాంబరధారి విరహబాధ భరించలేక విశాలాక్షి అన్నపూర్ణను అర్థదేహంతో ఇముడ్చుకొని తైలాసంతో హాయిగా ఉన్నాడు. ఆదివిష్ణువు ఊరసాగరంపైస ఆదిశేషుణ్ణి తల్పంగా చేసు కొని, లక్ష్మీదేవి పొదసంచాహస జరుపుతుండగా యోగనిద్రను పూనాడు.

భూభారం వసులన్నీ అరవిందబంధువు చూస్తున్నాడుకదా అని అరవిందసూతి బ్రహ్మదేవుడు యోగదీక్షలో ఏకాగ్రచిత్తంతో కూర్చున్నాడు. ఇలా అన్నీ నిర్వహించే త్రిమూర్తులు విశ్రాంతి తీసు కొంటున్నారు. ఆ వసులన్నీ ప్రథాకరస్వామి నిర్వహిస్తున్నాడు. అలాంటి ఆదిత్యమూర్తి వస్తున్నాడు.

ప్రథాకరుడు ప్రజలను కాపాడుగాత !

★

★

“సాధ్యమూర్తయే నమః”

89. శ్లోకం

ఏతద్యన్తండలం ఖే తపతి దినకృతస్తా ఋచోఽర్చింషి యాని
ద్యోతంతే తాని సామాన్యమపి పురుషో మండలేఽణుర్యజాంషి
ఏషం యం వేద వేదత్రితయమయమయం వేదవేదీ సమగ్రో
వర్ణస్వర్గాపవర్గోపకృతి రవికృతినోఽస్తు సూర్యః శ్రియే నః

పద్యం

“భవదీయ మహనీయ పరమప్రభాపూర్ణ
విపులమండలము ఋగ్వేదమయ్యె
భవదీయ మహనీయ పరమప్రభాపూర్ణ
విజయభామము సామవేదమయ్యె
భవదీయ మహనీయ పరమప్రభాపూర్ణ
వినుతాత్మరుచి యజుర్వేదమయ్యె
భవదీయ మహనీయ పరమప్రభాపూర్ణ
ఛర్మము సర్వ వేదములయ్యె

ఓ త్రయీతినూ! వేదరసోత్తమాంగ
స్విర్గమోక్షప్రదా!” యంచుసన్నుతించి
ఋషులు వ్రణమిల్లుచుండె వీక్షింపు మదిగొ
నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ!

వ్యాఖ్య

అడుగో! వేదత్రయీ దేహుడు దయచేస్తున్నాడు. “సూర్య నారాయణా! వేదపారాయణా!” అని బ్రాహ్మణోత్తములు అర్ఘ్య పొద్యాలు సమర్పిస్తున్నారు.

ఆ ప్రకాశించే ఆదిత్యమండలంలో మహామహిమాన్విత కాంతులు వేదఋక్కులు. త్రిసంధ్యాసమయాలలో విరాజిల్లే ప్రభలు సామ వేద సంహితలు. ఆ మండలంలో మనోహరంగా ప్రసరించే అణురూపుడగు అర్యముడు అనంతుడు. ఆయన ఆత్మస్వరూపుడు. ఆత్మయే యజుర్వేదం. ఆ సమగ్రమూర్తిని ఎవరూ గుర్తింపలేరు.

ఇలా విహరించే స్వామివేదత్రయీతనుడు అని వేదవేత్తలు వేయివిధాల వినుతిస్తారు. ఆయన వికృతి ఎరుగనివాడు. సుకృతి అంటే ఆతడే. విమలచరిత్రుడు. అతి పవిత్రుడు. ఆయన ద్వాదశాత్ముడు. మోక్షప్రదుడు.

ఆ స్వామి సకల సంపదాయురారోగ్య భాగ్యాలు ప్రసాదిస్తాడు.

“ఋగ్యజుస్సామ పారగాయ నమః”

90. శ్లోకం

నాకౌకః పత్యనీకక్షతిపటుమహసాం వానవాగ్రేసరాణాం
సర్వేషాం సాధుపాతాం జగదిదమదితేరాత్మజత్వే సమేఽపి
యేనాదిత్యాభిధానం నిరతిశయగుణైరాత్మని న్యస్తమస్తు
స్తుత్యస్త్రిలోక్యవంద్యైశ్చిదశమునిగణైస్సోఽస్తుసూర్యః శ్రియో వః

పద్యం

తేజోవిరాజిత దేవతామూర్ధన్య
రిపు సమూహము సంహరించుటందు
లోకవాసులకింత శోకమ్ములేకుండ
ఎల్లర నెప్పుడు రక్షించుటందు
తనకును శక్రాదిదైవతమ్ములకున్న
మహితమౌ మాతృ సమత్వమందు
త్యాగసేవాభావ తత్త్వసాహిత్యాది
గణిత సర్వోత్కృష్ట గుణములందు

సత్యనిష్ఠాగరిష్ఠు డాదిత్యవిభుడు
అన్న పదముకు సార్థకమైనవాడు
దినకరుడు ప్రభాకరు డరుదెంచె బాబు
నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో! ఆదిత్యచక్రవర్తి విజయం చేస్తున్నాడు. అంతటా ఆహ్లాదం వెల్లివిరిసింది.

అదితి కడుపు పండింది. అమ్మ చరితార్థతజెందింది. అదితికి అనేకమంది సంతానం. అందరూ అసహాయశూరులే. కొందరు దేవ శాత్రువులైన రాక్షసకోటిని హతమార్చేవారు. మరికొందరు మహా వీరాధిపీరులు, జగద్రక్షణభారం వహించినవారు. ఇంకా కొందరు దేవతాప్రభువులు ఇంద్రాదులు. అందరూ గొప్పవారే.

కానీ అందరిలో సర్వసుగుణాలను పుణికిపుచ్చుకొన్నవాడు పూషణుడే. అదితి కొడుకని ఆయనను “ఆదిత్యుడు” అన్నారు. ఆయన అందరికీ ఆరాధనీయుడు. త్రైలోక్యవంధ్యుడని దేవతలచేత యోగీశ్వరులచేత ప్రభువులచేత ప్రజలచేత పద్మాలచేత స్తుతింపబడు తున్నాడు. ఆయనకు వేలాది నామాలున్నా. ఆదిత్యుడనే సార్థక నామం ఆయనకే దక్కింది.

★

★

“అదితేః పుత్రాయ నమః”

91. శ్లోకం

భూమిం ధామోఽభివృష్ట్యా జగతిజలమయాం పావనీం సంస్మృతావ
 ప్యాగ్నేయాం దాహశక్త్యాముహూరపి యజమానాత్మికాం ప్రార్థితార్థైః
 వీనామాకాశ ఏవామృతకరఘటితాం ధ్వాంతపక్షస్య పరస్మి
 త్యేషం సూర్యోఽష్టభేదాం భవభవ భవతఃపాతు విద్రుతస్వమూర్తిమ్

పద్యం

కాంత్యాశ్రయమగుట కాశ్రయి తనువును
 ఉర్దివర్షించుట ఉదక తనువు
 భక్తులద్రోచుటన్ పావని తనువును
 దాహశక్తితో దహను తనువు
 అధినాథుడగుటచే యజమాన తనువును
 ఆకసంబునయుంట అగ్ర తనువు
 క్షష్టపర్చిమునుంట హిమకరు తనువును
 సత్యదీధితుల ఆదిత్య తనువు

కలిగి అష్టతనువులతో కలిసిపోయి
 శంకడుండంతవాడయి సవితృవిభుడు
 వచ్చుచున్నాడు పుత్రకా ! త్వరిత గతుల
 నుతి యొనర్చుము నుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో! అర్థముడు అష్టతనూనిరాజితుడైన విశ్వేశ్వరుడి వలె ప్రకాశిస్తున్నాడు. ఎంత తేజోమయస్వరూపం! ఆతడు అచ్చంగా పరంధాముడే సుమా!

ఆదిత్యుడు కాంతికి ఆశ్రయభూతుడు. భువనబాంధవుడు. పూజ్యుడు. భూమిమయ తనూనిరాజమానుడు. అహస్కరుడు. వర్ష ప్రదాత. భూమికి వర్షమూ హర్షమూ ప్రసాదించే ఆయన జలజబాంధవుడు. జలమయతనూశోభితుడు.

చిత్రభాసుడు పావన చరిత్రుడు. అందుచే ఆయన పవనమయ తనూనుండరుడు. అంశుమాలి దాహక తేజోదీప్తుడు. అగ్నిమయతనూమంగళుడు. సహస్రాంశువు ఆకాశాంతరవర్తి. మహాకాశం దహరాకాశం హృదయాకాశం ఆయన నివాసస్థానాలు. అందువలన ఆయన ఆకాశమయ తనూశివంకరుడు. గ్రహపతి ప్రౌఢితార్థ ప్రాప్తి గలవాడు. యజ్ఞయాగ నిర్వాహకుడు. రనుర యజ్ఞమంసతనూతత్త్వజ్ఞ శిరోమణి. ఆ ఖద్యోతనుడు అమావాస్యనాడు చంద్రుడితో రలిసి సంచరిస్తాడు. కాబట్టి అరుణుడు చంద్రమయ తసుప్రభాకరుడు. తరణితనదైన ప్రత్యేకమైన ప్రభాపూర్ణతసుపుదాల్చి ఉంటాడు. పూషణుడు కదా !

ఇలా ఆదిత్యుడు అదిశంకరుడివలె అష్టతనూపంచ్యుడై అలరారుతున్నాడు.

92. శ్లోకం

ప్రాక్కాలోన్నిద్ర పద్మాకర పరిమిళనావిర్భవత్పాదశోభః
భక్త్యాత్యక్తోరుభేదోద్గతి దివి వినతాసూనునా నీయమానః
సప్తాశ్వాప్తాపరాంతాన్యధికమధరయన్యో జగంతిస్తుతోఽలం
దేవైర్దేవస్స పాయాదశర ఇవ మురారాతిరహ్నంపతిర్హ్నః

పద్యం

ప్రాక్కాల సుందర పద్మకరార్చిత
సుకుమార పాదాలసుఖములంది
త్యక్తోరు భాధల తనరారి సేవించు
వినతాత్మజునినుండి వినతులంది
అశ్విన పక్షములు అపరాంతములుజేరి
సురపరేష్ఠులచేత స్తుతులనంది
ప్రీతిమై రెండవ శ్రీమహావిష్ణువో
అనునట్లు దిక్కుల వ్యాప్తిజెంది

దేవ మానవ జీవ సంతృప్తిమెరసి
అరువాదీపిత దివ్యపితాంబరుండు
వచ్చుచున్నాడు పుత్రకా! త్వరిత గతుల
సుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వ్యతి

అడుగో! ఆదిత్యమూర్తి. అచ్చంగా ఆదినారాయణ
మూర్తిలా ఉన్నాడు. ఆయన సూర్యనారాయణుడు కదా!

ప్రాక్కాలంలో ప్రభాకరుడు పద్మాక్షినివలె ఉన్నాడు.
పద్మ హస్తపద్మాలుతాకగా శ్రీవిష్ణువు పాదపద్మాలు మరీ ప్రభలీను
తున్నాయి. శ్రీహరి చిరునవ్వుతో శోభిల్లుతున్నాడు.

అలానే సూర్యనారాయణుడు రూడా పూర్వాక్షాంతో
విప్పారిన పద్మాలతో ప్రకాశించే పాదకిరణాల శోభతో ప్రకాశిస్తు
న్నాడు. విష్ణుసేవకుడైన గరుత్మంతుడు సూర్యసారథి ఇరువురూ
వినతాసూనులే సేవిస్తున్నారు. ఊరువులబాధను పరిగణించటంలేదు
గరుడుడు. అరుణుడికి అసలు ఊరువులులేవనే బాధేలేదు. ఇరువురు
స్వామిసేవాపరాయణులే గరుడుడు వాహనమైనాడు. అనూరుడురథం
తోలుతున్నాడు. సప్తాశ్వాలు అనూరుడు తోలుతుండగా సప్తలోకాలు
గరుడుడు సంచరిస్తున్నాడు.

కనుక శ్రీమహావిష్ణువు శ్రీసూర్యనారాయణుడు సమానులే
సుమా!

★

★

“పూజయస్వ వివస్వతం”

93. శ్లోకం

యః స్రష్టాపాం పురస్తాదచలవరసమభ్యున్నతేర్హేతురేకో
 లోకానాంయస్త్రియాణాంస్థితఉపరిపరం దుర్బలంఘ్నేనధామ్నా
 సద్యస్సిద్ధ్యైప్రసన్నద్యుతిశుభచతురాశాముఖః స్తాద్విభక్తో
 ద్వేధా వేధా ఇవావిష్కృతకమలరుచిస్సోఽర్చిషామాకరో పః

పద్యం

అంభస్సు ఆత్మలో ఆపుడై వెలుగొంది
 సృష్టికర్తయి అంతవృద్ధిబొంది
 పర్వతాభ్యున్నతి ఫలకారణుండయి
 ఉపకారశీలత ఉర్విమెరసి
 దుర్బలంఘ్నమోఘ దుర్లభధాముడై
 సరలలోకోన్నత స్థానమంది
 తులలేని శోభాచతుర్దిశాముఖముల
 ఆవిష్కృతాంభోజహ్లాదమంది

తాతయంతటివాడయి వ్యాతిపడసి
 కీర్తికిరణాలు దిశల వెల్గించి మించి
 ద్వాదశాత్ముడు సూర్యుడు వచ్చెనోయి !
 సుతి యొనర్చుము సుమనోమనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో! ఆదిత్యుడు ఉదయిస్తున్నాడు. ఆయన అచ్చంగా అపర బ్రహ్మలాగనే ఉన్నాడే. అన్ని గుణాలు ఇరువురికీ సమానమే.

ఇరువురు జలస్రవలు. ఇరువురు అచల అభ్యున్నత్యైర కారణులు. ఐతే రుల పర్వత అభ్యున్నతికి హేతుభూతుడు బ్రహ్మ దేవుడు. ఉదయ పర్వత అభ్యున్నతికి ఏకైక కారణుడు సూర్యుడు. ఇరువురు దుర్విలంఘ్యధామముచే త్రిలోకాలలో విశిష్ట ఉన్నత స్థానం పొందినారు. ధామము అంటే స్థానం గృహం కాంతి అని. సూర్యుడు కాంతికి నెలవై తిరస్కరింపరాని తేజస్సుచే విశిష్టమైన స్థానమైనాడు. బ్రహ్మదేవుడు గొప్పస్థానంలో ఇతరులకు అలభ్యంగా విశిష్టంగా కడు విరాజిల్లుతున్నాడు. అది దుర్విలంఘ్యం.

ఇరువురు నిర్మల కాంతిచేత ప్రకాశిస్తున్న చతురాశా ముఖాలు గలవారు. సూర్యుడు నాలుగుదిక్కులు నాలుగు ముఖాలుగా ప్రకాశిస్తున్నాడు. బ్రహ్మదేవుడు నాలుగు ముఖాలతో విరాజిల్లు తున్నాడు.

ఇరువురు ఆవిష్కృత కమలరుచులు గలవారు. పద్మకాంతి గల బ్రహ్మ కమలంనుండి జన్మించాడు. సూర్యుడు కమల బాంధ పుడై కమల కాంతులను వెలయింపజేస్తాడు, అలా బ్రహ్మకు సూర్యు డికి అనేక గుణాలలో సమానత్వం ఉంది. అట్టి అరుణుడు అందరినీ రక్షించుగాక !

“జ్యోతిర్గణానాం పతయే నమః”

94. శ్లోకం

సాద్రిద్యూర్జీనదీశా దిశతి దశదిశో దర్శయన్ ద్రాగ్దృశో య
స్సాదృశ్యం దృశ్యతే నో నదశశతదృశితైర్దశేయస్యదేశే
దీప్తాంశుర్జస్య దిశ్వాదశివయుగదశాదర్శితద్వాదశాత్మా
శాస్త్ర్యాన్ శర్మ యస్యాశయవిదతిశయాద్దందశూకాశనాద్యః

పద్యం

ధాత్రబ్జితైలాది దశదిశావళి వెలి
గించి కన్నులు తెరిపించువాడు
అఖిల లోకాధీశుల పాఠశాలనా
దృమరుల సాటిలేనట్టివాడు
హయహృదయమెరింగి స్థిందనంబును ద్రోలు
అరుణుడు సారథి యైనవాడు
ప్రళయవేశల తన పంక్తెండుమూర్తులన్
ఇధ్మదీప్తుల ప్రకటించువాడు

ఆదినారాయణుండు అహస్కరుండు
వేదపారాయణుండు ప్రచోదనుండు
సూర్యదేవుండు వచ్చెను శుభము బాబు
నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ!

వ్యాఖ్య

అడుగో ! అంశుమాలి రథం మీద వస్తున్నాడు. ద్వాదశాత్ముడు వైభవంగా దయచేస్తున్నాడు.

ఏమి ప్రకాశం! ఏమి తేజస్సు! స్వామి వస్తుంటే పర్వతాలు బంగారుకొండలై దండిగా వెలుగుతుంటాయి. వసుంధర తనసంపదలన్నీ స్వామి పాదాలముందు వారుపోసి ప్రణమిల్లుతున్నది. సప్తసముద్రాలు స్వామికి అర్ఘ్యపాద్యాలిచ్చి సాష్టాంగ నమస్కారాలు చేస్తున్నాయి. దశదిశాలతాంగులు జ్యోతులు వెలిగించి హారతులు యిస్తున్నారు. సూర్య సారవభౌముని వైభవం ముందు దేవేంద్రవైభవం సాదృశ్యమే లేదు.

ఆ స్వామి సప్తాశ్వాలు అనూరుడి సారథ్యంలో ఎంత వేగంగా నడుస్తాయి. అనూరుడంటే విష్ణువాహనభూతుడైన గరుడాశ్వారులవారి అగ్రజుడు కదా ! అదిత్యుడు ద్వాదశాత్ముడై ప్రళయ కాలంలో అవసరమైన తన పండ్రెండు మూర్తులను ప్రకాశింపజేస్తాడు.

ఆ సవితృస్వామి అందరినీ ఆదుకొంటూ ప్రజలకు సౌఖ్యాలను ప్రసాదించుగాక !

★

★

“ద్వాదశాత్మనే నమః”

95. శ్లోకం

శీర్థాని వ్యర్థకాని హ్రదనదనరసీ నిర్లరాంభోజినీనాం
 నోదన్వంతోనుదంతి ప్రతిభయమశుభం శ్వభ్రపాతాను బంధి
 ఆపో నాశాపగాయా అపి కలుషముషో మజ్జతాం నైపయత్ర
 త్రాతుం యాతేన్యలోకాన్ స దిశతుదివసన్యైక హేతుర్నితం వః

పద్యం

పనికల్గి ఎవ్వాడు పరికింపకుండిన
 తీర్థరాజములు వ్యర్థమగును
 పనికల్గి ఎవ్వాడు పరికింపకుండిన
 పాథోధు లఘుములు బాపలేవు
 పనికల్గి ఎవ్వాడు పరికింపకుండిన
 గంట లెన్నైన పగళ్ళుకావు
 పనికల్గి ఎవ్వాడు పరికింపకుండిన
 పైరుల మొగములు పాలిపోవు

ప్రొద్దులేకున్న జనులకు పెద్దనిదురె
 దినము దర్శింపకున్న దుర్దినమె - కాన
 వచ్చుచున్నాడు తండ్రి ! దివాకరుండు
 నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వాణి:

అడుగో! పూర్వపర్వతంపై పుణ్యమూర్తి పూషణుడు ఉదయిస్తున్నాడు. లోకాలకు శోకాల బాధ తొలగింది. అజ్ఞానం అంత రించింది.

ఈ మహానుభావుడు రాకపోతే అంతా అంధకారబంధురమే కదా! జహాశయాలు నదీనదాలు సరోవరాలు సెలయేళ్ళు నీళ్ళుండి కూడా నిష్ప్రయోజనాలే. పుణ్యతీర్థాలని పేరుపెట్టుకున్నాయే కాని ఆ పూషణ పుణ్యపురుషుడు తాకకపోతే అవిపెట్టుకొన్న పేర్లన్నీ పెట్టుపేరులే. రవి ప్రకాశించకపోతే అవి పుణ్యం ఈయని తీర్థాలేకదా!

నరకఅగ్నిగర్భంలో ద్రోయబడు నరజాతి పాపాగ్నులను సప్త సాగరాలు సైతం బాపి ఆర్పలేవుకదా! దినమును సుదినంచేయాలంటే సూర్యుడేవుడు రావలసిందే. పచ్చి స్పృశించవలసిందే. అప్పుడే వారు పవిత్రులౌతారు. అలా సుదినం కలుగజేయజాలిన ఏకైక రారణ భూతుడు భువనబాంధవుడు. ఆ ప్రభాకరుడు ప్రజలకు పుణ్యం ప్రసాదించి పాపం పరిహారం చేస్తాడు.

సూర్యాధిపతి అయితేనే సమస్తతీర్థాలు సప్తసాగరాలు ఆకాశగంగ సమర్థాలు అవుతాయి.

★

★

“అపాంపతయే నమః”

96. శ్లోకం

ఏతత్పాతాళపంకపుతమివ తమసాచైక ముద్గాఢమాసీ
దప్రజ్ఞాత ప్రతర్క్యం నిరవగతి తథాలక్షణం సుప్తమంతః
యాదృక్ సృష్టేః పురస్తాన్నిశినిశి నిఖిలంజాయతే తాదృగేవ
త్త్రైలోక్యం యద్వియోగాదవతు రవిరసౌ సర్గతుల్యోదయో పః

పద్యం

కమలబాంధవ ! నీవు క్షణము రాకున్నచో
పుడమిపై చీకట్ల బురదపడును
లోకబంధూ ! నిన్నిలోకింపకున్నచో
తప్పక నిదురపెద్దమ్మపట్టు
ద్వాదశాత్మా ! నీవు దయచేయకున్నచో
రాత్రించరాళి పరాక్రమించు
దినమణి ! నీవిత కనుపింపకున్నచో
సృష్టి పూర్వంబున్న స్థితిని పొందు

అంచు సంయమింద్రులు ప్రణవాంజలు లిడి
నతులు గావించుచుండ ఆనందమంది
వేయిచేతులసామి విచ్చేయుచుండె
నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో ! అరుణకరుణమూర్తి అరుదెంచాడు. ప్రజల బ్రతుకులు ఫలించాయి.

అర్యముడు రాకపోతే ఎంత అంధకారం ! త్రైలోక్యం తిమిరావృతమై భయావహమౌతుంది. ప్రభాకరుడు లేకపోతే ముల్లోకాలు పాతాళపుటడుసులో బడి మహా తమస్సులో మునిగి తెలివిరేటలు కోల్పోతాయి. నిద్రాముద్రితమై కన్నులు మూతలుపడి పెద్ద మొద్దు తనంతో లోకాలు స్వప్నహకోల్పోతాయి.

అనూహ్యము అగోచరమూ సృష్టికి పూర్వంనాటి స్తబ్ధ త్వమూ కలిగిఉంటాయి. నిజంగా ఈ సృష్టి పూర్వస్థితికి చేరుకొంటుందా ! అనిపిస్తుంది.

ఈ సూర్యభగవానుడు సృష్టితోబాటు అవతరించి అంధకార స్థితి రూపుమాపాడు. జగద్బంధువు దయాసింధువు దయజూచాడు. దయచేశాడు.

ఇక శుభవృష్టి వర్షిస్తుంది. పుణ్యపుష్పాలు పూస్తాయి. ఈ ఉదయం అందరికీ అభ్యుదయం అగుగాక !

★

★

“విశ్వ మాభాసి రోచనం”

—సౌరపాఠం

97. శ్లోకం

ద్వీపే యోస్త్రాచతోఽస్మిన్ భవతి ఖలున ఏవాపరత్రోదయాద్రి
 ర్భా యామిన్సుజ్జ్వలేండుద్యుతిరిహా దివసోఽనర్జిత దీప్తాతపస్సః
 యద్భశ్యో దేశకాలాపితి నియమయతో నోతు యందేశకాలా
 నవ్యాత్స స్వప్రభుత్వాహితభువనహితో హేతురహ్మిన్తో వః

పద్యం

ఏదానో ఒకచోట ఉదయాద్రి - మరొకచో

టదియె అందాల అస్త్రాద్రియగును

ఏదానో ఒకసారి ఇరులరే యల్లదే

వేరొక్కతావున వెన్నెల నిసి

ఏదానో చలిగాలి కింతకారణ మదే

మరొకచో తెండకు కారణమ్ము

ఏదానో దినమున కేతైక కారణం

ఐదియె లోకాధిపత్యము వహించు

దేశకాలాలు దేని అధీనమగునో

అది అధీనమ్ము దేనికికాదో ఎపుడు

అది ప్రభాతరబింబమ్ము - అరుగుదెంచె

నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో ! సర్వసమున్నతుడు సర్వాధీశుడు సవితృదేవుడు వస్తున్నాడు. సప్తాశ్విరథంబుడ దయచేస్తున్నాడు. సర్వలోకాలూ ఆయనవే ! సర్వలేఖస్వరూపాలు ఆయనవే.

ఆయనకు ఆస్త్రాద్రీ, ఉదయాద్రీ సమానము. చూడ ప్రేక్షకులకు మాత్రమేవేరు ప్రజలకు దేవతలు వేరు. స్వామి ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్కవిధంగా తనిపిస్తాడు. కమలాలకు తన కాంతుడు వలననే సాక్షాత్కరిస్తాడు. జగత్తులో అందరికీ ఆప్తబంధువులాగా సహాయపడతాడు. ద్వీపాలు దేవతలు వేరుకానీ సూర్యుడొక్కడే.

ఒక ద్వీపంలో స్వామి వెలుగు పండు పెందలవుచుంది. అదే వెలుగు మరో ద్వీపంలో పండుపెన్నెల కాస్తుంది. అన్ని వెలుగులు ఆయనవే. ఇలా దేశకాలాలకు ఆయన అధిపతి. ఆయన ఒక్కడే అన్ని దేశాలకు ద్వీపాలకు అన్ని లోకాలకు ఆధారభూతుడు.

దేశకాలాలు ఆయనకు హద్దులు పెట్టలేవు. ఆయన అంత ర్యామి. అదిత్యుడు. నిత్యసత్యవ్రతుడు. సుదినాలు సుందరంగా ప్రకాశించటానికి అదిత్యుడే కారణభూతుడు. అట్టివారు అనుంగుమిత్రుడు వస్తున్నాడు. శుభమండలం తెస్తున్నాడు.

★

★

“ఒక సూర్యుండు సమస్తజీవులకు
తానొక్కొక్కడై తోచు...”

98. శ్లో॥

వ్యగ్రైరగ్రహాదుససగురుభరైర్న సమగ్రైరుదగ్రైః
ప్రత్యగైరీషదుగ్రైరుదయగిరిగతో గోగజైర్ధారయంగామ్
ఉద్ధాధార్చిర్చిలీనామరనగరనగగ్రావగర్వామివాహ్న
మగ్రేయోఽగ్రేవిభత్రేగ్గపయతు గహనం సగ్రహగ్రామణీ ర్వః

పద్యం

ఉదయశైలమున అధ్యుదయమ్ముజెందుచు

ఏది వేగము ప్రసరించుచుండె

ప్రాచీన దిశనున్న రజనీశగ్రహములన్

ఏది మెల్లగ కబళించుచుండె

అసమగ్రమైనది అతులసంపూర్ణమై

ఏది దిక్కులను పూరించుచుండె

నులివెచ్చనైయున్న నేలతల్లి పదాల

ఏది తెస్సగ ప్రణమిల్లుచుండె

ఆ మయూఖచయము పరివ్యాప్తమయ్యె

మేరుపర్వత చారు కిమ్మిరకాంతి

చిత్రభానుడు పుత్ర ! విచ్చేసినాడు

నుతి యొసర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వౌశిక్ష

అడుగో! సహస్రకిరణుడు సత్వరం వస్తున్నాడు. సూర్య ప్రభలు సర్వప్రదేశాలు వ్యాపిస్తున్నాయి. ఏమి ద్యుతికరాలు! వరాల వన్నెలు విరబోస్తున్నాయి.

ఉదయపర్వతంమీద అభ్యుదయకరాలు కోకొల్లలుగా ప్రసరిస్తున్నాయి. ఆ కిరణాలు ప్రాచీనదిశలోని గ్రహాలను నక్షత్రాలను చంద్రుణ్ణి అంధకారాసురుల్ని మ్రింగేస్తున్నాయి. మొదట అనంపూర్ణంగా దిశాంగణం మాత్రమున్న కిరణాలు క్రమక్రమంగా సంపూర్ణవ్యోమాన్ని ఆక్రమించి ప్రకాశిస్తున్నాయి.

ఆ పూర్ణజ్యోతులు సంపూర్ణాలు. స్వయంప్రకాశాలు. అవి తగినంత ఉష్ణంకలవై లోకానికి తగినవై రాణిస్తున్నాయి. అవి సువర్ణకిరణాలు. కాసేపటికి అరుణకిరణాలు. మధ్యాహ్నానికి మహాజ్వలకిరణాలు. భూమిమాతకు సువర్ణ ఆభరణాలు. సూర్యుడు సువర్ణమేరుగిరి శిఖరాలను తన పీఠ్ఠకిరణాలతో కరిగించి భూమాతకు బంగారు మలం పూత పూస్తున్నాడా అన్నట్లున్నాడు.

ఆ సహస్ర కిరణుడు సహస్రవిధాల ప్రజా సహస్రాలకు ఉపకృతి చేస్తుంటాడు.

“వ్యోమనాథాయ నమః”

99. శ్లోకం

యోనిస్సామ్నాం విధాతా, మధురిపురజితో, ధూర్జటిశ్శంకరోఽసౌ
మృత్యుఃకాలో, లలకాయాః పతిరపిధనదః, పావకోఽతవేదాః
ఇత్థం సంజ్ఞా డబిత్థాదివదమృతభుజాం యా యదృచ్ఛాప్రవృత్తా
స్తాసామేవాభిధేయోఽనుగతగుణగణైర్యస్స సూర్యోఽవతా ద్వః

పద్యం

సామప్రియుండని చతురాననునిపేరు
అజితుండటంచు శ్రీహరికిపేరు
శంకరుండంచును చంద్రశేఖరుపేరు
ఉర్వి కాలుడని మృత్యువుకుపేరు
ధనదుండటంచును త్ర్యంబకసఖుపేరు
పాపకుండని అగ్నిదేవుపేరు
ఇవి రూఢిచేత ప్రవృత్తమ్ములైనట్టి
పేరులు మాత్రమ్ముగా రహించు

అన్నిటికి తగినట్టి వా డర్కుడొకడె
సార్థకాఖ్యుడు అరుణుడు అంశుమాలి
వచ్చుచున్నాడు పుత్ర! సత్యరము రమ్ము
నుతి యొనర్చుము సుమనో మనోహరముగ !

వ్యాఖ్య

అడుగో! సహస్ర కిరణుడు! ఆయన సహస్రనాముడు.
సార్థకాఖ్యుడు దయచేస్తున్నాడు. తత్త్వజ్యోతులు ప్రకాశిస్తున్నాయి.

సామప్రభువు అనే పేరు బ్రహ్మదేవుడికీ ఉంది. ప్రభాకర
స్వామికీ ఉంది. అజితుడనే పేరు విష్ణువుకీ ఉంది. వివస్వతుడికీ ఉంది.
శంకరుడనే నామం ధూర్జటికీ ఉంది సహస్రాంశుడికీ ఉంది. కాలుడు
అనే ఆఖ్య మృత్యువుకీ ఉంది. జగచ్చక్షువైన సూర్యుడికీ ఉంది.
ధనదుడనే అభిద కుచేరుడికీ ఉంది. విభాకరుడికీ ఉంది. పాపకుడనే
నామధేయం అగ్నిహోత్రుడికీ ఉంది ఆదిత్యుడికీ ఉంది.

అయితే దేవతకీపేర్లు ఉత్పడవిత్థాదులవలె చూడిచేత ఆరూ
ఢములైనాయి. కాని ప్రవృత్తములుకావు. సూర్యుడికీ నామాలు
ప్రవృత్తిచేత సార్థకాఖ్యలై రాణించాయి. దినముచికిప గుణగణాలచేత
ప్రసిద్ధిపొంది అస్పర్థాలైనాయి. ఆ సహస్రమయూఢుడు మనలను
మన్నించి రక్షించుగాక!

★

★

“పశ్యం జన్మాని సూర్య”

—సౌరపాఠం

100. శ్లోకం

దేవఃకిం బాంధవస్సౌత్రిప్రియసుహృదథవాచార్య ఆహోస్విదర్శో
 రక్షచక్షుర్నదీపో గురురుతజనకో జీవితం బీజమోజః
 ఏవం నిర్ణీయతే యః కిముతి న జగతాం సర్వదాసర్వదోఽసౌ
 సర్వాకారోపకారీ దిశతు దశశతాభీశురభ్యర్థితం పః

పద్యం

జగముల కీతండు భగవంతు డాత్తుడు
 శాస్త్రమ్ము బోధించు నద్గురుండు
 జగముల కీతడాచార్యుండు పూజ్యుండు
 ప్రాణమ్ముపోసెడు వైద్యవరుడు
 జగముల కీతండు జనకుండు జనయిత్రి
 వరములిచ్చెడు ప్రేయవల్లభుండు
 జగముల కీతండు చక్షువు బంధువు
 పాపనం బొనరించు జీవనుండు

సర్వులకు సర్వవేళల సర్వమిచ్చు
 సర్వకారణం డీతడు రక్షకుడు స్వామి
 రవి సహస్రమయూఖుండు ప్రాణదాత
 ఎల్లవేళల ఆరోగ్య మిచ్చుగాత !

వ్యాఖ్య

అడుగో! ప్రకాశం విరజిమ్ముతూ వేయి కాగడాల వెలుగులతో వేంచేస్తున్నాడు విభావరస్వామి. అసలు ఆదిత్యస్వామి ఎవరు? మానవులకేకాక సమస్త చరాచరాలకుకూడ జీవచైతన్యం ప్రసాదించే ఈ సర్వోపకారపరాయణుడెవరు?

జగములకితడు దేవదేవుడా? ప్రాణబంధువా? ప్రియతిప్రియమిత్రుడా! అజ్ఞానాంధకారం రూపుమాపే ఆచార్యవర్షుడా! మూడు లోకాలకు పూజనీయుడా! సకల జీవకోటికి రక్షకుడా! లేక జ్ఞాననేత్రమా! ఒక విశిష్టమైన ప్రదీపమా! ఎవరు? అజ్ఞానతిమిరం దూరంచేసే జ్ఞానభాస్కరుడా! గురువరేణ్యుడా! మానవులను కన్నతండ్రా! తల్లా! సర్వకార్య కారణభూతుడా! పవిత్ర జీవితమా! అన్నింటి మూలస్థానబలమా!

అని విద్వద్వర్షులు ఎంత ఆలోచించినా అందనివాడు ఆదిత్య సార్వభౌముడు. ఆయన ద్వాదశాత్ముడు. సూర్యనారాయణ స్వామి సర్వవేళల సర్వులకు సర్వం ప్రసాదించే జగద్బంధువు. సర్వ విధాల ఉపకారప్రతం పూని ఉంటాడు. ఈ సహస్ర కిరణుడు చరాచరాలకు అప్పుడై సహస్రాధికంగా ఈప్సితాలు నెరవేర్చుగాక!

“ఆదిత్యా నదితిం దేవీం”

—తైత్తిరీయం

101. శ్లోకం

చత్వారింశత్ ప్రభాయాస్త్రయమథ చ పునర్వాజినాంషట్కముత్తం
 పశ్చాన్నేతుర్ద్విషట్కం పునరపిచ దశస్యందనస్యైకముత్తం
 భూయోఽష్టౌ మండలస్య స్పృటమథవ రవేర్ద్వింశతిశ్శ్రీమయూరే
 తేత్థం ప్రౌతః పలేద్యశ్శతకమనుధినం సూర్యసాయుజ్యమేతి

పద్యం

శ్రీసూర్యదేవాయ ! శ్రితజనకేమాయ !
 భువనేశ్వరాయ ! నమోనమోస్తు !
 విశ్వకల్యాణాయ ! విశ్వనంసేవ్యాయ !
 మునిసేవితాయ ! నమోనమోస్తు !
 వేదాంతవేద్యాయ ! విశ్వవిలోకాయ !
 జ్ఞాన ప్రభాయ ! నమోనమోస్తు
 ఆదిత్యహృదయాయ ! ఆనందనిలయాయ !
 మోక్షప్రదాయ ! నమోనమోస్తు !

స్వామి! నీ దీప్తిగూర్చి నల్వదియు మూడు -
 రథ్యములుగూర్చి ఆరు - సారథినిగూర్చి
 పదియురెండు - రథముగూర్చి పదియునొకటి
 మండలముగూర్చెనిమిది - సూర్యాండుగూర్చి
 ఇరువది - మయూరకవి రవియించినాడు
 ఆ మహాకవిండునకు ప్రణామశతము !

వ్యాఖ్య

ఓ సూర్యదేవా ! మహానుభావా ! భువనేశ్వరా ! భువన
బాంధవా ! నమోన్నమః !

వేదాంతవేద్యా ! జ్ఞానప్రదాయకా ! మోక్షప్రదా ! ఆనంద
నిలయా ! నమోన్నమః !

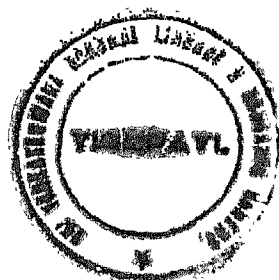
నీ దీప్తినిగూర్చి నలుబదిమూడు, నీ అశ్వాలుగూర్చి ఆరు,
నీ సారథినిగూర్చి పన్నెండు, నీ రథాన్నిగూర్చి పదకొండు, నీ మండ
అముగూర్చి ఎనిమిది, నిన్నుగూర్చి ఇరువది శ్లోకాలు మహాకవి
మయూరుడు రచించాడు. వారికి నా ప్రణామాలు.

★

★

“...కర్ణపూరో మయూరః”

—జయదేవుడు

102. శ్లోకం

శ్లోకాన్లోకస్యభూత్యై శతమితరచితాన్ శ్రీమయూరేణ భక్త్యా
యుక్తశ్చైతాన్ పఠేద్యస్సకృదపి పురుషస్సర్వపాపైర్విముక్తః
ఆరోగ్యం సత్కవిత్వం శ్రియమచులబలం కాంతిమాయుఃప్రకర్షం
విద్యామైశ్వర్యమర్థం పరమసి లభతే సోఽత్ర సూర్యప్రసాదాత్

పద్యం

శ్రీమయూరకవిపరేణ్యుండు ఈ జగ
చ్చేయమ్ముకోరి రచించినాడు
గీర్వాణభాషలో సర్వులు మెచ్చగా
శ్రీసూర్యశతకమ్ము ప్రితితోడ
తెలుగుపద్యాల శాంతిశ్రీ యనేవాడు
వ్యాఖ్యా సమేతమ్ము వ్రాసినాడు
దీనిని భక్తితో దీక్షతో ఒకసారి
చదివిన వారికి సంతతమ్ము

సర్వ పాపవిముక్తి - శ్రీచరణభక్తి
ఆయురారోగ్యశక్తి - విద్యారక్తి
సద్యశోబుద్ధి - జ్ఞానవిజ్ఞానవృద్ధి
కలుగ సూర్యదేవుడు దయ తలచుగాత !

వ్యాఖ్య

ఇది మయూర మహాకవి లోకశ్రేయస్సుకోసం రచించిన సూర్యశతకం.

ఆ మహానుభావుడు మహాకవి, మహాభావుడు. ఆయన సంస్కృతంలో శ్లోకరూపాలలో సూర్యనారాయణుణ్ణి అనేకానేక విధాలుగా అద్భుతమైన తవితాసౌందర్యంతో వర్ణించాడు.

మయూర మహాకవి రచించిన ఈ సూర్యశతకం అర్థంచేసి కొంటూ పద్యంతో వ్యాఖ్యతో పఠించండి. వీటిని భక్తితో పఠించిన వారు సర్వ పాపవిముక్తులై, ఆరోగ్యాన్ని, సత్కవిత్వాన్ని, సంపదను, సాటిలేని బలాన్ని, కాంతిని, ఆయురాధిక్యాన్ని, విద్యను, ఐశ్వర్యాన్ని, పరమార్థమైన మోక్షాన్ని ఆ సూర్యనారాయణస్వామి అనుగ్రహంతో పొందగలరు.

★

★

సర్వం శ్రీ సాయీశ్వరాంబం !

ఓం శాంతి శాంతి శాంతి:

55520
213

